

**TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI İLE
GELENEKSEL BANKACILIK
PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

**2022
YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME**

Faruk ÇALKILIÇ

**Danışman
Doç. Dr. Muhammet BELEN**

**TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI İLE GELENEKSEL BANKACILIK
PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

Faruk ÇALKILIÇ

Doç. Dr. Muhammet BELEN

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Ocak 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI.....	5
ÖNSÖZ.....	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	10
ARCHIVE RECORD INFORMATION.....	11
KISALTMALAR	12
ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	13
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	13
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	13
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM.....	14
EVREN VE ÖRNEKLEM	14
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	14
1. BİRİNCİ BÖLÜM	15
KATILIM BANKACILIĞI VE GELENEKSEL BANKACILIK HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	15
1.1. Banka ve Bankacılık Kavramı	15
1.2. Türk Bankacılık Sistemi ve Türk Bankacılık Sektörünün Gelişimi ...	16
1.3. Türk Bankacılık Sisteminde Banka Türleri	23
1.3.1. Mevduat Bankaları	23
1.3.2. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	25
1.3.3. Katılım Bankaları	26
1.3.3.1. Katılım Bankaları'nın Fon Toplama Yöntemleri	27
1.3.3.2. Katılım Bankaları'nın Fon Kullandırma Yöntemleri	28
1.3.3.3. Katılım Bankacılığı Özellikleri	30
1.3.3.4. Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankacılık Arasındaki Farklılıklar.....	34
2. İKİNCİ BÖLÜM.....	37
BANKACILIKTA PERFORMANS, PERFORMANS ÖLÇÜMÜNÜN ÖNEMİ VE PERFORMANS ÖLÇÜTLERİ	37

2.1.	Performans Kavramı	37
2.2.	Bankacılıkta Performans Ölçümünün Önemi	39
2.3.	Bankacılıkta Kullanılan Performans Ölçütleri	40
2.4.	Literatür İncelemesi	42
3.	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	47
	KATILIM BANKALARI İLE GELENEKSEL BANKALARIN	
	PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	47
3.1.	Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Sektör Verileri	
	Açısından Karşılaştırılması	47
3.1.1.	Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Banka Sayıları	
	Açısından Karşılaştırılması	47
3.1.2.	Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Personel Sayıları	
	Açısından Karşılaştırılması	49
3.1.3.	Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankaların Şube Sayıları	
	Açısından Karşılaştırılması	51
3.1.4.	Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Aktif Büyüklükleri	
	Açısından Karşılaştırılması	52
3.1.5.	Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Toplanan Fonlar	
	Açısından Karşılaştırılması	54
3.1.6.	Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Kullandırılan	
	Fonlar Açısından Karşılaştırılması	56
3.1.7.	Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Özkaynaklar	
	Açısından Karşılaştırılması	58
3.1.8.	Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Net Kâr Açısından	
	Karşılaştırılması	60
3.1.9.	Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Mevduata Verilen	
	Kâr Payı ve Faiz Oranlarının Karşılaştırılması	62
3.2.	Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Seçilmiş Rasyolar	
	Açısından Karşılaştırılması	64
3.2.1.	Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Sermaye Yeterlilik	
	Oranlarının Karşılaştırılması	64
3.2.2.	Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların	
	Özkaynaklar/Toplam Aktifler Oranının Karşılaştırılması	66

3.2.3. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranlarının Karşılaştırılması	68
3.2.4. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar Oranlarının Karşılaştırılması.....	70
3.2.5. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Likit Aktifler/Toplam Aktifler Oranlarının Karşılaştırılması	72
3.2.6. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler Oranlarının Karşılaştırılması	74
3.2.7. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Dönem Net Kârı (Zararı)/Toplam Aktifler Oranlarının Karşılaştırılması	76
3.2.8. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Dönem Net Kârı (Zararı)/Özkaynaklar Oranlarının Karşılaştırılması	77
3.2.9. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Toplam Mevduatlar/Toplam Aktifler Oranlarının Karşılaştırılması.....	80
3.2.10. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Alınan Krediler/Toplam Aktifler Oranlarının Karşılaştırılması	81
SONUÇ.....	84
KAYNAKÇA	86
TABLolar LİSTESİ.....	96
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	98
EKLER (VARSA)	99
ÖZGEÇMİŞ.....	100

TEZ ONAY SAYFASI

Faruk ÇALKILIÇ tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI İLE GELENEKSEL BANKACILIK PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRILMASI” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Muhammet BELEN

.....

Tez Danışmanı, Finans ve Bankacılık Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile İşletme Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 25/01/2022

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Murat YILDIRIM (KBÜ)

.....

Üye : Prof. Dr. Ali KABASAKAL (SAÜ)

.....

Üye : Doç. Dr. Muhammet BELEN (KBÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Faruk ÇALKILIÇ

İmza :

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans eğitimime başladığım günden tezimin bitimine kadar geçen uzun süre zarfında, değerli vaktini, desteğini ve sabrını esirgemeyen, akademik birikimini paylaşmaktan mutluluk duyan, araştırma sürem boyunca çıkan her zorlukta pozitif yaklaşımı ve sorun çözen yönüyle yol gösteren, tez danışmanım saygıdeğer hocam Doç. Dr. Muhammet BELEN'e en içten sonsuz saygılarımı sunuyorum.

Eğitim sürem boyunca varlığını ve desteğini bir an olsun esirgemeyen ve hep yanımda olan başta sevgili eşim ve aileme tüm kalbimle en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez döneminde, sağlamış olduğu motivasyon ve tecrübeleriyle maddi-manevi desteğini esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Cevat ÖZARPA'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Faruk ÇALKILIÇ

ÖZ

Türk Finansal sistemi içinde hitap ettiği kesim, sunduğu farklı ve çeşitli enstrümanlarla büyük bir öneme sahip olan katılım bankalarının tarihsel süreçte dünyada yarım asra yakın geçmişi olduğu, ülkemizde ise 1985 yılında ‘Özel Finans Kurumları’ adı altında faaliyete başlayıp, 2005 yılında katılım bankaları adıyla bankacılık sektöründe faaliyetlerine devam ettiği görülmektedir. Özellikle son yıllarda, kamu katılım bankalarının da sektöre dâhil olması, ülkemizde İslami finans sisteminin kamuoyu nezdinde daha tanınır hale gelmesi sonucunda katılım bankalarına ilginin daha da artacağı tahmin edilmektedir. Bu sebeplerle geleneksel bankalarla aynı sektörde faaliyet gösteren katılım bankalarının sektördeki yerinin ve sisteme katkısının izlenebilmesi, geleceğe dönük stratejilerini oluşturabilmesi açısından geleneksel bankalarla performans karşılaştırmasının yapılması önemlidir.

Bu çalışmada, faizsiz esasa göre çalışan katılım bankacılığı ile faiz çerçevesinde çalışan geleneksel bankaların dünyada ve ülkemizde tarihsel gelişimi, ortaya çıkış sebepleri ele alınmış, Türk bankacılık sisteminde banka türleri irdelenmiş ve katılım bankalarının Türk bankacılık sektöründeki yeri, katılım bankacılığının özellikleri ile geleneksel bankalardan ayrılan özelliklerine değinilmiştir. Bankalarda performans kavramı tanımlanmış, sektörde performans ölçümünün önemi ortaya konulup, bankacılıkta kullanılan performans ölçütleri tanıtılmıştır. Katılım bankaları ile geleneksel bankaların sektör verileri ve seçilmiş rasyolar açısından 2016-2020 yılları arasını kapsayan verilerinin karşılaştırmalı analizi yapılmış ve yıllık artış-düşüş trendleri izlenip yorumlanmıştır.

Bankacılık sektöründe geleneksel bankalar ile rekabet halinde olan katılım bankalarının finansal oranlarını iyileştirici adımlar atması, düzenleyici kurumların sektörün ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeler yapması, katılım bankalarının tanınırlığı ve bilinirliği üzerine çalışmalar yürütülmesi ile katılım bankalarının önümüzdeki yıllarda finansal performans açısından geleneksel bankalardan daha önde olabileceği ve sektör payını daha da artırabileceği beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Geleneksel Bankacılık, Performans Karşılaştırma.

ABSTRACT

Participation banks, having a great importance for the fraction in the society they address in the Turkish financial system and with the different and various instruments they offer, have a history of nearly half a century in the world in the historical process and also in our country, it is seen that it started its activities in 1985 under the name of Special Finance Institutions and continued its activities in the banking sector in 2005 under the name of Participation Banks. It is estimated that the interest in participation banks is going to increase as a result of both the inclusion of public participation banks in the sector and with our country's Islamic finance system's becoming more well-known in the eyes of the public particularly in recent years. For these reasons, it is important to make performance comparisons with conventional banks in order to be able to monitor the place of participation banks operating in the same sector as conventional banks and their contribution to the system and to be able to create their future strategies.

In this study, the historical development and the reasons for the emergence of participation banking operating on an interest-free basis and conventional banks operating within the framework of interest in our country and in the world are discussed. Types of banks in Turkish banking system are examined and the place of participation banks in the Turkish banking sector, the characteristics of participation banking and its distinguishing features from conventional banks are mentioned. The concept of performance for the banks is defined, the importance of performance measurement in the sector is revealed and the performance criteria used in banking are introduced. A comparative analysis of the data covering the years 2016-2020 in terms of participation banks and conventional banks sector data and selected ratios is made and annual up-down trends are monitored and interpreted.

Participation banks, which are in competition with traditional banks in the banking sector, can take steps to improve their financial ratios, make arrangements for the needs of the sector by regulatory institutions, carry out studies on the recognition and awareness of participation banks, and that participation banks can be ahead of traditional banks in terms of financial performance in the coming years and increase the share of the sector even more. It is expected to increase.

Keywords: Participation Banking, Conventional Banking, Performance Comparison.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Türkiye’de Katılım Bankacılığı İle Geleneksel Bankacılık Performanslarının Karşılaştırılması.
Tezin Yazarı	Faruk ÇALKILIÇ
Tezin Danışmanı	Doç.Dr. Muhammet BELEN
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	Ocak 2022
Tezin Alanı	İşletme
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	100
Anahtar Kelimeler	Katılım Bankacılığı, Geleneksel Bankacılık, Performans Karşılaştırma.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Comparison of Participation Banking and Conventional Banking Performances in Turkey.
Author of the Thesis	Faruk ÇALKILIÇ
Advisor of the Thesis	Assoc.Prof.Dr. Muhammet BELEN
Status of the Thesis	Master of Science
Date of the Thesis	January 2022
Field of the Thesis	Business
Place of the Thesis	KBU/ LEE
Total Page Number	100
Keywords	Participation Banking, Conventional Banking, Performance Comparison.

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
EFT	: Elektronik Fon Transferi
KVY	: Kısa Vadeli Yükümlülükler
MÖ	: Milattan Önce
ÖFK	: Özel Finans Kurumu
ROA	: Aktif Kârlılığı
ROE	: Öz Kaynak Kârlılığı
SYR	: Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TL	: Türk Lirası
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOPSIS	: Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu çalışma konu itibariyle 2016-2020 yılları arasında Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları ile geleneksel bankaların finansal performanslarının karşılaştırılmasını içermektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Çalışmanın amacı Türk bankacılık sistemi içerisinde yer alan katılım bankaları ile geleneksel bankaların 2016-2020 yılları arası gelişim ve değişimini sektör verileri ve seçilmiş rasyo değerleri aracılığıyla karşılaştırıp analiz ederek, sektörde yer alan her iki tür banka performansı arasında fark olup olmadığının incelenmesidir. Katılım bankaları ile geleneksel bankalar aynı sektör alanında faaliyet göstermelerinden dolayı performans farkının belirlenmesi her iki banka türünün gerek iç performans değerlendirmesini yapma gerekse diğer banka türüyle arasında performans kavramı çerçevesinde karşılaştırma imkânı sunmaktadır. Katılım bankaları ve geleneksel bankaların söz konusu yıllar çerçevesinde incelenmesi sonucunda faizsiz esasa uygun faaliyet gösteren katılım bankalarının, faizli sistemle çalışan geleneksel bankalardan ayrıştığı noktalar ortaya konularak aralarında performans farkının olup olmadığı belirlenmeye çalışılacaktır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada yer alan her iki banka türü için bankaların performans kriteri olarak sektör verileri ve finansal oranlar kullanılmıştır. Finansal oranlar içinden geçmişte yapılan çalışmalar ve Türkiye Bankalar Birliği’nin her yıl düzenli şekilde yayınladığı, sektörün genel durumunu ortaya koyan ‘Bankalarımız’ isimli raporda yer alan ve bankaların rasyo bilgilerinin yer aldığı finansal oranlardan uygun bulunup seçilen; bilanço yapısı, kârlılık, likidite, sermaye yeterliliği ve aktif kalitesi kategorileri altında, toplam on finansal oran değerinden faydalanılarak performans karşılaştırması ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler tablolarda sunulup, yıllar itibariyle yüzdesel ve değersel değişim, sektör payları, ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Hesaplamalar Microsoft Office Excel programında yapılmıştır. Elde edilen veriler Excel programı aracılığıyla grafiklere aktarılarak yıllar itibariyle eğilim izlenecek ve karşılaştırmalar yapılacaktır. Araştırmada kullanılan veriler TBB, TKBB, TCMB gibi düzenleyici ve denetleyici kuruluşlar tarafından yayınlanan sektöre ait

raporlardan ve internet kaynaklarından derlenmiştir. 2016-2020 yılları arası her iki banka türüne ait elde edilen veriler karşılaştırmalı şekilde analiz edilecektir.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Katılım bankaları ile geleneksel bankalar arasında sektör verileri ve seçilmiş finansal rasyolar açısından performans farkının olup olmadığının iki farklı açıdan sorgulanacağı bu çalışmada arada fark olup olmadığı belirlenen dönemler içinde sektörel veriler ve rasyo değerleri yardımıyla ortaya konulmaya çalışılacaktır. Aynı rekabet ortamında bulunan geleneksel bankalar ile katılım bankaları arasında performans farkı olup olmadığı merak konusu olup, günümüze kadar yapılan birçok araştırmaya konu olmuştur.

EVREN VE ÖRNEKLEM (VARSA)

Araştırmada Türk finansal sistemi içinde yer alan tüm katılım bankaları ve geleneksel bankaların verilerine yer verilerek evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu sebeple araştırma örnekleme 2016-2020 yılları arasında Türkiye’de faaliyet gösteren tüm katılım bankaları ve geleneksel bankalar dâhil edilmiştir.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Bu çalışma 2016-2020 yılları arasında Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları ile geleneksel bankaların sektör verileri ve seçilmiş finansal oranları karşılaştıran bir çalışmadır. Türkiye’de faaliyette bulunan katılım bankası sayısının, geleneksel banka sayısından çok düşük olması, çalışmanın 2016-2020 yılları arasını kapsamaması, katılım ve geleneksel bankaların toplam 10 finansal oran açısından karşılaştırılması çalışmayı belli bir dönem ile sınırlandırmış ve kısıtlamıştır. Daha uzun bir dönem verileri karşılaştırılarak ve karşılaştırmada kullanılan finansal oran sayısı artırılarak çalışma sonuçları daha da güçlendirilebilir.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI VE GELENEKSEL BANKACILIK HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Banka ve Bankacılık Kavramı

Banka teriminin köken olarak, İtalyanca masa, tezgâh ya da sıra manalarını karşılayan banco kelimesinden türediği sanılmaktadır. Tarihte ilk bankacılar olarak bilinen Lombardiyalı Yahudilerin İtalya'nın kuzeyinde bankacılık işlemlerini pazarlara getirdikleri banco üstünde gerçekleştirmeleri nedeniyle para ticareti işi yapılan yerlere zamanla banka dendiği tahmin edilmektedir (Altıntaş, 2020).

Bankalar, tüzel ve gerçek şahısların birikimlerini toplayıp, bu tasarrufları kazanç sağlayan işlere kredi vererek aktaran, ödemelere aracılık eden, EFT, havale, senet ve çek tahsilatı, para nakli ve emanet kabulü gibi hizmetler sunan ve bu hizmetlerin karşılığında da faiz, komisyon, masraf gibi gelirler sağlayan finansal aracı kuruluşlar olup, finansal sistemde fon arz eden kesimle fon talep eden kesim arasında bir köprü vazifesi gören en önemli finansal aracı kuruluşlardandır (Akın vd., 2018).

Bugünkü anlamda banka ismiyle kurulan bir fonksiyonlar bütünü ve organizasyon olarak görülmesi de geçmişte bu ihtiyacı karşılayan mekanizmalar yüzyıllardır uygulanmaktadır (Tunç, 2016).

İlk bankacılık hizmetlerinin Babil ve eski Sümer'e kadar uzandığı tahmin edilmektedir. Sümerlerde M.Ö. 3500 yılında kurulan maket, tarihte bilinen ilk banka kuruluşudur. Maket'te bulunan rahipler ilk borç veren kişilerdir. Maketler harman zamanı geldiğinde ödenmek üzere tohum vb. hammadde ve teçhizat alımı için çiftçilere ilk zamanlarda fiziki (aynı) sonraları ise parasal kredi açtıkları, yapılan kazılardan anlaşılmıştır. Maketlerin başta gelen uğraş konularını mevduat kabulü ve ödünç verme işlemlerinin oluşturduğunu ve bu maketlerde de değişim sürecinin çok düzenli şekilde örgütlendiğini göstermektedir. Maketlerin ödünç verme işlerini nasıl yöneteceği, vadesi gelen borcun nasıl tahsil edileceği, borçlunun ne tür mallarına el konularak borcun tasfiyesinde kullanılacağı ünlü Hammurabi kanunlarında belirtilmiştir (Parasız, 2009).

Modern manada ilk banka 1609'da Amsterdam Bankası ismiyle Hollanda'da kurulmuştur. Daha sonra yıl 1637'de Venedik Bankası kurularak banknot ve çek kullanımı başlamıştır (Yetiz, 2016). 1694 yılında ilk merkez bankası olarak bilinen İngiltere Merkez Bankası kurulmuş ve 1907 yılında, ABD Merkez Bankası (Federal Reserve Bank) kurulmasıyla modern bankacılığın iskeleti oluşmuştur (Yardımcıoğlu ve Büyükşalvarcı, 2007).

Banka veya bankacılık denince özellikle akla gelen iki temel faaliyet vardır. Halktan mevduat/fon kabul etmek ve kredi kullanmak. Bu iki temel faaliyet finansal piyasalarda fon arz eden kesimle fon talep eden kesim, yani tasarruf edenler ve yatırımcılar arasında aracılık görme fonksiyonunun bir gereğidir. Esasen bankalar ve bankacılığın varoluş ve doğuş nedeni de birikimlerin emanet edilebileceği güvenli finansal araçlara ve yerlere olan ihtiyaçtır (Altıntaş, 2020).

Finansal aracı kurumlar içinde önemi ve etkinliği en yüksek miktarda olan kuruluşların başında bankalar önemli bir yer sahibidir. Bankaların teknolojik gelişmelere kısa zamanda ayak uydurmaları, toplumun geneline hitap etmeleri, geçen zaman içerisinde kurumsallaşmalarını tamamlamaları, geniş bir coğrafyada faaliyet göstermeleri ve geçmişlerinin çok uzun bir zamana dayanması, gibi faktörlerin etkisiyle dünyanın tümünde ekonomiler için önemli kuruluşlar olma niteliğini sürdürmektedir (Kaya vd., 2013).

Bankacılık sistemi, içinde bulunduğu ekonomik yapıda oluşabilecek iç ve dış etkenli finansal risklere karşı dayanıklılığı arttırmakta hem de istikrarlı bir şekilde bu yapının büyümesine katkı sunmaktadır. Bankacılık sektörünün sağlıklı işlemesi fon ulaşılabilirliğini ve dağılımının güvenliğini sağlaması açısından, ekonomik sistemin işleyişini kolaylaştırmaktadır. İstikrarlı ve güvenilir büyümenin ve ekonomik gelişimin sağlıklı olmasının en önemli aktörleri içinde bankacılık sektörü en başta gelmektedir (Gülençer, 2020).

1.2. Türk Bankacılık Sistemi ve Türk Bankacılık Sektörünün Gelişimi

Türkiye'de bankacılık faaliyetleri Cumhuriyet öncesi Osmanlı dönemi bankacılığı ve Cumhuriyet dönemi bankacılık faaliyetleri olarak iki farklı dönem de değerlendirilmektedir (Akın vd., 2018).

Türkiye Bankalar Birliği'nin yaptığı tasnife göre Osmanlı dönemi bankacılık faaliyetleri (1847-1923) yılları arasını kapsamakta olup Cumhuriyet dönemi bankacılık faaliyetleri ise;

- Ulusal bankalar dönemi (1923-1932)
- Özel amaçlı devlet bankalarının kurulduğu dönem (1933-1944)
- Özel bankaların geliştiği dönem (1945-1959)
- Planlı dönem (1960-1980)
- Serbestleşme ve dışa açılma dönemi (1981-2001)
- Yeniden yapılanma dönemi ve günümüzde Türk bankacılığı (2002-....) olarak sıralanmıştır (TBB, 2018).

Ülkemizde bankacılık faaliyetleri modern manada, Osmanlı İmparatorluğu zamanında, İstanbul'da 1847'de kurulmuş olan İstanbul Bankası ile başlamıştır. 1840 yılında ilk kez kâğıt paranın istikrarını korumak amacıyla kurulan bu banka, paranın sürekli değer kaybını önleyememiş ve spekülasyon işlemlerinde bulunması nedeniyle 1852 yılında tasfiye edilmiştir. Daha sonra 1856 yılında Kırım savaşı sonrası ihtiyaç duyulan fonların sağlanabilmesi amacıyla Osmanlı Bankası kurulmuş ve bu banka İmparatorluğun son dönemi ile Cumhuriyetin ilk yıllarını kapsayan dönem içerisinde bankacılık sektörünün amiral gemisi olmuştur. 1863 yılında bankada Fransız ortaklığı kurulmuş ve bu ortaklık sayesinde sermayesi iki katına kadar çıkan bankanın ismi Bank-ı Osmani Şahane şeklinde değiştirilmiştir. Bank-ı Osmani Şahane TCMB kurulana kadar emisyon yaratma ve banknot çıkarma yetkisine sahip olarak faaliyette bulunan tek bankadır (Akın vd., 2018).

1863 yılında tarım kesiminin finansmanının temini amacıyla kaynağı çiftçilerce sağlanan ve devlet himayesindeki Memleket Sandıkları'nın kurulması ile Ziraat Bankası'nın temeli atılmış ve bu sayede ülkemizde ilk defa örgütlü kredi sistemi mevzuatı oluşturulmuştur. Memleket Sandıkları'nın yerini bir zaman sonra Menafi Sandıkları olarak 1888 yılında bu sandıkların yerine modern finans kuruluşu olan Ziraat Bankası resmi şekilde kurulmuş, banka şubeleri olarak ise Menafi Sandıkları şubeye dönüştürülerek faaliyete geçmiştir. Ziraat Bankası'nın kurulmasıyla, ülkenin tek milli bankası olarak tarım sektörünün ve çiftçilerin finansal açıdan desteklenmesi sağlanmıştır (Erdoğan, 2019).

Cumhuriyet kurulmadan önce milli bankacılık sınırlı kalmış ve bankacılık işlerine genelde yabancılar ilgi göstermiştir (Kaya vd., 2013).

Osmanlıların bankacılığa ilgi duymamalarının nedenleri; dini gerekçeler, adet ve örfler birlikte değerlendirildiğinde anlaşılabilir. Türkler bilhassa askerlik hizmetleri ve çiftçiliğe daha çok önem göstermişler ve İslam dininde faizin de yasak olması sebebiyle bankacılığa fazla ilgi duymamışlardır. Ayrıca pazarlarda malın mal ile değiştirildiği mübadele ekonomisinin uzun yıllar sürmesi, vergilerin aynı şekilde alınması, finansmanın yüksek miktarda ihtiyaç olarak görülmemesi ve sanayinin o dönemde fazla gelişmemiş olması bankacılığın modern anlamda gelişmesinde gecikmeye sebep olmuştur (Uluyol, 2019).

Kurtuluş savaşından sonra İzmir İktisat Kongresi'nde, milli bankaların kurulması sayesinde bankacılık sektöründe yabancı egemenliğinden kurtulmanın gerekliliği ifade edilmiştir (Kaya vd., 2013).

Birinci İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda 1924 yılında İş Bankası ile 1925 yılında Sanayi ve Maadin Bankası kurularak faaliyete başlamıştır. Ülke yöneticileri ve halkın geniş katılımıyla özel girişim olarak kurulan İş Bankası milli kalkınmanın ilk somut örgütsel örneğidir. Sanayi ve Maadin Bankası özel bir kanunla, bir devlet kuruluşu olarak kurulmuştur. Banka Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalan basit üretim teknikleri ile çalışan ve düşük üretim kapasitesine sahip işletmeleri devralmıştır. Bu banka bilhassa 1950'li yılların başlarından itibaren görülen kalkınma bankasının ilk örneklerinden biri olarak sayılabilir (Aydemir, 2020).

1927 yılında Emlak ve Eytam Bankası konut kredisi vermek amacıyla kurulmuş olup, 1946 yılında ismi Emlak ve Kredi Bankası olarak değiştirilmiştir. 1930 yılında, Cumhuriyet döneminde bankacılık alanında atılan en mühim adımlardan biri Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın kurulmasıdır (Kaya vd., 2013).

1715 sayılı Kanun çerçevesinde 1930 yılında, 'Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası' unvanı altında özel sermayenin de katıldığı ve özel hukuk tüzel kişiliğine sahip banka anonim ortaklık olarak kurulmuş ve faaliyetlerine 3 Ekim 1931'de başlamıştır. Yasada, ülkenin ekonomik kalkınmasına yardım etmek olarak bankanın

temel amacı belirlenir. Aralık 1931’de Türk parasının döviz ve altına göre değerini tespit ve ilan etmek bankanın ilk icraatı olur (Delice, 2015).

1929’da yaşanan ekonomik krizin etkisiyle iktisadi devletçilik stratejisi, Türk bankacılık sistemini de etkilemiş ve iktisadi devletçilik stratejisi çerçevesinde Sümerbank (1933), Belediyeler Bankası (1933), Etibank (1935), Denizbank (1937) Halk Bankası ve Halk Sandıkları (1938), özel amaçlı banka statüsüyle, birinci ve ikinci sanayi planlarında belirlenen işletmelerin kurularak, işletilmesi ve finansman ihtiyaçlarının sağlanması gayesiyle devlet tarafından kurulmuştur (Kaya vd., 2013).

Sınai kalkınmayı sağlamak için gerekli olan sınai tesislerin kurulmasını fonlamak için Sümerbank; sanayi planında yer alan maden yataklarını ve enerji kaynaklarını işletmek için gerekli işletmeleri kurarak bu işletmeleri yönetmek ve finansman ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla Etibank; deniz yolları işletmelerinin oluşturulması ve finansman ihtiyaçlarını sağlamak için Denizbank; küçük esnaf ve zanaatkârlara kredi sağlamak amacıyla Halk Bankası ve Halk Sandıkları; şehir ve kasabalarda kanalizasyon, elektrik, su, gibi altyapı hizmetlerini gerçekleştirmek için Belediyeler Bankası, özel amaçlı devlet bankalarının kurulduğu dönemde belirtilen işlevleri gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur (TBB, 2019).

1945-1959 yılları arasını kapsayan özel bankaların geliştiği dönemde, daha önce ki dönemde izlenen iktisadi devletçilik politikası yerine sanayileşme stratejisi sayesinde özel sektörün desteklenmesi aracılığıyla ekonomik kalkınmanın hız kazanmasına yönelik politikalar hayata geçirilmiştir. Bu dönemde 1944 yılında Yapı ve Kredi Bankası, 1946 yılında Garanti Bankası, 1948 yılında Akbank, 1955 yılında Pamukbank ve 1950 yılında Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kurulmuştur. Ayrıca 1958’de yürürlüğe konulan 7129 sayılı yeni Bankalar Yasası dönemin ekonomik amaçlarına uygun biçimde hazırlanmış ve bu sayede Türkiye Bankalar Birliği kurulmuştur (Kaya vd., 2013).

Planlı dönem olan 1960-1980 yılları arasında yeni banka kurulması kısıtlanarak, sektör büyük ölçüde devlet etkisi ve kontrolü altında kalmıştır. Özel ticaret bankalarının birçoğu holding bankası haline gelmiş ve şube bankacılığı gelişmeye başlamıştır. Planlı dönemde ikisi ticaret ve beşi kalkınma olmak üzere toplam yedi yeni banka faaliyete başlamıştır. Bu dönemde kurulan bankalar, T.C.

Turizm Bankası (1962), Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (1963), Devlet Yatırım Bankası (1964), Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası (1964), Türkiye Maden Bankası (1968), Devlet Sanayi ve İşçi Bankası (1976), Arap-Türk Bankası (1977)'dir (Akın vd., 2018).

Serbestleşme ve dışa açılma dönemi olan 1981-2001 yılları arasında önemli bir gelişme olarak, 3182 sayılı Bankalar Kanunu 1985 yılında yürürlüğe konulmuştur. Uluslararası bankacılık standartları ve uluslararası gözetim ve denetim sistemi bankacılık sistemine tanıtılmış, tekdüzen hesap planı uygulaması getirilmiş, bilançolar dış denetime tabi tutulmuş ve Mevduat Sigorta Fon'u kurulmuştur. 1988 yılında döviz piyasası kurulmuştur. 1992 yılında, elektronik fon transfer sistemi uygulanabilir şekilde faaliyete geçirilmiştir (TBB, 2019). Sektörde bulunan bankaların yabancı para türünden işlem yapması serbest bırakılmış, uluslararası piyasalardan kaynak edinimi serbest bırakılmış, sektör uluslararası piyasalara açılmış, sektöre yeni banka girişleri kolaylaştırılmış ve faiz oranları serbest bırakılmıştır. Bilhassa 1990 yılında uygulamaya konulan para programı ticari bankalardan Hazine'ye kaynak aktararak bütçe açıklarını finanse etmesinin yolunu açmıştır. Hayata geçirilen bu program kendi içinde tutarlı gözükmese de Türkiye ekonomisini 1994 krizine hazırlayan en önemli sebep olmuştur (Yetiz, 2016).

1994 yılı bankalar ve finansal sektör açısından risklerin yüksek ölçüde zarara dönüştüğü bir yıl olmuştur. Bu yılda yaşanan kriz sürdürülemez bütçe açıklarının ve yapısal dengesizliklerin olduğu ülke ekonomisinde, spekülasyon girişimlerinin de etkisiyle Merkez Bankası'nın sahip olduğu rezervler sabit kuru koruyamayacak seviyeye gelmiş ve bu noktada TL'nin devalüe olmasıyla sonuçlanmıştır (Uluyol, 2019).

2000 yılı Kasım ayında bankacılık sistemi kaynaklı ve tüm mali piyasalara olan güveni sarsıcı mühim bir kriz ortaya çıkmıştır. Tam olarak bankacılık sisteminin cılız yapısından ve kötü işleyişinden kaynaklanan kriz derinleşerek sistem içerisinde kötü yönetilen banka sayısı arttıkça yeni boyutlar kazanmıştır. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankaların yönetici ve sahiplerinin tutuklanması, elleri kelepçeli şekilde televizyon ekranlarında görülmesi tüm mali piyasalarda paniğe yol açarak krizin ilk iki gününde T.C. Merkez Bankası'ndan 3 milyar dolar çekilmiştir. Bu nedenle Piyasalarda TL sıkıntısı başlayarak, bankalar arası para piyasasında gecelik

repo faizi %200'e yükselmiştir. T.C. Merkez Bankası'nın müdahaleleri yetersiz olunca 1 Aralık Cuma günü mali tarihimizde ilk defa gecelik repo faizi %1700'e yükselmiştir (Turan, 2005).

2001 yılında bir önceki yılda meydana gelen negatif dalgalanmaların daha fazla artması sebebiyle ilk önce finansal kesimde başlayan daha sonraları ise reel kesime hızla sirayet eden Şubat 2001 krizi yaşanmıştır. Faiz ve döviz kurları hızla yükselmiş, Bankacılık sektörü zayıflayarak sekiz banka TMSF'ye devrolmuştur. Kriz sonrası 2001 yılı Nisan ayında kamu borçlarının azaltılması, enflasyonun düşürülmesi, ekonomide ki yapısal sorunların giderilmesi, finansal sistemin mali yapısının ve bankacılık sisteminin güçlendirilmesi gayesiyle “güçlü ekonomiye geçiş programı” uygulamaya geçirilmiştir (Yetiz, 2016).

Türk bankacılığı 1994, 2000 ve 2001 kriz dönemlerinden sonra sektörde yer alan bir çok bankanın iyi yönetilememesi sebebiyle bankaların imajları bu durumdan olumsuz etkilenmiş ve birçok banka Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF)'ye devrolmuştur (Takan vd., 2011). Türkiye'de bankacılık sektörü 2001 yılında yaşanan krizden sonra yeniden yapılandırma sürecine girmiştir (Kayahan ve Sarıkale, 2019).

Yeniden yapılandırma dönemi ve günümüzde Türk bankacılığı dönemi olarak bilinen 2002 yılı sonrası ekonomik kriz geçiren tüm gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de 2001 krizi sonrası gerçekleşen en önemli gelişmelerden biri bankaların sayısındaki gerilemedir. 2001 yılında altmış bir olan toplam banka sayısı 2004 yılında kırk sekize kadar gerilemiştir. 1999-2003 yılları arasında yirmi banka TMSF'ye devrolmuş, sekiz bankanın faaliyetine son verilmiş ve sektörde on bir banka birleşmesi gerçekleşmiştir (Kaya vd., 2013).

Yeniden yapılandırma döneminde banka yapılarını güçlendirmek ve bankacılık sektörünü tekrar canlandırmak amacıyla güçlü ekonomiye geçiş programına geçilmiş ve bu program uygulanmaya konulmuştur. Bankaların sermaye yapıları güçlendirilmiş, TMSF ve BDDK'nın etkinliği artırılmıştır. (Kaya ve Çöllü-Arslantürk, 2020).

Gelinen noktada Türk bankacılık sektörü üstün hizmet kalitesiyle, yetişmiş nitelikli personeli, ileri teknoloji kullanımı, modern bankacılık anlayışı, etkin denetim mekanizmaları, özerk ve güçlü üst kurulları ve son derece sağlam mali yapısı ile

gelişmiş Avrupa ve Dünya devletleri bankalarını aratmayacak seviyeye gelmiştir (Sümer, 2016).

Zamanla Türk bankacılık sektöründe yer alan bankalar çeşitli dalgalanmalardan geçerek güçlenmiş ve olgunlaşmışlardır. Bilhassa 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizlerinden sonra yeniden yapılandırılan bankacılık sektörü sağlam temeller üzerine oturmuş olup, 2007’de ABD’de ortaya çıkan küresel krizden neredeyse hiç zarar görmeyerek adeta rüştünü ispatlamıştır. Bankalar günümüzde de finansal sistemde hizmetlerini başarıyla yerine getirmeye devam etmektedirler (Akın vd., 2018).

Türk finansal sistemi içinde yer alan bankaların sistem içindeki aktif büyüklük payı 2020 yılı Eylül ayı itibariyle Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’de Finansal Sistemlerin Aktif Büyüklüğü.

SEKTÖR	TUTAR*	TOPLAM İÇİNDEKİ PAY (%)
Bankalar	6.004	84
Finansman şirketleri	37	1
Finansal kiralama şirketleri	57	1
Gayrimenkul yatırım ortaklıkları	91	1
Emeklilik yatırım fonları	159	2
İşsizlik sigortası fonu	110	2
Sigorta şirketleri	283	4
Portföy yönetim şirketleri	351	5
Menkul kıymet yatırım ortaklıkları	0,6	0
Girişim sermayesi**	4	0
Reasürans şirketleri	6	0
Aracı kurumlar	34	0
Faktoring şirketleri	34	0
Toplam	7.172	100
* Eylül, 2020 verilerine ait tutarlardır, veriler milyar TL olarak ifade edilmiştir. **Tebliğ değişikliği sebebiyle 31.12.2013 tarihi itibariyle girişim sermayesi kuruluşlarının portföy tablosu hazırlama yükümlülüğü kaldırılmıştır.		

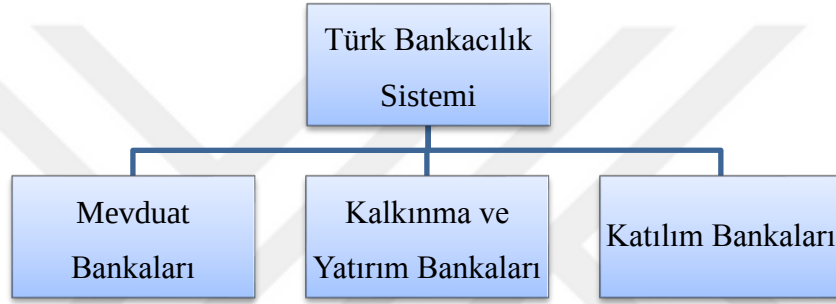
Kaynak: (TBB, 2020)

Türkiye’de yer alan finansal kuruluşların aktif büyüklüğüne göre sıralandığı Tablo 1’e göre finansal sistem içerisinde, bankalar, portföy yönetim şirketleri, emeklilik yatırım fonları, sigorta şirketleri, faktoring şirketleri vb. birçok finansal

kurum faaliyette bulunmasına rağmen sistem içinde bankalar %84 aktif büyüklük payı ile çok önemli bir orana sahiptir. Bu oran ulusal finans sistemimiz içinde bankaların ne derece önemli bir konumda olduğunu göstermektedir.

1.3. Türk Bankacılık Sisteminde Banka Türleri

Kamusal bankacılık otoritesi olan BDDK bankacılık sisteminde, üçlü bir ayırımdan söz etmektedir. BDDK'ya göre bankalar, mevduat, kalkınma ve yatırım ile katılım bankaları biçiminde sınıflandırılmaktadır. Türkiye'de bankacılık sistemi mevduat ağırlıklı bir yapıya sahiptir. Bu nedenle Türk bankacılık sistemi evrensel bankacılık sistemi şeklinde tanımlanabilmektedir (Yıldırım, 2020).

Şekil 1. Türk Bankacılık Sisteminde Banka Türleri.

Bu temel ayırımın haricinde Türkiye'de bankacılık sektöründe yer alan bankalar; sermaye sahipliğine göre (Kamu sermayeli, özel sermayeli) ve sermaye kökenine göre (Yerli sermayeli, yabancı sermayeli) vb. türde alt ayrımlara gidilebilmektedir (Akın vd., 2018).

Bu çalışmada Türk bankacılık sistemindeki banka türleri, BDDK tarafından yapılan temel ayırım esas alınarak açıklanmaya çalışılmıştır.

1.3.1. Mevduat Bankaları

Kendi nam ve hesabına mevduat kabulü ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurtdışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri mevduat bankalarını ifade etmektedir (Arifoğlu, Canbaz ve Çonkar, 2018).

Bankacılık sisteminde, ticari bankaların mevduat bankaları olarak da adlandırıldığı görülmektedir. Her iki farklı kullanım da doğru olmakla beraber,

günümüzde bankaların varoluş sebebi olan fon aktarım mekanizmasındaki rolünün daha da karmaşıklaşması ile önceleri mevduat bankası olarak isimlendirilen bu bankalar, ticari bankalar olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Buna benzer bir durum literatürde de karşımıza çıkmaktadır (Akın vd., 2018). Benzer şekilde ticari bankaların, geleneksel bankalar veya konvansiyonel bankalar olarakta adlandırıldığı görülmektedir. Kavram olarak hepsi aynı anlama gelmekle birlikte bu çalışmada literatürde geçen isim zenginliğinin devamı adına karmaşık isim kullanımı benimsenmiştir.

Türkiye’de faaliyette bulunan çok sayıda mevduat bankası bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak: Garanti Bankası, Türkiye İş Bankası, Akbank, Türkiye Halk Bankası, Denizbank ve Citibank verilebilmektedir (TBB, 2020).

Ticari bankaların fonksiyonları veya işlevleri oldukça uzun bir liste halinde sıralanabilir. Fakat bu fonksiyonları olabildiği kadar özetlemek, ticari bankaların finansal sistem açısından öneminin daha kolay anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu bağlamda ticari bankaların önemli fonksiyonları Tablo 2’de gösterilmektedir (Akın vd., 2018).

Tablo 2. Ticari Bankaların Fonksiyonları.

Fon Aktarım İşlevi Görmek	Kaydi Para Oluşturmak	Bankacılık Hizmetleri Vermek	Ekonomik Kalkınma ve Finansal İstikrara Destek Olmak
Bu bankaların en temel görevi, fon sunanlarla fon talep eden kesim arasındaki fon akışına yardımcı bulunmaktır. Bu işlevi, birey veya kurumlardan mevduat toplayıp, yine ihtiyacı olan birey ya da kurumlara kredi kullanarak gerçekleştirir.	Kaydi para oluşturma fonksiyonu bu bankaların önemli bir işlevidir. Bu işlem ticari bankalar tarafından toplanan mevduatların, Merkez bankasının belirlemiş olduğu karşılıklar düşüldükten sonra tekrar kredi olarak kullanılmasıdır.	Fon aktarım mekanizmasında vermiş oldukları hizmetin yanında, gelir kalemi oluşturmak için, çek ve senet tahsilatı, fatura ödeme, EFT, havale, kredi kartı vb. birçok hizmeti de vermektedir.	Finansal sistem içindeki payı dikkate alındığında, ticari bankalar ekonomide atıl duran fonların verimli şekilde yatırımlara aktarılması olası kriz dönemlerinde finansal sistemin kırılganlığını azaltırken, yatırımların artması ile ekonomik kalkınmayı da desteklemektedir.

Kaynak: (Akın vd., 2018).

Tablo 2’ye göre ticari bankaların en önemli fonksiyonu fon arz eden kesimle fon talep eden kesim arasında köprü vazifesi görmektir.

1.3.2. Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Kalkınma bankaları geliştirmekte olan ülkelerde teknik yardımlar yaparak ve yatırım sermayesi açığını gidererek, girişimcilerin temel sanayi dallarına yönelmelerini teşvik eden, bu sayede ekonomik kalkınmayı ve sanayileşmeyi hızlandırmayı amaç edinen finansal aracı kuruluşlardır (Kaya vd., 2013).

Kalkınma bankaları küresel ölçeğe sahip ve küresel hizmet veren “küresel kalkınma bankaları” ile daha küçük ölçekte faaliyet gösteren “ulusal ve bölgesel kalkınma bankaları” olarak iki ana başlıkta toplanabilir. Küresel kalkınma bankalarına örnek olarak Dünya Bankası verilebilirken, ulusal ve bölgesel kalkınma bankalarına örnek olarak, Avrupa Yatırım Bankası verilebilmektedir (Akin vd., 2018).

Yatırım bankaları, sermaye piyasası gelişmiş düzeye sahip ülkelerde kurumsal yatırımcılardan atıl fonları olan yatırımcıları, fonlarını menkul değer alım ve satımı ile değerlendirmelerinde danışmanlık ve aracılık yapan, işletmelere doğrudan kredi kullandırmadan işletmelerin orta veya uzun vadeli fon ihtiyaçlarını karşılayan finansal kurumlardır (Şenel ve Şekeroğlu, 2019).

Kalkınma ve yatırım bankaları tanımlardan da anlaşıldığı üzere, verdiği hizmetler açısından birbirleriyle karıştırılmaktadır. Kalkınma ve yatırım bankacılığının daha iyi ayırt edilip anlaşılabilmesi için her iki bankacılığın birbirinden ayrılan özellikleri Tablo 3’de verilmiştir (Akin vd., 2018):

Tablo 3. Yatırım ve Kalkınma Bankaları Arasındaki Farklılıklar

Yatırım Bankacılığı	Kalkınma Bankacılığı
Genelde özel sermayeyle kurulur.	Kamu veya kamu desteği ile kurulur.
Sermaye piyasalarının yeterince derinleştiği gelişmiş piyasalarda faaliyette bulunur.	Sermaye piyasaları tam olarak gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösterir.
Kâr amacı ön plandadır.	Kâr amacı ön planda değildir.
İşletmelerin tahvillerini ve hisse senetlerini çıkararak, işletmelerin gelişmiş sermaye piyasalarından fon sağlamalarına yardımcı olur.	İşletmelere doğrudan orta veya uzun vadeli kredi kullandırımı yapar.
Fonksiyonları teknoloji ve ekonomi odaklıdır.	Fonksiyonları esas olarak işletme odaklıdır.

Fon kaynakları genelde sermaye piyasalarıdır.	Fon kaynakları genelde bankanın öz sermayesi, yönetilen fonlar, alınan iç ve dış kredilerden oluşan fonlardır.
Sermaye piyasalarında aracılık faaliyeti yürütür.	Özellikle üretim sanayini finanse eden faaliyetleri yürütür.

Kaynak: (Akin vd., 2018).

Kalkınma ve yatırım bankaları arasındaki önemli görülen iki esas fark: o ülkenin gelişmişlik düzeyi ve yatırım bankalarının fiziki (sınai-ekonomik) yatırımların yanında menkul kıymet portföyü işlemesine (mali yatırımlar yapmasına) karşılık kalkınma bankalarının yalnızca sınai yatırımlara katılması ve ülkenin gelişmişlik düzeyidir. Diğer bir önemli fark ise fon aktarımını kalkınma bankaları daha çok güdümlü ve planlı piyasa mekanizması içinde gerçekleştirirken, yatırım bankaları ise fon aktarımını serbest piyasa şartları içinde gerçekleştirmektedir (Kaya vd., 2013).

Türkiye’de faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankalarına: Aktif Yatırım Bankası A.Ş., İller Bankası A.Ş., Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş., ve Türk Eximbank örnek olarak verilebilir (TBB, 2020).

1.3.3. Katılım Bankaları

Tarihi geçmiş itibariyle beytûlmâl ve para vakıfları gibi kurumlara dayanan, günümüzde ise İslâmi banka, faizsiz banka, katılım bankası gibi terimlerle anılan ve çeşitli bankacılık fonksiyonlarını dini esaslara uygun olarak gerçekleştirmeye çalışan bankaların ilki, 1963 yılında Ahmet en-Neccâr tarafından Mısır’da küçük çapta bir proje olarak kurulmuştur (Turay, 2019).

Dünya genelinde İslami Bankacılık olarak bilinen sistem, Türkiye’de “katılım bankacılığı” olarak bilinmektedir. Türkiye’de katılım bankaları ülkemizde ilk olarak 1985 yılında faaliyete başlamış, 2 Temmuz 2005 tarihine kadar Özel Finans Kurumu (ÖFK) adını kullanmışlardır. Ancak uluslararası arenada daha anlaşılır olma amacıyla “banka” tabirinin de geçmesi zaruretinden bahsedilmiş ve bu kurumların ülkemizdeki adı “katılım bankası olarak değiştirilmiş olup ilk olarak bu isimlendirme Türkiye’de kullanılmıştır (Tunç, 2016).

Katılım bankacılığı kavram olarak, nominal işlemler üzerinden kâr ve zarar oluşturmayan, fakat reel ekonomik faaliyetlere; üretim faaliyetleri ve ticarete

finansman sağlayan ya da doğrudan bu faaliyetleri gerçekleştiren ve bu faaliyetler sonucunda elde edilen kârı veya oluşan zararı müşterileri ile paylaşan finansal aracı kuruluşlardır (Kayahan, Görkaş, ve Önk, 2016). Fon toplama ve topladığı bu fonları kullandırma süreçlerindeki farklılıkların dışında faizle ilgisi olmayan diğer bütün bankacılık hizmetleri de katılım bankaları tarafından sunulmaktadır. Katılım bankaları öz kaynaklarını (sermayesini) ve müşterilerden topladığı fonları yatırım faaliyetleri ve ticarete değerlendirerek neticede ortaya çıkan kârı ve zararı müşteriler ile paylaşır (Tunç, 2016).

Katılım bankaları faaliyetleri finansal açıdan yürütmekle beraber klasik bankalarla fonksiyonları arasında fazla farklılık bulunmamaktadır. Buna ek olarak, farklı bir yatırım biçiminde olan tasarrufların toplanması fonksiyonunu ve yatırımlara aktarılması fonksiyonunu gerçekleştirmektedirler (Uran, 2019).

Katılım bankası müşterilerine faizin olmadığı birçok alternatif sunmuş olup prensipleri aşağıda yer almaktadır (Tunç, 2016).

- İşlam dininde faizin haram olması sebebiyle katılım bankaları müşterileriyle ticari olarak çalışmaktadırlar.
- Borç veren ve borçlu taraflar ticari ve üretim faaliyetleri sonucunda oluşan kâr ve zararı paylaşarak için riskini de paylaşırlar.
- Spekülatif işlemler toplumsal ilişkileri ve bireyin haklarını zedeleyerek güven problemi oluşturmasından dolayı kazanç elde etmenin yolu normal ticari faaliyetler ve üretim faaliyetleri ve bu faaliyetlerle ilişkileri olarak belirlenmiştir.
- Sözleşmelerde belirsizliğe sebep olabilecek hükümlere yer verilmeyip yükümlölükleri belirleyen maddeler net ifadelerle belirtilmelidir.
- Tüm faaliyetleri hakkında, açıklık prensibi gereği katılım bankası ortaklarına bilgi sunulur. Fon sahipleri bankanın çalışmaları, bilanço ve gelir tabloları, kâr-zarar paylaşım yöntemleri gibi konular hakkında istedikleri bilgilere erişebilirler.

1.3.3.1. Katılım Bankaları'nın Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankaları fon toplama yöntemlerine göre, cari hesaplar ve katılma hesapları (kâr-zarar ortaklığı) olarak iki farklı şekilde değerlendirilir (Alkış, 2018).

Cari hesaplar, vadesi bulunmayan hesaplardır. Hesap sahibine, tasarrufuna ilişkin herhangi bir şekilde ödeme yapılmaz. Bu yüzden kâra veya zarara katılmaları söz konusu olmamaktadır. (Akın vd., 2018). Bu hesaplar faizli işlemlerle faaliyet gösteren bankalarda açılan vadesiz hesaplara benzemektedir (Alkış, 2018).

Katılım hesapları veya kâr ve zarara katılma hesapları olarak adlandırılan hesaplar, ticari banka mevduat hesaplarından farklı bir bankacılık hizmetidir. Katılım bankası ve tasarruf sahibi arasında ticari banka mevduat hesaplarından farklı olarak borç alacak ilişkisi olmayıp, bir kâr-zarar ortaklığı ilişkisi mevcuttur. Bu durumda tasarruf sahipleri, kâr ve zarar hesaplarına yatırmış oldukları tasarruflarla banka ile ortaklık kurmuş olurlar. Oluşan bu ortaklıkta taraflardan biri tasarruf sahibi diğeri katılım bankası olmaktadır (Akın vd., 2018).

1.3.3.2. Katılım Bankaları'nın Fon Kullandırma Yöntemleri

Murabaha: Maliyet üzerine bir kâr ilavesi eklenmek suretiyle mal satışı yöntemi olan murabaha, esas itibariyle emtia ve ticaretin finansmanı için kullanılan bir modeldir. Murabaha sözleşmesi akdetmek isteyen bir müşteri faizsiz çalışan bir finansman kurumuna müracaatta bulunarak, sözgelimi bir araba, bir konut, bir ticaret binası, bir işletme, fabrika veyahut da bir franchise hakkı satın almak istediğini ve fakat peşin para ile bunu satın alabilecek yeterli düzeyde sermayesinin bulunmadığını belirtir. Katılım bankası önce kendi adına ve hesabına bu malı satın alır ve böylece bu malın mülkiyeti o malın satıcısından bankanın kendisine geçer. Katılım bankası mülkiyet hakkına sahip olduğu bu malın alım maliyetini satıcıya bildirir. Sonra katılım bankası üzerinde anlaştıkları bedel tutarını uzun bir zaman aralığına yayarak müşterisine satar. Katılım bankasının müşterisine yüklediği satış bedeli bankanın o malı başlangıçta satın alırken ödediği asıl satın alma bedeline ilave olarak, o malın satışından doğan bankanın ticari kâr tutarı birlikte hesaplanarak tespit edilir. İşte bu aşamalardan geçen satış sürecinin tamamlanmasından sonra o malın mülkiyeti, katılım bankasından müşterinin uhdesine geçmiş olur (Abdul-Rahman, 2017).

Kurumsal ve bireysel finansman sağlamada kullanılan katılım bankacılığı yöntemlerinden biri olan Murabaha sayesinde kurumların veya bireylerin sahip olmak istedikleri mal veya hizmetin, katılım bankaları tarafından peşin şekilde satın alınıp müşteriye vadeli şekilde satılması gerçekleşir (Akın vd., 2018).

Mudaraba: Kâr-zarar ortaklığı olan yöntemdir (Eğri ve Sağlam, 2020). Bu yöntemde taraflardan birinin ortaya sermayesini, bir diğerinin ise emeğini ortaya koyarak oluşturduğu ortaklık modeli olarak tanımlayabiliriz (Akın vd., 2018). Ortaklıktan elde edilen sermayenin işletilmesi neticesinde kâr elde edilmemiş ise sermaye sahibine sermayesi iade edilir. Fakat şirket zarar etmişse bu zarar sadece sermaye sahibine ait olmaktadır. Mudaribin bu ortaklık sonucu zararı ise harcamış olduğu emek ile geçen zamandır (Halitoğlu, 2018).

İcara: Katılım bankaları tarafından yapılan finansal kiralama ya da leasing işlemidir. Bu fon kullandırma yöntemine göre katılım bankası endüstri malını satın almakta ve müşteriye kiralamaktadır (Akın vd., 2018). İcara birçok kaynakta sıklıkla “İslami kiralama” olarak da ifade edilmektedir (Gülençer, Ertugay ve Tünel, 2019).

Müşareke: Genellikle bu yöntem mudaraba ile karıştırılan katılım bankacılığının önemli fon kullandırma yöntemlerinden biridir. Mudaraba bir yönü işe karışmayan pasif bir sermayedardır, diğer yönü ise emeğini bu işe koyan girişimcidir. Müşareke ise sermaye ve emek ortaya aktif şekilde konmaktadır. Bu bağlamda tam bir ortaklık söz konusu olmaktadır. Önemli fark ise, mudaraba da maddi zararlar sermayedarlara ait olmakta, müşareke de ise zarar, sermaye hisselerine göre paylaşılmaktadır (Akın vd., 2018).

İstisna: Özellikleri önceden belli olan bir eseri üretmek üzere sipariş verme anlamına gelir (Araz, 2020). İstisna sözleşmesi vadeli veya peşin belirlenen bedel karşılığında bir malın temin edilmesi veya üretilip teslim edilmesi işlemi olarak bilinmektedir. Bu durumda taraflardan biri finansman ihtiyacını karşılarken diğer taraf da gelecekte kendisine teslim edilecek mal için anlaşma yapmış olmaktadır (Akın vd., 2018).

Selem: Bir sözleşme şeklidir (Akdemir, 2018). Genelde tarım ürünleri satın almak için bazı malların ileriye yönelik teslimatını içeren sözleşmedir. İstisna modeline benzemekle beraber istisnadan en ayırt edici yönü bedelin peşin ödenip, malın teslimi hususunda net bir tarih belirlenmesidir (Akın vd., 2018). Selem yöntemine ancak sözleşmenin gerçekleştirildiği anda kalitesi ve sayısı belirli olan ürünler konu olabilir (Arzova ve Şahin, 2019).

1.3.3.3. Katılım Bankacılığı Özellikleri

Bazı görüşler, katılım bankacılığının yürüttüğü işlem ve sözleşmelerde sadece “faiz” teriminin kullanılmadığından yeni bir tür geleneksel bankacılık olduğunu iddia etmektedirler. Bu görüşe göre “faiz” dolambacı ve karmaşık bir alım-satım işleminin bünyesi içine yerleştirilmesinden kaynaklı bu alım-satım uygulamasıyla satıcı taraf, mülkiyeti bankaya veya finans kurumuna devretmekte ve bu devir işlemini takiben banka daha sonra (o malı) satın alan tarafa yani alıcıya satıp aktarmaktadır. Katılım bankacılığı işlerinde çalışan sorumlu uzman kişiler, bu alım-satım işlemlerinin gidişatına ve sürece bakarak yapılan sözleşmeyi İslami esaslar çerçevesinde yapıldığını kabul etmektedirler. Diğer görüşe göre ise katılım bankacılığı alanında uzmanlaşan bazı kişiler, katılım bankacılığı için gerekliliği aşikâr inanç temelinde bir inanılrlık sağlamak üzere Allah karşısında bir sorumluluk anlayışı ve düşüncesi ilave ederek, fakat sadece devlet müdahale ve denetiminden uzak “sosyalizm” terimini kullanmak suretiyle bu yeni bankacılık türünü zihinlerde canlandırmakta ve bir kavrama oturtmaktadırlar (Abdul-Rahman, 2017).

Katılım bankaları evrensel bankalar olmakla birlikte, günümüzdeki faaliyetlerinin geleneksel bankaların faaliyetleri ile çok benzer olduğu konusunda eleştiriler almaktadır. Fakat katılım bankaları emek-sermaye ortaklığı özelliği bulunan bankalardır (Bulut ve Er, 2012).

Katılım bankalarının kendine has birçok özelliği bulunmaktadır. Katılım bankalarının ana özellikleri aşağıda verilmektedir (Abdul-Rahman, 2017).

- Borç vermenin, birine kredi açmanın temel insan haklarından biri olduğu gerçeğine inanır.
- Katılım bankacılığı sosyal sorumluluk sahibi ve ahlaki yapıda olan bir bankacılık sistemidir; Yahudi-Hristiyan-İslami değerler sisteminin kural ve kaidelerine göre topluma hizmet üretmek üzere tasarlanmıştır. Örneğin faizsiz bir bankanın sorumluları ve idarecileri alkollü içki ve içecekleri, kumarbazlığı, bahisçiliği, çevre kirliliğine sebep olan iş ve girişimleri ya da diğer ahlaka uygun olmayan faaliyetleri ve girişimleri finanse edemezler. Faizsiz bankalar, ticari girişimlerin finansmanını açık, seçik ve şeffaf biçimde karşılar, çeşitli kültürel yapılara sahip bütün müşterilerine ayırım gözetmeden hizmet sunar.

Faizsiz bankalar finansmanını sağladıkları ticari iş ve girişimlerde çalıştırılan işçilere ve memurlara, onlar arasında hiçbir ayırmda bulunmadan âdil, hakkaniyetli ve şeffaf davranıp davranılmadığını dikkatle inceler ve gözetler. Yahudi-Hıristiyan İslami değerler sisteminde ayrımcılık günah sayıldığından faizsiz banka yönetiminden sorumlu olanlar herhangi bir ayırım yapmaksızın finansman sağlamada herkese eşit davranırlar. Hizmet ve iş ilişkilerinde hiç kimse küçük görülmez. Erkek olsun kadın olsun toplumdaki bütün fertleri kendi imkân ve güçleri çerçevesinde bir hayat sürmelerini teşvik eder ve onları bu yolda cesaretlendirir.

- Faaliyetlerinde Düşük masraflara ve harcamalara ve daha az risk ile daha az borç kayıplarına yönelmeyi tercih eder, üstün sayar, çünkü faizsiz banka yöneticileri kadın veya erkek müşterisini toplumda aktif ve güçlü bir birey olarak kabul eder.
- Katılım bankaları, ticari mal ve hizmetlere dayalı finansman sağlama yapısına sahiptir. Bu da bir ticari malın maddi kıymet ve mal varlıklarının veya bir hizmetin mutlaka serbest ve açık bir pazar sisteminde rekabet şartları altında el değiştirmesini gerektirir ve bu ise ancak canlı ve gerçek bir pazarda bir araya getirilebilir ve bunun için açık pazar kavram ve anlayışı benimser.
- Katılım bankacılığı sadece, borç veya ödünç verme işlemleri değildir. Bu kurulu maddi varlık ve kıymetlere ve hizmetlere yapılan yatırımların gerçek ve nakdi finansmanı işlerini içinde barındırmaktadır. Bu bankalar, ekonomik olarak tutarlı verimli projelerin finansmanını sağlar. Şayet bir proje iktisadi açıdan banka müşterisi için tutarlı ve gerçekçi değilse bu proje finanse edilemez. “İsim, unvan ve şöhrete” dayanılarak finansman sağlamasına izin verilmez.
- Finansman sağlarken, konusu belirli ve mahiyeti açık-seçik ayırt edilebilen ticari faaliyetlere ve projelere yatırım yapılır. Bu yatırımlardan beklenen yarar, toplumdaki insanların hayat şartlarında refah düzeyini artıran ve iyiye yönelen bir farklılaşma ortaya çıkmasıdır. Faizsiz finansman işinde finansmanı sağlayan bankacı, finansman talep eden müşterinin nakdi nerede kullanacağını, üzerinde karar verilen anlaşmanın ne gibi mal varlığı ve kıymetlere, ne gibi bir emläke dair olduğunu ve yatırım işinin veya finansal kiralamanın boyutlarını ve bu ilişkiden doğan diğer konuları gayet iyi bilir.

- Katılım bankaları vurgunculuk, spekülasyon, riskin ticaretini yapmak veya opsiyon işlemleri gibi araçları ve kâğıt üzerinde ticaret yani malın veya yatırımın riskini almadan hızlı bir biçimde yapılan alım satımın Allah tarafından yasaklandığına, haram olduğuna inanır.
- Fon taleplerini karşılarken, tüm toplumun refahı ve gelişmesi için finansman sağlamanın gerekliliğine inanır. Toplumun refahı ve gelişmesini desteklemek ve teşvikte bulunmak, toplumda devamlı, birbiri arkasına yatırımlarda bulunmak önde gelen bir öneme sahiptir.
- Katılım bankaları milli servet ve birikimlerin, yeni yeni iş imkânları sağlamak, iktisadi gelişme ve refahı üst düzeye çıkarmak için toplum içinde sürekli dolaşım halinde tutulması gerektiği düşüncesindedir. Sosyal kuruluşlarda, Sivil toplum kuruluşlarında, ibadet yerlerinde toplanan insanların ve bunlara ait iletişim vasıtalarının gücünü kullanmak suretiyle halk tabakaları arasında sesini duyurmak ve finansman pazarına nüfuz etme imkânlarını genişletme yollarını kullanır ve böylece “önce müşterini tanı!” şeklindeki bankacılık ve finansman kural ve kaidelerini yerine getirir. Bu yaklaşım sayesinde yanlış bir takım projelerin boş yere finanse edilmesinden kaçınılarak doğan zararları en aza indirgemesi sağlanmış olur.
- Katılım bankalarının en önde gelen hedef ve gayesi, halkın yaşantısından ve eylemlerinden “riba, ribit, faiz” denen olgunun çıkarılmasıdır. Faizsiz bir bankanın sorumlu idarecileri, mümkün olandan hareketle bu hedefe ulaşmayı bilmelidir.
- Faiz esasına dayalı geleneksel bankaların ve bu bankalara ait sistemlerin ortadan kaldırılması ve “yok edilmesi” şeklinde bir düşünce ve niyeti yoktur. Faizsiz bankacılığın asıl hedef ve gayesi, yeryüzünde yaşayan bütün insanlara, dini inanış ve mensubiyetlerini yahut arka planda yer alan, onların geçmişlerini ve kültürel yapılarını gözetmeksizin, bir ayırım da bulunmadan tüm insanlara hizmet edecek farklı bir sistem seçeneği geliştirip sunmaktan ibarettir.
- Katılım bankalarının giriştiği yatırımlardan elde edilen gelir, finansmanını yaptığı meskenlerin sayısı ve bu bankanın her bir ailenin yaşam şartlarını ve biçimini ne kadar iyiye doğru değiştirdiği gerçeği, onun başarı ölçütlerinden biridir.

- Kâğıt para, faiz nispetini tayin ve tespit eden bir araç veya mal değildir. Banknot bizatihi üremez, üretilmez, çoğalmaz ve çoğaltılamaz. Sadece ve sadece iktisadi bir faaliyette ve girişimde kullanıldığında büyüyüp gelişir. Para, insan tarafından yapılan bir ölçü birimi, bir araçtır. Kiralanamaz. Ancak bir yatırıma araç olduğunda kullanışlılığı, faydası ortaya çıkar. Faiz esasına dayalı finans faaliyetleri ışığı altında ve günümüzde ki anlamıyla söyleyecek olursak, faiz daha önceden belirlenen ve adına faiz denen bir karşılık mukabilinde paranın kiralanması işlemidir. Faizsiz banka sorumluları, günümüzdeki “faiz oranını” tek başına dikkate alıp onu esas tutmak suretiyle, “kira”, “hizmet bedeli”, “getiri”, veya “indeks”, “gösterge” gibi adlandırmalarla finansman işlemleri ve ürünlerine katıştıramazlar. Finansman işlemi, mal varlıklarının ve hizmetlerinin iktisadi kıymet ve fiyatının miktar ve oranı, serbest pazar ekonomisinin esasları dâhilinde pazardaki arz ve talep durumuna göre oluşarak kiralaması ve finansal kiralama yapmak üzere inşa edilerek; paranın kiralanması üzerine inşa edilmez.
- Katılım bankaları mutedil kâğıt para üzerinden farklı şeylerin değeri, ticari mallar endeksleme sistemini kullanmak suretiyle misli mallardan biri ile ilişkili olmak zorundadır. Örneğin iktisadi balonlar, kıymetli metallerden birine ya da temel gıdalardan birinin fiyatı ile ilişkili olarak tayin ve tespit edilebilir ve böylece yatırım girişimleri, uygulamaları, mal varlıkları ve emlakteki kayıpları önleyecek biçimde ayarlanabilmektedir.
- Katılım bankaları tam bir açıklık ve şeffaflığın olması gerektiğine inanır. Tam manasıyla netlik, açıklık ve belirlilik yapılan sözleşmelerin bir unsuru olarak şarttır, zira düzenbazlık, hile ve belirsizlik oluşturan teşebbüsler İslam dininde yasaklanmıştır.
- İslami bankalar faaliyet gösterdikleri ülkenin kanunlarına, Allah’ın emirlerine aykırı düşmeyecek şekilde çalışma prensibini esas alır. Faizsiz banka sorumlularının ülke kanunlarını değiştirmek ve para gücünü kullanarak daha yüksek makamlara seçilip çıkmak, diğer insanları değiştirmek gibi bir amacı veya çalışması bulunmamaktadır. Faizsiz banka idarecileri, devlet bankaları yöneticileri, siyaset adamlarını ve genelde halkı faizsiz bankacılık sistemine dair bilgilendirme ve halkı aydınlatma konusunda ellerinden geleni yaparlar.

- Katılım bankalarında görev alan çalışan ve yöneticilerin nihai amaç ve hedefleri, sırf bankacılık ürünleri ve hizmetleri satıp komisyon elde etmek olmayıp, çalışarak geçimlerini sağlamak ve inançları doğrultusunda hareket etmektir.

1.3.3.4. Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankacılık Arasındaki Farklılıklar

Katılım bankacılığı, özünde İslami hukuk çerçevesinde düzenlenmiş ve çalışma ilkelerini başta Kur'an-ı Kerim ve Sünnet olmak üzere İslami kaynaklardan alan bir finans alt sistemidir. Katılım bankaları, bilhassa faizsiz yöntemle çalışması ve risk paylaşımı olması nedeniyle geleneksel bankalardan ayrılmaktadır (Pehlivan, 2016).

Faiz esasına göre çalışan geleneksel bankalar ile faizsiz çalışmayı ilke edinen katılım bankaları arasındaki farklar aşağıda Tablo 4'de gösterilmektedir (Abdul-Rahman, 2017).

Tablo 4. Geleneksel Bankalar ve Katılım Bankaları Arasındaki Farklar.

Karşılaştırılan Yön	Geleneksel Bankalar	Katılım Bankaları
Özellik ve Hedef	Asıl hedef para kazanmaktır.	Hayat, dini değerler sistemine göre düzenlenip tanzim edilmiştir.
Ayrılcı Hedef ve Gaye	Parası olana, paradan para kazandırma suretiyle para edinmektir.	Herhangi bir israfa girmeden, sahip olduğu araçları vasıtasıyla, toplum üyesi herkesin temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere var olan mevcut kaynakları kullanmaktır.
Bankanın Vüsatı ve Genişliği	Çok geniş olan yani mega bankalardır.	Küçük çapta bankalardır ve toplum temelli ortalama büyüklüklere sahiptir.
Sahiplik Durumu	Hisse sahiplerinin herhangi bir rolü bulunmaksızın şahıslar ötesidir, gayr-ı şahsidir.	Şahıslarla ilgilidir yani şahsidir. Diğer hisse sahipleriyle beraber bankanın idaresinde ve takip edilecek usul ve erkân konusunda aktif bir rol oynarlar.
Finansman Sermayesi	Küresel ve sınır ötesidir, sınır tanımaz.	Milli yapıda olup, mahallidir. İçinde bulunduğu toplumun yatırım-girişim sınırları ile çevrilidir ve gayr-ı menkul malların kıymetinin takdir edildiği bölge ile yakından ilişkilidir.

Yatırımların Hedef ve Gayesi	Şahsa bağlı olup özel menfaat ve servetin olabildiği kadar artmasını gaye edinir.	Tüm toplumun refaha ve mutluluğa ulaştırma gayesiyle yarar sağlayan ürünleri ve verimliliği artırıp çoğaltmayı hedef edinir.
Kârlılık ve İstifadenin Oynadığı Rol	En fazla istifade sağlamaktır.	Üretkenlik ve girişimciliği özendirip teşvik ederek, toplumun genelinde verimliliği yaygın hale getirmektir.
Mekanizma ve Düzeneklerin Koordinasyonu	Mega teşekkül ve kurumlar tarafından merkezi planlamaların yapılması ile gerçekleşir.	Sosyal topluluk ve şebekelerin etrafında kendi kendilerini teşkilatlandırmaları ile koordinasyon sağlanır.
İşbirliği ve Dayanışma	Rakip kurumlar arasında rekabet disiplinine riayetsizlik etme ve bazı hallerde de kurulu nizam ve düzenleri bertaraf edebilir.	Halk arasında olduğu gibi topluluklar arası herkesin istifade edeceği kamu menfaatini geliştirip ilerleterek dayanışma ve işbirliğini sağlar.
Rekabetin Maksat ve Hedefi	Çıkarına uygunsuz işletmeleri tasfiye edip sonunda bunları ele geçirme düzeyinde olabilir.	Faaliyet ve etkinliği arttırmak, ürün ve hizmetlerde yenilikler ile yeni açılımlar yapmaktır.
Hükümetin rolü	Mal mülk ve her çeşit aktifler korunmaya çalışılır.	Mukaddes kitaplarda buyurulan insani yarar ve istifadenin geliştirilip ilerletilmesi sağlanır.
Ticari Faaliyet ve Kârlılık	Serbestiyet esasına dayalı olmakla birlikte bu, sadece mega şirketler ve kuruluşlar için söz konusudur.	Serbestiyet esası var olmakla birlikte, bu serbestiyetlik insaf ve hakkaniyet ölçülerinde olup dengelidir.
Siyasi Yöneliş	Elitist ve seçkincilik esasına yönelik olup para demokrasisidir.	Popülist ve halkçı karakterde olup insana özel demokrasidir.

Kaynak: (Abdul-Rahman, 2017).

Tablo 4’de katılım bankacılığını geleneksel bankacılık türünden ayıran genel farklılıklar birçok yönden açıklanmıştır. Bu iki banka türü arasında fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri açısından da farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar Tablo 5’de gösterilmektedir (Akın vd., 2018).

Tablo 5. Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankaların Fon Toplama İle Fon Kullandırma Yöntemleri Arasındaki Farklar

FON TOPLAMA YÖNTEMİ	
Kâr Payı	Faiz
Kâr payı oranı vade sonunda belli olmaktadır.	Faiz oranı vadenin başında bellidir.
Müşteriye verilecek olan kâr payı, katılım bankacılığı esaslarına göre toplanan fonların işletilmesinden elde edilen kâra göre dağıtılır. Bu bağlamda fon arz edenler ile fon talep edenler arasında doğrudan bir ilişki vardır.	Müşteriye verilecek olan faiz, bankanın farklı kaynaklarından gelmekte olup, kredilerden elde edilen faizle, mevduata ödenen faiz arasında doğrudan bir ilişki yoktur.
Toplanan fonlara ilişkin kâr payı ile kullandırılan fonlara ilişkin kâr payı arasında uyum bulunmakta olup, aralarındaki fark değişken değildir.	Toplanan fonlara ilişkin faiz ile kullandırılan fonlara ilişkin faiz arasında uyum bulunmamakta olup, aralarındaki fark değişkendir.
Kâr payının elde edilebilmesi için mutlaka İslami esaslara göre mal veya hizmet alım/satımı ya da benzer ortaklığın olması gerekmektedir.	Faiz, borç ilişkisinden doğan bir fazlalıktır.
FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ	
Ticaret	Kredi
Fon kullandırma İslami kurallara uygun bir ticaretten doğmakta olup, banka satıcıdan ilgili hizmeti veya malı peşin olarak satın alır ve üzerine kâr payı ekleyerek müşterisine vadeli olarak satar.	Geleneksel bankalar doğrudan borç para verebildikleri gibi, ticaretten doğan alım satım işleminin yapılmasına gerek duymamaktadır.
Ödemeler banka müşterisine yapılmamakta, peşin şekilde banka tarafından doğrudan satıcıya yapılır.	Araç ve konut kredisi gibi bazı istisnai durumlar haricinde kredi ödemesi banka müşterisine yapılır.
Banka ile banka müşterisi arasında satış sözleşmesi yapılır.	Banka ile banka müşterisi arasında borç verme sözleşmesi yapılır.
Banka müşterisi krediyi istediği gibi kullanamaz. Bankanın İslami esaslara aykırı ticarete veya ortaklığa konu olmayan işlemlere onay veremez.	Banka müşterisi krediyi istediği şekilde kullanmakta serbesttir. Borç kullandırımı banka müşterisinin ihtiyacı dikkate alınarak gerçekleşir.

Kaynak: (Akın vd., 2018).

Genel olarak katılım bankaları, mevduat kabulünü, mevduat bankaları, finansal kiralama ve katılım fonu toplama işlemlerini, kalkınma ve yatırım bankaları ise mevduat ve fon kabulü işlemlerini gerçekleştiremezler (Altıntaş, 2020).

2. İKİNCİ BÖLÜM

BANKACILIKTA PERFORMANS, PERFORMANS ÖLÇÜMÜNÜN ÖNEMİ VE PERFORMANS ÖLÇÜTLERİ

2.1. Performans Kavramı

Türk Dil Kurumu'na göre performans kelimesi dilimize Fransızca'dan kazandırılmış olup Türkçe'deki karşılığı 'başarım'dır. Çok genel bir ifade olması dolayısıyla kullanıldığı alana göre tanımının yapılması daha isabetli olacaktır. Çalışma alanının kapsamı dolayısıyla bu başlık altında performans kavramı işletmeler açısından ele alınacaktır.

Performans, bir işi yapan bir bireyin, bir örgütün veya bir grubun yaptığı o işle varılması arzulanan hedef doğrultusunda neye ulaşabildiğinin ve neyi sağlayabildiğinin nicel ya da nitel ifadesidir. Çağdaş yönetim anlayışında ise bir işletmenin gösterdiği başarının, başka bir ifadeyle, işletmenin amaçlarına ulaşma düzeyini tanımlayan çok boyutlu bir kavramdır (Karaman, 2009).

Performans kavramı çok boyutludur ve birden fazla gösterge onu bir bütün olarak değerlendirebilir (Bayyurt, 2011). Performans kavramı İşletme literatüründe genel olarak kabul edilen bir sınıflandırmaya göre belli başlı yedi performans boyutu ile incelenmektedir, Bu boyutlar: etkinlik, çalışma yaşamının kalitesi, yenilik, kalite, verimlilik, verim ve girdilerden yararlanma ile bütçeye uygunluk ve kârlılıktır. Yukarda sayılanların dışında bazı performans boyutları daha mevcuttur. Bu boyutlardan bazıları kamu sorumluluğu, ürün liderliği, pazar durumu ve çalışanların davranışdır (Karaman, 2009). Üretimde verimlilik, tutumluluk ve hizmette etkinlik genel manada performansı tanımlamaktadır (Özer, 2009).

Bir işletmenin sürekliliği ve başarılı olması gösterdiği performansa bağlıdır. Etkin bir performans ölçme sistemi aracılığıyla sağlanan bilgiler, iyi bir yöneticinin yönettiği işletmenin performansını takip etmesini sağlar. İşletmede ölçümlerle elde edilen bilgiler tüm çalışanların ve yöneticilerin davranışlarını yöneten ve yönlendiren araçlardır. Bu bilgi kaynağı günümüzde ki yönetim anlayışına temel olmaktadır. Bu sebeple işletmede yapılan ölçümler önemlidir (Karaman, 2009).

İşletmede gerçekleştirilen etkinliğin sonucunun değerlendirilmesi ile performans seviyesi belirlenmektedir. Yapılan değerlendirmede temel alınan ölçünün objektif, somut, anlatılabilir ve anlaşılabilir olması gerekmektedir. Değerler yapılan ölçüm neticesinde belirlenmekte ve bu değerlerin her biri birinci-onuncu başarılı-başarısız, yeterli-yetersiz, iyi-kötü... gibi birer performans göstergesi olmaktadır (Özer, 2009).

İşletmede performansı ölçen sistemlerin başarıyla uygulanabilmeleri için bazı niteliklere sahip olması gereklidir. Bu nitelikler aşağıda sıralandığı gibidir (Karaman, 2009):

Bilgi Vericilik: Yapılan ölçümün, işletmelerin gerek dış çevre performansı gerekse iç performansı ile ilgili bilgi sağlamalıdır.

Gelişme Sağlayıcılık: Gerçekleştirilen performans ölçümü, işletmenin içinde bulunduğu mevcut durumunda olumlu yönde gelişmeye yön vermelidir. İşletme yöneticilerinin aldıkları karar ve davranışlarını yönlendirebilme ve amaçlar ile işlevler arasındaki ilişkiyi yönetim sürecinde açıklayabilmelidir. Elde edilen ölçüm sonuçları yalnızca yöneticilerle değil, etkinlikleri gerçekleştiren çalışanlara da iletilerek çalışanların farklılaşan koşullara uyum sağlamasını ve kendi durumlarını öğrenmeyi sağlamalıdır.

Anlaşılabilirlik: Performans ölçme sistemi neticesinde elde edilen bilgiyi kullanan taraflarca kolay şekilde kabul edilebilir ve anlaşılabilir olması gerekmektedir. Aynı şart ölçülenler için de geçerlidir. Katılım düzeyi nitel ve nicelik olarak arttıkça destek ve onaylama da o derece artmaktadır.

Güncellik ve Zamanlılık: İşletme yöneticilerine lazım olan kararların alınması ve alınan bu kararların uygulamaya konulması arasında zamanı etkin bir şekilde kullanabilmelidir. Zamanın etkin şekilde kullanılabilmesi için ölçümde kullanılan sistem sürekli ve düzenli yapıda olmalıdır.

Anlamlılık: Kullanılan sistem, yaşanan değişimi gerçekçi şekilde belirleyecek bir yapıya sahip olmalıdır. Gerçek anlamda ölçülmek istenen performans alanlarına, seçilen göstergeler uygun olmalıdır.

Esneklik: Performans ölçme sistemi, işletmelerin dış çevresi ve işletme içindeki değişime karşı duyarlı, dinamik ve esnek bir yapıya sahip olmalıdır. Herhangi bir problemin ortaya çıkması halinde sistemde kısmi düzeltmelere gidilmeden işletmelerin değişen şartlara uygun halde yeniden yapılanma çalışmalarına önem gösterilmelidir.

Uygunluk: Uygulanan ölçüm sistemi ne kadar etkin olursa olsun, performansın işletmede tüm yönleri ile ölçümü çok zordur. Bu nedenle işletmelerin stratejik politika ve amaçlarına uygun performans ölçme sistemleri kullanılmalıdır.

2.2. Bankacılıkta Performans Ölçümünün Önemi

Bankanın zayıf ve güçlü yönleri ile daha önceden belirlenen hedeflere ne derecede ulaşıldığı performans ölçümü sayesinde gerçekleşir. Bu sayede bankalar faaliyet neticelerini analiz edebilmektedirler. Sonuçlar doğrultusunda hedefe giden yoldaki eksiklikler tespit edilerek gerekli önlemler zamanında alınmaktadır. Bununla birlikte birden bire meydana çıkabilecek krizleri önleme amacıyla performans ölçütlerinden aktif halde yararlanılmaktadır (Dikici, 2018).

Banka performansının ölçülünerek değerlendirilmesi sonucu bankalara rakiplerine karşı kendilerini değerlendirerek sonraki yıllarda kriterlerde iyileştirme olanağı sağlar. Aynı zamanda banka paydaşlarının kararlarında daha güvenilir tercihler yapmalarına yardımcı olmaktadır (Eş ve Kök, 2020).

Finansal sistemin önde gelen unsurlarından olan bankaların performanslarının ölçülmesi aşağıdaki sebeplerle önemli görülmektedir (Sarı, 2020):

- Alınan kararların varsayımlar veya duygulara dayandırılarak değil elde edilen gerçek verilere dayanılarak alınmasına güvenmek
- Gerek banka hissedarları gerekse banka yönetimi perspektifinden banka başarısını ölçmede yardımcı olmak
- Sektörde karşılaştırma yapma olanağı sağlayarak bankanın sektördeki konumunu belirlemeye yardımcı olmak
- Bankadaki problemleri alanların belirlenerek bu problemleri alanların giderilmesi için önerilerde bulunmak
- Banka içinde rekabet avantajı sağlayabilecek ve gelişime açık alanları belirlemektir.

Finansal piyasalar içerisinde bankacılık sektörü yerine getirdiği görevler ve sahip olduğu yer itibariyle büyük bir öneme sahiptir. Bilhassa kısa vadeli fon arzında bulunanlarla fon talebinde bulunanları bir araya getiren sektör, riskleri çeşitlendirme, sermayeyi tabana yayma, miktar ayarlaması yapma, gibi fonksiyonları da sağlamaktadır. Bankacılık sektörü ülkelerin kalkınmasına katkı sunduğu kadar aynı zamanda ekonomik kriz meydana getirecek kadar da ciddi bir potansiyele sahiptir (Gümüş ve Nalbantoğlu, 2016).

Bankacılık sektörünün dinamikleri ve rekabetçi yapısı bankaların finansal performansının sürekli şekilde ölçülmesini zorunlu kılmaktadır. Türkiye açısından bakıldığında, bankaların toplam finansal sistem içindeki payının çok yüksek seviyede olduğu göz önünde bulundurularak sektörün faaliyet sonuçları dikkatli ve sürekli olarak izlenmesi gerekmektedir. Bankaların finansal performansının ölçülmesi ve izlenmesi çalışanlar, yatırımcılar, devlet ve tedarikçilerden oluşan paydaşlar açısından çok önemlidir. Finansal performansın ölçülmesi karar vericilere işletmenin finansal durumu yönünden bilgi sağlarken aynı zamanda yatırımcılara işletme hakkında bilgi sunmakta ve paydaşların karar almasında etkin rol oynamaktadır (Kevser, 2021).

2.3. Bankacılıkta Kullanılan Performans Ölçütleri

Bankacılık sektöründe analiz yapılırken genellikle son beş yılın finansal tablolarında yer alan verilerin karşılaştırılmasının yeterli olduğu düşünülmektedir. İncelenen veriler sonucunda elde edilen oranlar gerek sektörde yer alan bankaların seçilen dönemlerdeki performansı ile karşılaştırma yapma olanağı sağlamakta gerekse bankanın kendi iç performansını karşılaştırma imkânı sunmaktadır. Katılım bankaları ile geleneksel bankaların finansal yapıları araştırılırken Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın performans analizinde kullandığı oranlardan faydalanılmaktadır. Kullanılan bu oranlar aşağıda olduğu gibi sıralanabilmektedir (Dikici, 2018):

Bilanço Yapısı Oranları: Bu oran banka bilançosunda yer alan kalemlerin birbiriyle olan ilişkisini ifade etmektedir.

Aktif Kalitesi Oranları: Bankalar özkaynaklarını ve diğer kaynaklarını kullanılması için bazı aktiflere yönlendirmiştir. Banka tarafından kullandırılan krediler banka aktifleri arasında bulunduğu için bankaların aktiflerini değerlendirmesi aynı

zamanda kredi değerlendirmesi olarak da isimlendirilmektedir. Aktif kalitesi oranları bilhassa geleneksel bankalar için son derece büyük öneme sahiptir.

Kârlılık Oranları: Banka faaliyetlerinin idame ettirilebilmesi için gereken ana unsurdur. Bu unsur katılım bankası ya da mevduat bankası ayrımı gözetmeksizin tüm banka türleri için geçerlidir. Banka kârının artması sonucunda mali yapı daha da güçlenmekte ve yatırımların devamı gelebilmektedir.

Sektör Payları: Bankaların rekabet durumunda olduğu diğer bankalar arasında karşılaştırma yapmasını sağlamaktadır.

Grup Payları: Kalkınma ve yatırım, mevduat ile katılım bankası türlerinin çeşitli değerlerinin birbiri ile kıyaslanmasında yararlanılmaktadır.

Şube Oranları: Şube oranları bankaları şube sayısı, kredi, personel, şube başına mevduat gibi değişkenler açısından değerlendirme yapma imkânı sağlamaktadır.

Faaliyet Oranları: Bankaların faiz dışındaki gelir ve giderleri ile ilişkilidir.

Bankalarda performans ölçümüne yönelik yapılan analizleri genel manada üç başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar parametresiz yöntemler, parametrelî yöntemler ve oran analizidir (Yeşilyurt, 2018).

Parametrik olmayan veri zarflama analizi gibi analizler ve parametrik analiz yöntemlerine kıyasla rasyo analizi en sıklıkla kullanılan performans ölçme yöntemidir. Bu yöntem tek bir girdi ile bir tek çıktının birbirleriyle oranlanması neticesinde elde edilen rasyonun zaman içinde izlenmesi şeklinde uygulanmaktadır (İnan, 2000).

Bankaların performanslarının ölçülmesi ve izlenmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmalar araştırıldığında, çoğunlukla mali tablo verilerine dayanılarak analizler yapıldığı görülmektedir (Keçek ve Cinser, 2008).

Finans yöneticileri ve kredi kurumları, işletmenin birtakım önemli istatistiklerinin genel bir görünümünü elde etmek istediğinde rasyo analizini kullanır. Zaman içinde yöneticiler bu ölçütleri izleyerek, işletmenin performansında önemli trendleri yakalayabilir (Aktan ve Bodur, 2006). Rasyo analizi farklı dönemleri

karşılaştırarak doğrudan bankanın performansı ve bu performansının trendini ölçümlenmektedir. Rasyolar, bir bankanın negatif yönde ilerleyen gelişmelere doğru gidişi veya banka başarısızlığı için erken uyarı sinyali olarak faydalanılabilecek göstergelerdir (Akçan ve Yaslıdağ, 2019).

Geleneksel olarak bankacılıkta finansal performans ölçümünde sıklıkla faydalanılan iki oran bulunmaktadır. Bu oranlardan birincisi özvarlık getirisi (return on equity-ROE) olarak adlandırılan net kâr/öz kaynaklar oranı, ikincisi ise aktif getirisi (return on assets-ROA), olarak adlandırılan net kâr/toplam aktifler oranıdır (Altıntaş, 2020).

Oran analizinde amaç, finansal tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkilerin birbirleri ile oranlanarak matematiksel olarak açıklanabilmesidir. Bu sayede bankaların finansal ve ekonomik yapısı ile kârlılık ve çalışma durumu hakkında hem kolay yorumlanabilen, hem de karşılaştırılabilen bilgiler sağlanmaktadır. Bankacılık sektöründe performans değerlendirirken yararlanılan mali oranlar her ülkede ya da bankacılık çeşitleri arasında birtakım farklılıklar gösterse de bazı mali oranları esas alarak gerçekleştirilen çalışmaların her zaman faydalı olacağı düşünülmektedir (Keçek ve Cinser, 2008).

Rasyo analizlerinde kıyas alınacak maksimum, minimum veya ortalama değerlerin tespiti, bu çerçevede bankanın daha önce stresli dönemlerde güvenilir olduğunu tecrübe ile test ettiği seviyelerin belirlenmesi, bankanın yakın rakiplerinin, grup ve sektör ortalamalarının takip edilmesi önemlidir (Altıntaş, 2020).

2.4. Literatür İncelemesi

Yapılan literatür çalışması neticesinde elde edilen sonuçlara göre bilhassa son yıllarda bankacılık sektörünün finansal performansını kapsayan çalışmaların sayısında artış olduğu gözlenmektedir. Birbirinden farklı yöntemler kullanılarak yapılan çalışma sonuçlarında birtakım farklılıklar olduğu saptanmıştır. Bankacılık sektörünü konu olarak alan bazı bilimsel çalışmalardan elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Esmer ve Bağcı (2016) tarafından yapılan çalışmada Türkiye'deki katılım bankalarında 2005-2014 yılları arasını kapsayan finansal performans analizinde, performansı belirlemek için rasyolar yardımıyla ölçüm yapmıştır. Katılım

banklarından hangisinin yıldan yıla daha yüksek performans gösterdiğini belirlemek için araştırmada TOPSIS yöntemini kullanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Bank Asya katılım bankaları arasında en yüksek performansı gösteren banka olmuştur. Yapılan finansal performans analizlerinin daha kıymetli ve geleceği doğru tahmin edilebilirliğini, gelir tablosu ve bilançonun gerçeğe uygun şekilde doğru gösterilmesine bağlamıştır (Esmer ve Bağcı, 2016).

Sukmana ve Febriyati (2016) Endonezya’da gerçekleştirdikleri çalışmada ülkede yer alan on bir İslami banka ile yirmi dört konvansiyonel bankayı 2004-Ocak ve 2014-Temmuz arasında kredi mevduat oranı, takipteki krediler oranı, faaliyet giderleri/faaliyet gelirleri oranı, aktif kârlılık rasyosu, sermaye yeterlilik oranları yardımıyla karşılaştırmışlardır. Oranlara t testi uygulanmıştır. Konvansiyonel bankalar takipteki krediler oranı, aktif kârlılık, faaliyet giderleri/faaliyet gelirleri oranı ve sermaye yeterlilik oranları açısından geleneksel bankalardan daha yüksek performans göstermiştir. İslami bankaların kredi mevduat oranları ise geleneksel bankalardan daha yüksek gerçekleşmiştir (Sukmana ve Febriyati, 2016).

Yurttadur ve Demirbaş (2017) tarafından yapılan çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli mevduat bankaları ile katılım bankalarının finansal açıdan performansları 2010-2016 yılları arasını kapsayan verilerden yola çıkılarak karşılaştırılmıştır. Yapılan bu karşılaştırmada sektörden üç katılım bankası ile bu katılım bankalarına yakın büyüklükte üç mevduat bankası seçilerek sermaye yeterlilik, aktif kalitesi, risk ve borç ödeme gücü, likidite ve kârlılık kategorileri altında toplamda on bir orandan faydalanılarak karşılaştırma yapılmıştır. Çalışma bulgularına göre mevduat bankaları kârlılık açısından katılım bankalarından daha geride performans sergilemiştir. Likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülükleri açısından mevduat bankalarının daha az likit oldukları ve katılım bankalarının borçluluk oranı açısından daha borçlu bir yapıya sahip olduğu gözlenmiştir. Mevduat bankaları mevduatın krediye dönüşümü açısından ise katılım bankalarından daha öndedir. Katılım bankaları daha düşük düzeyde takip oranı ile kredi kalitesi açısından mevduat bankalarından öndedir. Özkaynak kullanımı katılım bankalarında daha düşük gerçekleşmiş olup, bu durum sermaye yeterliliği oranı yönünden anlamlı bir fark oluşturmamıştır (Yurttadur ve Demirbaş, 2017).

Tuncay (2018) çalışmasında mevduat bankaları ile katılım bankalarının performansları istatistiksel yönden 2016 yılı değerleri açısından karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırma sonucunda yirmi iki bankanın finansal tablolarından elde edilen veriler kullanılması sonucunda aktif kalitesi, kârlılık ve sermaye yapısıyla ilişkili oranlar Mann-Whitney U testi ve bağımsız örneklem t-testi ile incelenmiştir. Yapılan analiz neticesinde istatistiksel açıdan anlamlı olmamakla beraber özsermaye oranı, aktif kalitesi ve kârlılık oranlarında mevduat bankalarının daha yüksek performans sergilediği, aktif büyüme oranı ve kaldıraç oranlarında ise katılım bankalarının daha yüksek düzeyde performansa sahip olduğu gözlenmiştir. Mevduat bankalarında aktif büyüklüğü istatistiksel yönden anlamlı seviyede katılım bankalarına nazaran daha yüksek çıkmıştır (Tuncay, 2018).

Öngen (2019) Türk bankacılık sektörü içerisinde katılım bankalarının payını seçilmiş göstergeler açısından 2014-2017 yılları arasında incelemiştir. Bu incelemede araştırmaya dâhil yıllar içerisinde bankacılık sektörü içerisindeki konumu şube ve personel sayıları, kârlılık, kullandırılan fon büyüklüğü, toplanan fon büyüklüğü, özkaynak ile aktif büyüklüğü gibi temel göstergeler açısından karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Katılım bankalarının büyüme oranları açısından bankacılık sektöründen daha yüksek büyüme performansı sergilediği ve seçilen temel göstergelerde araştırmaya dâhil yıllar içinde pozitif yönde gelişme olduğu görülmüştür. Katılım bankaları fon toplama ve fon kullandırma, özkaynak büyüklüğü, aktif büyüklüğü açısından her yıl bu değerlerde büyüme gösterse de özkaynak kârlılığında aynı performansı yakalayamadığı ve bankacılık sektöründeki özkaynak kârlılığı artış oranından daha düşük düzeyde artış gösterdiği sonucuna varılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen veriler sonucunda katılım bankalarının sektörde önemli bir yeri olduğu ve payının daha da artacağı sonucuna varılmıştır (Öngen, 2019).

Taş, Korkmaz ve Zeytinoğlu (2019) çalışmalarında ticari bankalar ile katılım bankalarının 2010-2017 yılları arası finansal performanslarını karşılaştırma amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada bankacılık sistemimizde faaliyette bulunan üç katılım bankasıyla bu katılım bankalarının sektör paylarına en yakın büyüklükte olan üç ticari banka seçilmiştir. Bankalara ait finansal oranlar içerisinde uygun bulunarak seçilen kârlılık, risklilik ve aktif kalitesi rasyoları yardımıyla elde edilen verilere Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Sonuç olarak risk düzeyleri her iki banka türünde de

yakın seviyede olduğu ancak kârlılık yönünden katılım bankalarının daha yüksek performans sergilediği gözlenmiştir. Katılım bankalarının günden güne sektör paylarını yükselterek ticari bankalarla rekabet edebilecek seviyeye geldiği sonucuna varılmıştır (Taş, Korkmaz ve Zeytinoğlu, 2019).

Sulub ve Salleh (2019) araştırmalarında Malezya’da yer alan dört İslami banka ile dört geleneksel bankayı 2012-2016 yılları arasındaki banka verileriyle hisse başına kazanç, aktif kârlılığı, borç oranı ile özsermaye kârlılığı yönünden oran analizine dayalı karşılaştırma yapmışlardır. Bu karşılaştırmada t testini kullanmışlardır. İslami bankalar borç oranı yönünden daha düşük performans göstermiş ve geleneksel bankalara nazaran borç oranları daha yüksektir. Geleneksel bankalar hisse başı kazanç, aktif kârlılık ile özkaynak kârlılığı oranlarında İslami bankalardan daha iyi performans göstermişler ve bu sonuçlar istatistiksel düzeyde anlamlı çıkmıştır (Sulub ve Salleh, 2019).

Canbaz ve Dur (2019) çalışmalarında 2008 kriz döneminde dört konvansiyonel banka ile dört katılım bankasının 2006-2012 yılları arası finansal tablolarını mali oranlar (rasyo) ile analiz etmişlerdir. Çalışma sonuçlarına göre araştırmaya dâhil dönem içinde konvansiyonel bankalar özkaynak kârlılığı ve aktif kârlılığı açısından katılım bankalarının gerisindedir. Konvansiyonel bankalar yalnızca dönem sonunda aktif kârlılık açısından katılım bankaları değerlerine yaklaşabilmişlerdir. Net kâr değişimi yönünden ise konvansiyonel bankalar gayet dalgalı seyir izlerken, katılım bankaları kısmi olarak istikrarlı ilerlemişlerdir (Canbaz ve Dur, 2019).

Gözkonan ve Küçükbay (2019) yaptıkları çalışmada geleneksel bankalar ile katılım bankalarının performans karşılaştırmasını 2008-2017 yılları arasında hangi seviyede olduğunu değerlendirmek için banka performanslarını oran analizi yöntemiyle analiz etmişlerdir. TOPSIS ve gri ilişkisel analiz yöntemlerini, farklı oran kategorilerini performans puanını teke indirmek için kullanmışlardır. Farklı iki metoda göre performans puanları değerine göre bankalar sıralanmıştır. TOPSIS ve gri ilişkisel analiz yöntemlerine göre yapılan sıralamada katılım bankaları orta ve alt sıralarda yer alırken, geleneksel bankalar üst sıralarda yer edinerek performans yönünden daha önde olmuşlardır (Gözkonan ve Küçükbay, 2019).

Öztürk ve Gençler (2020) gerçekleştirdikleri çalışmada bankacılık sistemimizdeki geleneksel bankalar ile katılım bankalarının performanslarını 2016Q1-2020Q2 yılları arası dönemi çeyreklik verilerini Kruskal Wallis ile Mann-Whitney U testleri ile değerlendirmişlerdir. İki banka çeşidi bilanço yapısı, aktif kalitesi, sermaye yeterliliği, likidite ve kârlılık yönlerinden karşılaştırılmıştır. Gerçekleştirilen çalışma sonucunda katılım bankalarının aktif kaliteleri, bilanço yapıları, likiditeleri, sermaye yeterliliği rasyosu yönünden sermaye yeterliliği ile özsermaye/toplam aktifler oranlarının geleneksel bankalardan önde oldukları ve geleneksel bankaların özsermaye/toplam aktifler yönünden sermaye yeterlilik düzeyleri ile kârlılıklarının katılım bankalarından yüksek olduğu tespit edilmiştir (Öztürk ve Gençler, 2020).

Kevser (2021) yaptığı çalışmada 2013-2018 yılları arasını kapsayan performans analizini banka türleri açısından karşılaştırmalı yönden yapmıştır. Arada gerçekleşen farkı belirleyebilmek amacıyla Bonferroni ile tek yönlü anova testini kullanmıştır. Yapılan analiz neticesinde özel bankaların sermaye yeterliliğinde, kamu bankalarının ise kârlılıkta daha üstün performans ortaya koydukları belirlenmiştir. Ayrıca takipteki net kredilerinin toplam aktiflere oranı katılım bankalarında yüksek çıkmış, Türk parası likit aktifler/toplam aktifler oranı ise düşük gerçekleşmiştir. Net faiz gelirleri/toplam aktifler rasyosunda ise yabancı bankalar en yüksek performansı göstermiştir (Kevser, 2021).

Aljahdali ve Faleel (2021) araştırmalarında Suudi Arabistan'da yer alan konvansiyonel bankalar ile İslami bankaları karşılaştırmışlardır. Bu karşılaştırmada 2010-2015 yılları arası üç İslami banka ile üç konvansiyonel olmak üzere toplam altı banka araştırmaya dâhil edilmiştir. Bankaların finansal performansını ortaya koyabilmek için t testi yardımıyla verimlilik, kârlılık, likidite, risk ve borç ödeme gücü oranları kullanılmıştır. Çalışma sonucunda araştırmaya dâhil yıllar arasında İslami bankalar geleneksel bankalara nazaran daha verimli, daha az riskli ve daha fazla likit olduğu saptanmıştır. Kârlılık yönünden ise geleneksel bankaların daha kârlı olduğu sonucuna varılmıştır (Aljahdali ve Faleel, 2021).

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKALARI İLE GELENEKSEL BANKALARIN PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Sektör Verileri Açısından Karşılaştırılması

Bu bölümde katılım bankaları ile geleneksel bankalar toplamda dokuz farklı sektör verisi yönünden karşılaştırılmıştır. Veriler TBB, TCMB ve TKBB verilerinden derlenerek bir önceki yıla göre yüzde değişimleri ve sektör payları hesaplanmıştır. Yıllar itibariyle elde edilen veriler grafiklere aktarılarak eğilim yönü belirlenmeye çalışılmıştır. Bankacılık sektörü verileri Türkiye’de faaliyet gösteren tüm katılım bankaları, mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları verilerinin toplamından oluşmaktadır. Toplanan fonlar bölümünde bankacılık sektörü verisi içinde kalkınma ve yatırım bankaları bulunmamaktadır.

3.1.1. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Banka Sayıları Açısından Karşılaştırılması

Türkiye’de 2020 yılsonu itibariyle bankacılık sektöründe faaliyette bulunan katılım bankası sayısı altıdır. Bu bankalar kuruluş tarihine göre sırasıyla; Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım, Vakıf Katılım ve Emlak Katılım’dır (TKBB, 2020).

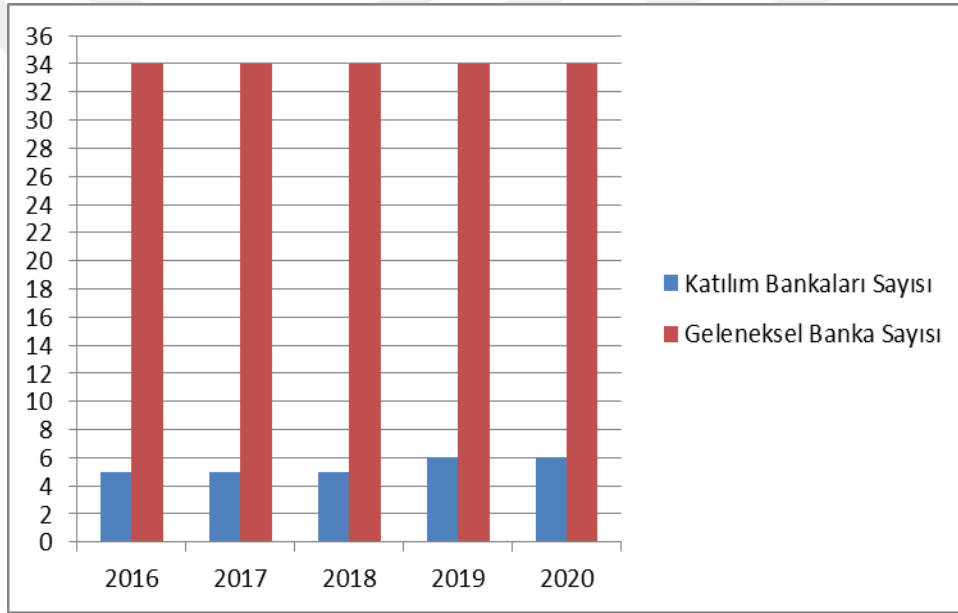
Tablo 6. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Banka Sayıları Değişimi.

	Katılım Bankaları Sayısı	Geleneksel Banka Sayısı	Bankacılık Sektörü Banka Sayısı	Katılım Bankaları Sayısının, Bankacılık Sektöründeki Payı (%)
2016	5	34	52	9,62
2017	5	34	52	9,62
2018	5	34	52	9,62
2019	6	34	53	11,32
2020	6	34	54	11,11

Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Katılım bankaları ile geleneksel bankaların banka sayısına bakıldığında 2016-2020 yılları arasında 2019 yılı itibariyle katılım bankaları sayısında artış olduğu gözlenmiştir. Geleneksel bankalarda ise 2016-2020 yılları arasında banka sayısında değişim gerçekleşmemiş olup, 2020 yılında yine 2016 yılı banka sayısı ile aynı sayıda bankanın sektörde faaliyet gösterdiği Tablo 6'dan anlaşılmaktadır.

Katılım bankaları sayısının bankacılık sektöründeki payına bakıldığında, 2016-2018 yılları arası payının %9,62 olduğunu, 2019 yılında bu oranın sektöre bir kamu katılım bankasının dâhil olmasıyla %11,32'ye yükseldiğini ve 2020 yılında bankacılık sektörüne bir bankanın daha dâhil olması sebebiyle bu oranın %11,11'e düştüğünü görülmektedir.

Şekil 2. Türkiye’de Katılım Bankaları ve Geleneksel Banka Sayıları.

Şekil 2’de katılım bankaları ve geleneksel banka sayıları değişimi yıllar itibariyle görülmektedir. Araştırmaya konu tüm yıllarda geleneksel banka sayısı katılım bankaları sayısının çok üzerinde seyretmektedir.

Türkiye’de bankacılık sektöründe faaliyet gösteren banka sayıları sahiplik durumuna göre; yabancı, özel ve kamu sermayeli olarak gruplandırılıp Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektöründe Yer Alan Bankaların Sahiplik Durumuna Göre Banka Sayıları Değişimi.

	KATILIM BANKALARI SAYISI			GELENEKSEL BANKA SAYISI				BANKACILIK SEKTÖRÜ BANKA SAYISI		
	KAMU	ÖZEL	YABANCI	KAMU	ÖZEL	YABANCI	FON*	KAMU	ÖZEL	YABANCI
2016	2	-	3	3	9	21	1	8	15	28
2017	2	-	3	3	9	21	1	8	15	28
2018	2	-	3	3	8	21	2	8	14	28
2019	3	-	3	3	8	21	2	9	14	28
2020	3	-	3	3	8	21	2	9	15	28
*TMSF'ye devredilen banka sayısı.										

Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Tablo 7'deki veriler incelendiğinde 2020 yılında kamu sermayeli banka sayısının dokuz, özel sermayeli banka sayısının on beş, yabancı sermayeli bankaların ise yirmi sekiz adet olduğu görülmekte ve bu veriler sonucunda Türk bankacılık sisteminin daha çok yabancı sermayeli bankalardan oluştuğu anlaşılmaktadır.

3.1.2. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Personel Sayıları Açısından Karşılaştırılması

Tablo 8. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Personel Sayıları Değişimi.

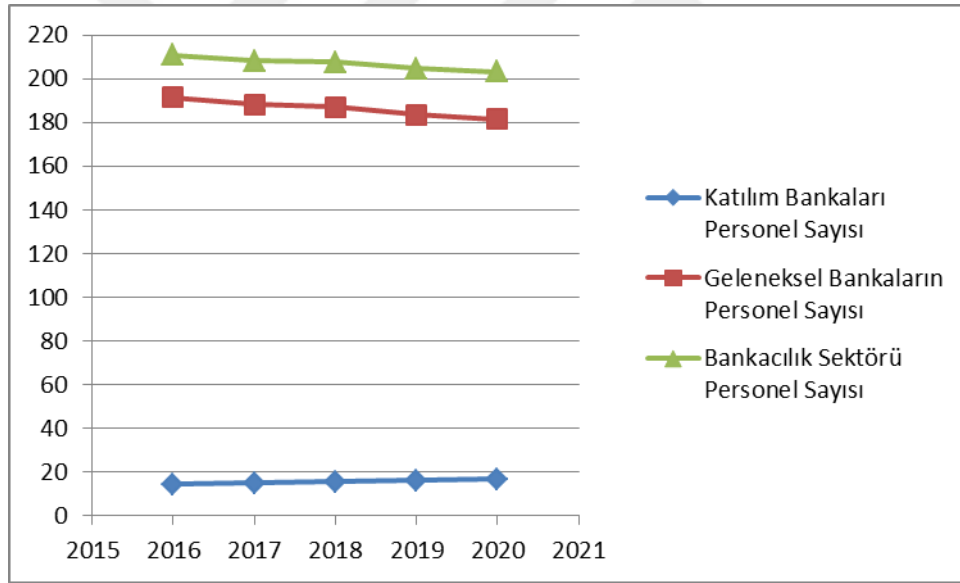
	Katılım Bankaları Personel Sayısı	Katılım Bankaları Personel Sayısı Değişimi (%)	Geleneksel Bankaların Personel Sayısı	Geleneksel Bankaların Personel Sayısı Değişimi (%)	Bankacılık Sektörü Personel Sayısı	Katılım Bankaları Personel Sayısının Bankacılık Sektöründeki Payı (%)
2016	14.467	-	191.363	-	210.910	6,86
2017	15.029	3,88	188.266	-1,62	208.280	7,22
2018	15.654	4,16	186.918	-0,72	207.716	7,54
2019	16.040	2,47	183.659	-1,74	204.626	7,84
2020	16.849	5,04	181.488	-1,18	203.224	8,29

Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Tablo 8’de katılım bankalarının personel sayısına bakıldığında 2016-2020 yılları arası personel sayısının sürekli artış gösterdiği görülmektedir. Geleneksel bankalara bakıldığında ise katılım bankalarına nazaran personel sayısında aynı yıllar içerisinde sürekli düşüş gözlenmiştir. Dolayısıyla bu artış-düşüş trendine bağlı olarak katılım bankalarının personel sayısının bankacılık sektöründeki personel sayısı oranı da 2016-2020 yılları arası sürekli artış göstermiştir.

Katılım bankalarında 2020 yıl sonu itibariyle toplam 16.849 personel çalışmakta olup, bu sayı geleneksel bankalarda 181.488, bankacılık sektöründe ise 203.224’dür. Katılım bankaları personel sayısının bankacılık sektöründeki personel sayısına oranı 2020 yıl sonu itibariyle %8,29’dur

Şekil 3’te Türkiye’de banka türlerine göre personel sayıları değişimi yıllar itibariyle verilmiştir.

Şekil 3. Türkiye’de Banka Türlerinin Personel Sayıları Değişimi.

Şekil 3’e göre yıllar itibariyle geleneksel banka ve bankacılık sektörü personel sayısının düşüş eğiliminde olduğu, katılım bankalarında ise personel sayısının tüm yıllarda artış gösterdiği anlaşılmaktadır.

3.1.3. Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankaların Şube Sayıları Açısından Karşılaştırılması

Bankaların en önemli fon kaynağını oluşturan mevduatın elde edilmesi, toplanan bu fonların müşterilere kredi olarak kullanılması ve diğer finansal hizmetlerin sunulması gibi önemli fonksiyonları banka şubeleri yerine getirir. Bu sebeple; her ne kadar teknolojinin ilerlemesiyle bankalar müşterilerine internet gibi farklı ulaşım araçlarıyla ulaşma imkânı elde etmiş olsalar da, müşterilerin bankalarla yüz yüze temas kurabildikleri tek birimler olan banka şubeleri günümüzde de müşteriye ulaşmak için bankaların kullandıkları hâkim birimler olarak devam etmektedir. Ayrıca şubeler sayesinde tasarruf sahiplerinden toplanan fonların yatırıma dönüştürülmesi, banka şubelerinin ülke ekonomisine kazandırdığı katkının önemini gösterir (Hazar ve Yümlü, 2018).

Tablo 9. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Şube Sayıları Değişimi.

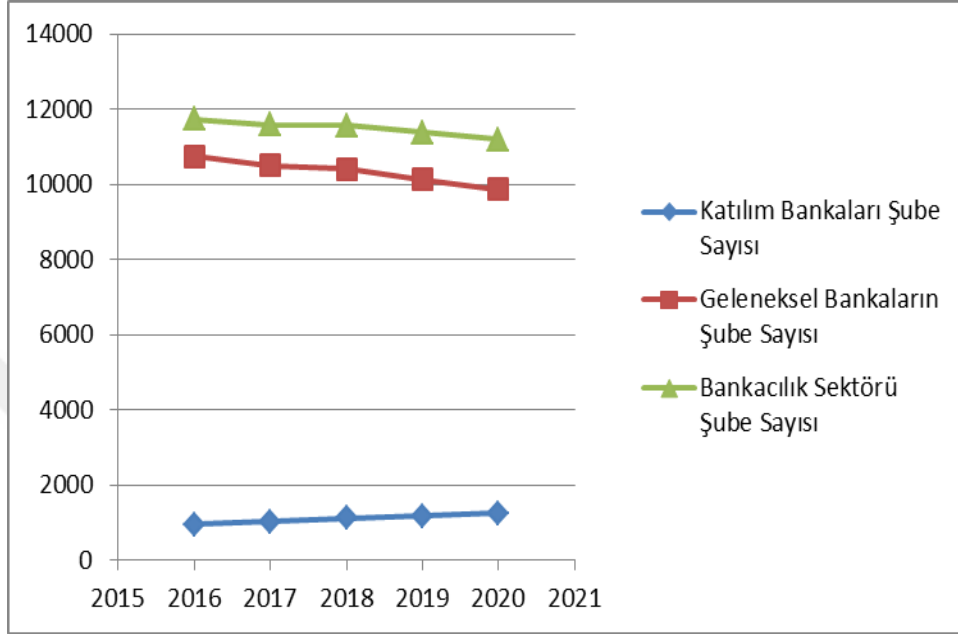
	Katılım Bankaları Şube Sayısı	Katılım Bankaları Şube Sayısı Değişimi (%)	Geleneksel Bankaların Şube Sayısı	Geleneksel Bankaların Şube Sayısı Değişimi (%)	Bankacılık Sektörü Şube Sayısı	Katılım Bankaları Şube Sayısının Bankacılık Sektöründeki Payı (%)
2016	959	-	10.740	-	11.740	8,16
2017	1.032	7,61	10.500	-2,24	11.582	8,91
2018	1.122	8,72	10.400	-0,94	11.576	9,70
2019	1.179	5,08	10.137	-2,53	11.378	10,37
2020	1.254	6,45	9.875	-2,58	11.193	11,22

Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Tablo 9 incelendiğinde 2016 yılında katılım bankalarında 959 olan şube sayısı 2020 yılına gelindiğinde 1.254'e ulaşmıştır. 2016 yılından itibaren katılım bankaları banka şube sayılarının sürekli artması ve geleneksel bankaların şube sayılarının negatif yönlü seyri katılım bankalarının şube sayısının sektör oranını %8,16'dan %11,22'ye yükseltmiştir.

Tablo 9'da yer alan veriler incelendiğinde dikkat çeken en önemli husus, geleneksel bankaların ve bankacılık sektörünün şube sayılarının 2016 yılından başlamak üzere 2020 yılına kadar sürekli düşme eğiliminde olmasına rağmen katılım bankalarında bu durumun tam tersi olarak aynı dönemde şube sayısını artırmış

olmasıdır. Bu durum bize katılım bankalarının son yıllarda şube sayılarının sürekli artış eğiliminde olmasını göstermekte ve önümüzdeki yıllarda da bu artışın devam etme potansiyelini ortaya koymaktadır. Şube sayılarının azalış ve artış eğilimi Şekil 4’de verilmiş olup, banka şube sayılarının değişimi yıllar itibariyle izlenebilmektedir.

Şekil 4. Banka Türlerine Göre Şube Sayısı Değişimi.

Şube sayısı değişkeninin bankaların daha fazla müşteriye ulaşması ve sektörde daha yaygın olarak faaliyet göstermesi sonucunda mevduat tutarını artırması anlamında önemli bir değişken olduğu görülmektedir (Çelik, 2020).

3.1.4. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Aktif Büyüklükleri Açısından Karşılaştırılması

Türkiye Katılım Bankacılığı sektörü için ‘Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi’nde belirlenen ve ‘Katılım Bankacılığı Strateji Güncelleme Raporu’nda da güncelliğini hâlâ koruyan 2025 yılında toplam bankacılık sektörü içerisindeki %15 aktif büyüklük pazar payına ulaşılması hedefi TKBB’nin vizyonunda yer almaya devam etmektedir. (TKBB, 2021).

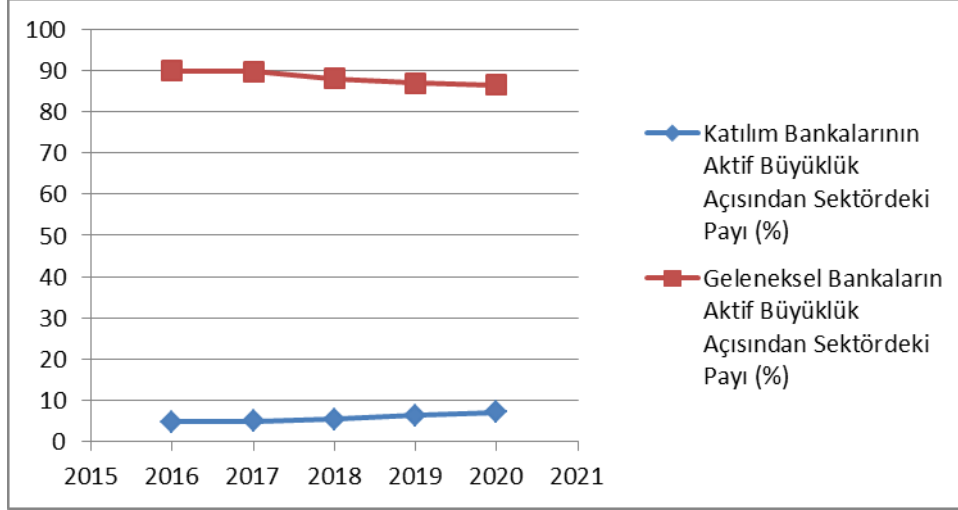
Tablo 10. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Aktif Büyüklük Değişimi.

	Katılım Bankaları Aktif Büyüklüğü (milyon TL)	Katılım Bankaları Aktif Büyüklüğü Yıllık Büyüme (%)	Geleneksel Bankaların Aktif Büyüklüğü (milyon TL)	Geleneksel Bankaların Aktif Büyüklüğü Yıllık Büyüme (%)	Bankacılık Sektörü Aktif Büyüklüğü (milyon TL)	Bankacılık Sektörü Aktif Büyüklüğü Yıllık Büyüme (%)	Katılım Bankaları Aktif Büyüklüğü Açısından Sektördeki Payı (%)
2016	132.874	-	2.455.366	-	2.730.942	-	4,87
2017	160.136	20,52	2.922.680	19,03	3.257.819	19,29	4,92
2018	206.806	29,14	3.403.339	16,45	3.867.426	18,71	5,35
2019	284.459	37,55	3.904.022	14,71	4.491.708	16,14	6,33
2020	437.119	53,67	5.282.917	35,32	6.107.832	35,98	7,16

Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Tablo 10’da görüldüğü üzere katılım bankalarının 2016 yılında yaklaşık 133 milyar TL olan aktif büyüklüğü 2020 yılına gelindiğinde her yıl sürekli artış göstererek ve 2020 yılında bir önceki yıla göre %53,67 gibi çok yüksek bir oranda artış performansı ortaya koyarak yaklaşık 437 milyar TL’ye ulaşmıştır. Geleneksel bankalar ise aynı yıllarda aktif büyüklüğünü TL toplam cinsinden artırmış olmasına rağmen büyüme oranlarında katılım bankalarının gerisinde kalarak dalgalı seyir izlemiş, 2018 ve 2019 yıllarında bir önceki yılların büyüme oranlarına göre düşüş eğilimine girmiştir. 2016 yılında yaklaşık 2 trilyon 455,4 milyar TL olan geleneksel bankaların aktif büyüklükleri, 2020 yılında bir önceki yıla göre yüksek oranda tekrar yükselmeye başlamış ve yıl sonu itibariyle yaklaşık olarak 5 trilyon 282,9 milyar TL’ye ulaşmıştır.

Türk bankacılık sektöründe katılım bankalarının 2016 yılında %4,87 olan aktif büyüklük açısından sektör payı, sisteme yeni dâhil olan katılım bankalarının da katkısıyla 2020 yılı sonunda %7,16’ya ulaşmıştır. Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi’nde belirlenen katılım bankalarının aktif büyüklük açısından 2025 yılında %15 sektör payına ulaşma hedefinin hala gerisinde olduğu görülmektedir. Fakat katılım bankalarının aktif büyüklüklerinin sektör içindeki payının 2016-2020 yılları arası sürekli artış eğiliminde olması ve sektöre dâhil olan kamu katılım bankaları sayesinde toplum nezdinde bu bankaların bilinirliğinin ve ilginin artmasıyla gelecek yıllarda da bu yükselişin devam etmesi beklenmektedir.

Şekil 5. Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankaların Aktif Büyüklük Açısından Sektör Payları.

Şekil 5’de ki eğilim izlendiğinde katılım bankalarının aktif büyüklük açısından sektör payının tüm yıllarda yükselişte olduğu görülmektedir.

3.1.5. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Toplanan Fonlar Açısından Karşılaştırılması

Bir banka bilançosu incelendiğinde fon kaynaklarının genel olarak aşağıdaki kalemlerden oluştuğu görülmektedir (Kale, 2017):

- Mevduat
- Alınan krediler
- Para piyasasından sağlanan fonlar
- Özkaynaklar
- Diğer fonlar
- İhraç edilen menkul kıymetler

Yukarıda sayılan kalemlerden oluşan bankaların toplanan fon büyüklüğü ne kadar yüksek olursa, bankaların sektörü finanse etmesi, yani fon ihtiyacı olan kişi ve kurumlara gerekli finansal desteği sağlama avantajı o kadar yüksek olmaktadır.

Bankalar Dünya genelinde; gerek sundukları hizmetler ve gerekse finans sektöründeki faaliyetleri nedeniyle küresel ve ulusal ekonomiye katkı sağlamakta hem de faaliyette bulundukları ülkelerin ekonomik anlamda kalkınmasına katkı sunmaktadırlar. Bankaları bu derece mühim bir konumda olmasını sağlayan faktörlerin

başında ise; dünya genelindeki her kurum veya bireyden topladıkları mevduatlar ile kaynak oluşturarak, fon ihtiyacı olan kurum ve kişilere bu kaynağı ulaştırması gelmektedir. Başka bir ifade ile tasarruf eden kesimden topladıkları mevduatları, kurum veya kişilere kredi olarak aktarması ve bu sayede bireysel ve kurumsal yatırımlara kaynak oluşturması, bankaların küresel ve ulusal ekonominin kalkınmasına katkı sunmaktadır. Makro anlamda ise bankalar; faaliyette bulundukları ülkelerin para politikalarının belirlenmesini yönlendirebildikleri gibi, ayrıca yatırımlara fon sağlaması ile ülke kalkınması sayesinde toplumsal refah seviyesinin de yükselmesine katkıda bulunmaktadır (Öngen, 2019).

Tablo 11. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Toplanan Fonlar Değişimi.

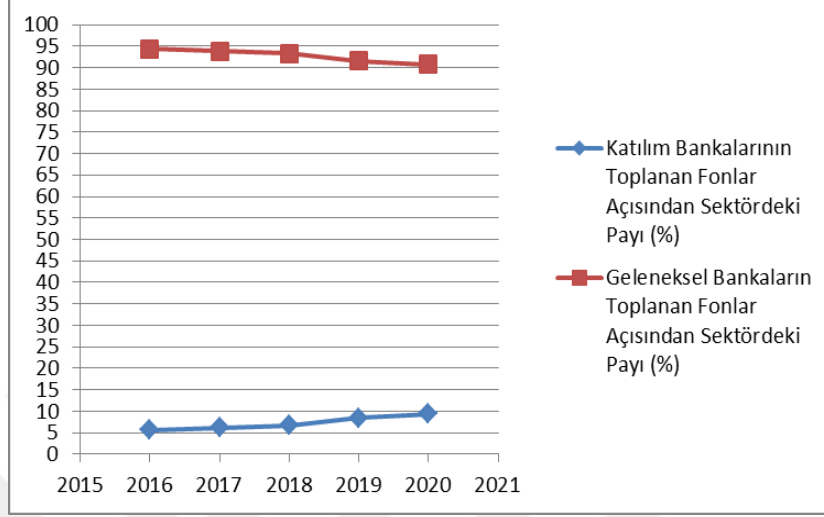
	Katılım Bankaları Toplanan Fonlar (milyon TL)	Katılım Bankaları Toplanan Fonlar Yıllık Değişim (%)	Geleneksel Bankalar Toplanan Fonlar (milyon TL)	Geleneksel Bankalar Toplanan Fonlar Yıllık Değişim (%)	Bankacılık Sektörü Toplanan Fonlar (milyon TL)	Bankacılık Sektörü Toplanan Fonlar Yıllık Değişim (%)	Katılım Bankalarının Toplanan Fonlar Açısından Sektördeki Payı (%)
2016	81.505	-	1.377.764	-	1.459.269	-	5,59
2017	104.993	28,82	1.614.156	17,16	1.719.149	17,81	6,11
2018	137.220	30,69	1.913.946	18,57	2.051.166	19,31	6,69
2019	215.983	57,40	2.360.421	23,33	2.576.404	25,61	8,38
2020	322.017	49,09	3.142.205	33,12	3.464.222	34,46	9,30

Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Tablo 11 incelendiğinde katılım bankalarının toplanan fonlar açısından 2016 yılından itibaren sürekli büyüme gösterdiği, özellikle 2019 ve 2020 yıllarında bir önceki yıllara göre %50 civarında toplanan fonların artış gösterdiği gözlenmektedir. Geleneksel bankalarında 2016 yılından itibaren toplanan fonlar açısından sürekli artış gösterdiği gözlenirse de yıllık yüzdesel değişim oranı açısından tüm yıllarda katılım bankalarının gerisinde kaldığı gözlenmektedir.

2016 yılında yaklaşık 82 milyar TL fon büyüklüğüne sahip olan katılım bankalarının 2020 yılı sonu itibarıyla 322 milyar TL fon büyüklüğüne ulaştığı, mevduat bankalarının ise 2016 yılında yaklaşık 1 trilyon 377,8 milyar TL olan fon büyüklüğünün 2020 yılı sonunda 3 trilyon 142,2 milyar TL seviyesine ulaştığı Tablo 11'den anlaşılmaktadır.

Katılım bankalarının toplanan fonlar açısından sektör payına bakıldığında 2016 yılında %5,59 paya sahip olmasına rağmen sektördeki payını üst üste beş yıl sürekli artırarak 2020 yılında %9,30 oranına ulaştığı görülmektedir.

Şekil 6. Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankaların Toplanan Fonlar Açısından Sektör Payları.

Şekil 6 incelendiğinde, katılım bankalarının gerek son beş yılda, sektör payı oranının artış göstermesi, gerekse geleneksel bankaların bir önceki yıla göre büyüme yüzdelerinden daha fazla büyümesi sonucu önümüzdeki yıllarda toplanan fonlar açısından katılım bankalarının önemli bir seviyeye geleceği tahmin edilmektedir.

3.1.6. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Kullandırılan Fonlar Açısından Karşılaştırılması

Tablo 12. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Kullandırılan Fonlar Değişimi.

	Katılım Bankaları Kullandırılan Fonlar (milyon TL)	Katılım Bankaları Kullandırılan Fonlar Yıllık Değişim (%)	Geleneksel Bankalar Kullandırılan Fonlar (milyon TL)	Geleneksel Bankalar Kullandırılan Fonlar Yıllık Değişim (%)	Bankacılık Sektörü Kullandırılan Fonlar (milyon TL)	Bankacılık Sektörü Kullandırılan Fonlar Yıllık Değişim (%)	Katılım Bankalarının Kullandırılan Fonlar Açısından Sektördeki Payı (%)
2016	84.880	-	1.607.346	-	1.773.745	-	4,79
2017	106.733	25,75	1.929.401	20,04	2.145.479	20,96	4,97
2018	124.562	16,70	2.154.855	11,69	2.465.582	14,92	5,05
2019	149.475	20,00	2.521.636	24,13	2.739.736	11,12	5,46
2020	240.133	60,65	3.168.600	18,46	3.675.203	34,14	6,53

Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

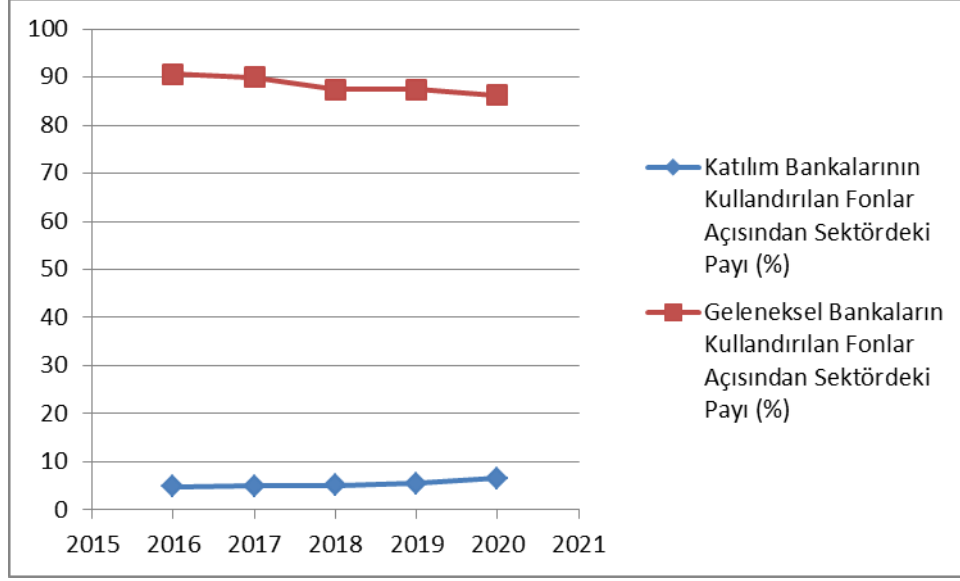
Katılım bankaları ile geleneksel bankaların 2016-2020 yılları arasında kullandırılan fonlar açısından karşılaştırıldığı Tablo 12’de katılım bankalarının 2016 yılında yaklaşık 85 milyar TL olan fon miktarının son 5 yıl içinde yaklaşık üç kat artışla 2020 yılında 240 milyar TL’ye ulaştığı görülmektedir. 2017 yılında bir önceki yıla göre %25,75 olan yıllık büyüme oranının, 2018 yılında azaldığı, 2019 yılında tekrar artma eğilimine girdiği ve 2020 yılında %60,65 ile çok yüksek oranda arttığı görülmektedir. Katılım bankaları kullandırılan fon büyüklüğü araştırmaya dâhil olan tüm yıllarda TL cinsinden artış göstermiştir.

Geleneksel bankaların 2016-2020 yılları arası kullandırılan fonlar oranı incelendiğinde bir önceki yıla göre 2019 yılında artan oranda artış gösterdiği ve 2018 ile 2020 yıllarında azalan oranda kullandırılan fonlarının artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Geleneksel bankaların 2016 yılında 1 trilyon 607,3 milyar TL olan kullandırdığı fon miktarı, 2020 yılı sonu itibarıyla son 5 yıl içinde yaklaşık iki kat artışla 3 trilyon 168,6 milyar TL’ye ulaştığı gözlemlenmiştir.

2017 ve 2018 yıllarında bankacılık sektörü kullandırılan fon miktarı yıllık artış oranlarının geleneksel banka kullandırılan fon miktarı yıllık artış oranlarına benzer oranda seyir izlediği ve son beş yıl içinde kullandırılan fon miktarının da yaklaşık iki katına çıktığı gözlenmektedir. Bu miktar ve oranların geleneksel bankalar ile bankacılık sektöründe birbirine yakın olmasının sebeplerinden biri Türk bankacılık sisteminde mevduat bankalarının katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarına kıyasla sektörde hâkim konumda bulunması ile açıklanmaktadır.

Katılım bankalarının kullandırılan fonlar açısından bankacılık sektöründeki payına bakıldığında, bu oranın 2016 yılında %4,79 olduğu ve sonraki yıllarda sektör payını her yıl yükselterek 2020 yılı sonuna gelindiğinde %6,53 oranına ulaştığı görülmektedir.

Katılım bankaları kullandırılan fonlar 2016-2020 yılı arası sektör payı oranlarının, yine 2016-2020 yılları arası katılım bankaları toplanan fonlar sektör payı oranlarının, bütün yıllarda oransal olarak geride kalmasının sebeplerinden biri olarak, topladığı fonları reel sektörü finanse etme performansının düşüklüğünden kaynaklanmış olduğu düşünülmektedir.

Şekil 7. Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankaların Kullandırılan Fonlar Açısından Sektör Payları.

Şekil 7'ye göre katılım bankalarının kullandığı fonlar açısından bankacılık sektöründeki payı yıllar itibariyle artış göstermiş ve 2020 yılında yaklaşık %7 seviyesine ulaşmıştır.

3.1.7. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Özkaynaklar Açısından Karşılaştırılması

Bankalarda Özkaynakların en önemli kalemini öz sermaye oluşturur. Genel anlamda sermaye firmanın kuruluş aşaması sonrasında yapılan sermaye artırımlarında ya da kuruluş aşamasında firmanın pay sahipleri tarafından konulan veya konulması taahhüt edilen paradır. Kurumsal olarak ortaklara dağıtılmayarak işletme bünyesinde alıkonan kârlar, yasal ya da isteğe bağlı olarak ayrılan yedek akçeler ve yedek akçe niteliğindeki karşılıklar özkaynakların hesaplanmasında kullanılır (Parasız, 2011).

Bankacılıkta sermayenin gördüğü en önemli fonksiyon, üstlenilen risklerden meydana gelebilecek olası veya çok yüksek miktardaki zararların karşılanmasıdır. Sermayenin sadece yüksek oranlı beklenmeyen zararları karşılaması yeterli olmamaktadır. Bu türden zararlar meydana geldiğinde, kalan sermayenin aynı zamanda bankanın faaliyetlerine yeterli kapasite ile devam etmesine imkân verecek düzeyde olması gerekir. Sermaye aynı zamanda borçları ödeme gücü, diğer bir ifade ile likidite yeterliliği açısından da önemlidir. Ayrıca bankaların kredibilitesi sermayeleriyle doğru orantılıdır. Sermayesi güçlü olan bankalar, kredi derecelendirme kuruluşlarından

yüksek kredi notu alarak, ulusal ve uluslararası piyasalardan daha ucuza borçlanma imkânı sağlarlar. Her bir bankanın tek olarak değil, bir ülkedeki tüm bankacılık sektörünün yeterli sermaye düzeyinde faaliyet göstermesinin sağlanması, sistemik kriz riskini azaltır. Zira sektörde yer alan tek bir zayıf banka dahi, bütün bankacılık sektörü açısından tehlike oluşturabilir (Altıntaş, 2020).

Tablo 13. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Özkaynaklar Değişim Tablosu.

	Katılım Bankaları Özkaynak Büyüklüğü (milyon TL)	Katılım Bankaları Özkaynaklar Yıllık Büyüme (%)	Geleneksel Bankaların Özkaynak Büyüklüğü (milyon TL)	Geleneksel Banka Özkaynaklar Yıllık Büyüme (%)	Bankacılık Sektörü Özkaynak Büyüklüğü (milyon TL)	Katılım Bankalarının Özkaynaklar Açısından Sektördeki Payı (%)
2016	11.494	-	262.503	-	300.172	3,83
2017	13.645	18,71	314.519	19,82	359.091	3,80
2018	16.780	22,98	367.745	16,92	421.185	3,98
2019	21.762	29,69	425.810	15,79	492.384	4,42
2020	27.603	26,84	519.021	21,89	600.804	4,59

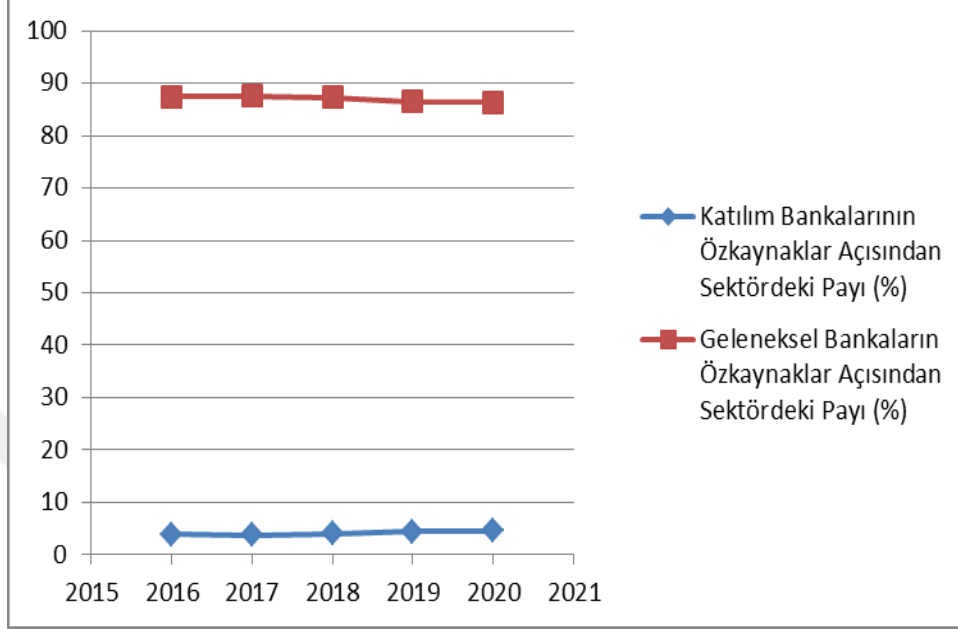
Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Yukarda yer alan Tablo 13'e göre katılım bankaları özkaynak büyüklüğünün 2016 yılında yaklaşık 11,5 milyar TL olduğu, bu büyüklüğün 2020 yılı sonuna gelindiğinde beş yıl içerisinde yaklaşık iki buçuk kat artış göstererek 27,6 milyar TL'ye ulaştığı görülmektedir. 2017 yılında %18,71 olan katılım bankaları yıllık özkaynak büyüme oranının, 2017 yılından itibaren artan oranda artış gösterdiği ve 2020 yılında azalan oranda artışla bir önceki yıla göre %26,84 yıllık büyüme oranına ulaştığı gözlenmektedir.

Geleneksel bankaların yıllık özkaynak artış miktarına bakıldığında 2016 yılında yaklaşık 262,5 milyar TL olan özkaynak büyüklüğünün 2020 yılı sonuna gelindiğinde yaklaşık iki kat artışla 519 milyar TL düzeyine yükseldiği görülmektedir. 2017 yılında yıllık %19,82 olan geleneksel bankalar özkaynak yıllık değişim oranının; 2018 ve 2019 yıllarında artış oranında düşüş gözlemlendiği ve 2020 yılında oranın bir önceki yıla göre tekrar artan oranda yükselişe geçtiği Tablo 13'den anlaşılmaktadır.

Katılım bankalarının özkaynak büyüklüğü açısından 2016 yılında %3,83 olan sektör payının, 2020 yılı sonuna gelindiğinde %4,59 seviyesine ulaştığı gözlenmektedir. Katılım bankaları özkaynak büyüklüğü toplamı açısından, geleneksel

bankaların çok uzağında olsa da, 2016 ve 2017 yılları haricinde özkaynak yıllık büyüme oranında geleneksel bankaların yıllık özkaynak büyüme oranından daha yüksek oranda büyüme performansı gösterdiği görülmektedir.

Şekil 8. Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankaların Özkaynaklar Açısından Sektör Payları.

Şekil 8 incelendiğinde katılım bankalarının özkaynak büyüklüğünün sektör payının yıllar itibariyle arttığı fakat hala sektör payında %5 seviyesine ulaşamadığı görülmektedir.

3.1.8. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Net Kâr Açısından Karşılaştırılması

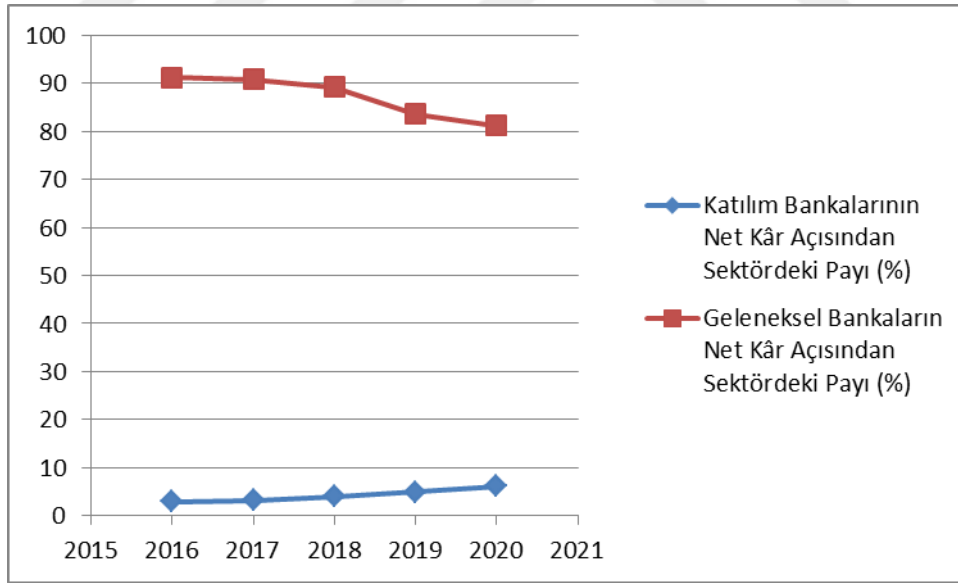
Şüphesiz tüm ticari işletmeler de olduğu gibi bankacılıkta da esas amaç, eğer özel bir misyon edinilmemişse, en yüksek oranda kâr elde ederek hissedarlar tarafından ortaya konulan sermayeye en yüksek getiriyi sağlayabilmektir. Bu ise yüksek finansal performansla göstermekle gerçekleşebilir (Altıntaş, 2020). Katılım bankaları ile geleneksel bankaların net kâr değerleri yıllar itibariyle Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Net Kâr Değişimi.

	Katılım Bankaları Net Kârı (milyon TL)	Katılım Bankaları Net Kârı Yıllık Büyüme (%)	Geleneksel Bankaların Net Kârı (milyon TL)	Geleneksel Bankalar Net Kârı Yıllık Büyüme (%)	Bankacılık Sektörü Net Kârı (milyon TL)	Bankacılık Sektörü Net Kârı Yıllık Büyüme (%)	Katılım Bankalarının Net Kâr Açısından Sektör Payı (%)
2016	1.106	-	34.224	-	37.532	-	2,95
2017	1.583	43,13	44.158	29,03	48.648	29,62	3,25
2018	2.124	34,18	47.711	8,05	53.522	10,02	3,97
2019	2.438	14,78	40.986	14,10	49.043	8,37	4,97
2020	3.716	52,42	48.688	18,79	59.973	22,29	6,20

Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Yukarda yer alan tablo 14'e göre 2016 yılında katılım bankalarının toplam net kârı yaklaşık 1,1 milyar TL olmuştur. Bu rakam 2016 yılından itibaren sürekli ve her yıl artış göstermiş ve 2020 yılı sonunda 2016 yılı net kâr miktarına göre yaklaşık üç buçuk kat artışla 3,7 milyar TL'ye ulaşmıştır. Katılım bankaları net kâr yıllık büyüme oranı açısından yıllar itibariyle dalgalı bir seyir izlemiş ve 2020 yılında bir önceki yıla göre %52,42 oranında yıllık büyüme oranına ulaşmıştır.

Şekil 9. Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankaların Net Kâr Açısından Sektör Payları.

Şekil 9'da yıllar itibariyle geleneksel bankaların net kâr açısından sektör payının azaldığını, katılım bankalarının ise net kâr açısından sektördeki payını artırdığı görülmektedir.

3.1.9. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Mevduata Verilen Kâr Payı ve Faiz Oranlarının Karşılaştırılması

Katılım bankaları tarafından bir yıl vadeli açılan katılma hesaplarına verilen kâr payı oranları ile geleneksel bankalarda açılan bir yıl vadeli mevduat hesaplarına verilen faiz oranları aşağıda Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15. Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankalar, Mevduata Verilen Kâr Payı İle Faiz Oranları Değişimi.

	Katılım Bankaları Kâr Payı Oranları (%)*	Yıllık Değişim	Geleneksel Bankaların Faiz Oranları (%)**	Yıllık Değişim	Katılım Bankaları Kâr Payı Oranlarının, Faiz Oranları Karşısındaki Durumu
2016	8,73	-	10,72	-	Geleneksel bankalardan düşük
2017	9,38	0,65	10,33	-0,39	Geleneksel bankalardan düşük
2018	12,74	3,36	13,53	3,20	Geleneksel bankalardan düşük
2019	15,88	3,14	22,31	8,78	Geleneksel bankalardan düşük
2020	9,35	-6,53	14,56	-7,75	Geleneksel bankalardan düşük
*Katılım bankaları kâr payı oranları, bulunulan yılın sonunda TL cinsinden açılmış hesaplara dağıtılan yıllık kâr payı oranlarıdır.					
**Geleneksel bankaların faiz oranları bulunulan yılın başında TL cinsinden açılmış hesaplara taahhüt edilen yıllık faiz oranlarıdır.					

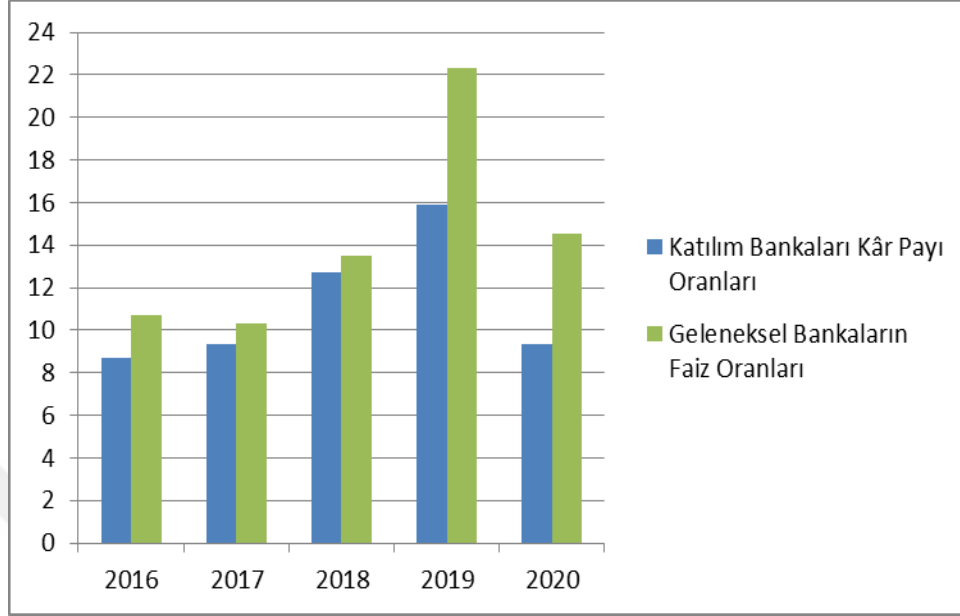
Kaynak: TCMB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Katılım bankaları ile geleneksel bankaların vadeli şekilde açılan hesaplara verdikleri kâr payı ve faiz oranlarının karşılaştırıldığı Tablo 15’de katılım bankaları kâr payı oranlarının 2016-2019 yılları arası her yıl yükseldiği fakat 2020 yılında bu oranın düşüşe geçerek %9,35 oranına gerilediği gözlenmektedir.

Geleneksel bankaların mevduatlara verdiği faiz oranının ise 2017 yılında bir önceki yıla göre düştüğü, sonra 2018 ve 2019 yıllarında bu oranın yükseldiği ve 2020 yılında tekrar düşüşe geçerek %14,56 oranına sahip olduğu görülmektedir.

Katılım bankalarının katılma hesaplarına verdiği kâr payı oranları ile geleneksel bankaların faiz oranlarının verildiği Tablo 15’de ki veriler incelendiğinde özellikle 2016, 2017 ve 2018 yıllarında bu oranların birbirine çok yakın olduğu ve bu oranın katılım bankalarında, geleneksel bankalardan bütün yıllarda daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca yıllar itibariyle oranlardaki düşüş ve yükselişlerin aynı yönde değişime uğradığı görülmektedir. Yani geleneksel bankalarda bu oran yükseldiğinde katılım bankalarında da yükselmekte, geleneksel bankalarda düşüşe geçtiğinde katılım

bankalarında da düşüşe geçmektedir. Bu durum Şekil 10'da ki grafikte daha net görülmektedir.

Şekil 10. Katılım Bankaları Kâr Payı Oranları İle Geleneksel Bankaların Faiz Oranlarının Değişimi.

Türkiye’de faaliyette bulunan katılım bankalarının kişi ve kurumlara kullandığı fonların %70-80’i üretim desteği, %5-10’u ise kâr zarar katılma (mudaraba) esasına göre yapılmaktadır. Murabaha yönteminde, kâr payları banka ile müşteri arasında anlaşmaya bağlı olarak belirlendiğinden ve bu kâr payı belirlenirken mevduat bankalarının kredi faizleri referans olarak alındığından, geleneksel bankaların faiz oranları ile katılım bankalarının kâr payı oranları birbirine yakın gerçekleşmektedir. Üretim desteği esas olan çalışmalarda piyasada geçerli olan oranlardaki kâr oranlarından daha yükseklerinin uygulanması piyasa şartları açısından mümkün olmamaktadır. Çünkü toplam kredi hacmi içerisinde %95 pay sahibi olan geleneksel bankalar piyasa fiyatlarını belirlemede daha etkilidirler. Piyasada gerçekleşen kredi oranlarından daha yüksek kredi oranları oluşması durumunda katılım bankalarındaki fonların atıl kalması söz konusu olmakta, tam tersi bir durumda ise katılım bankalarının zarar etme olasılığı yükselmektedir (Aktaş ve Avcı, 2015).

3.2. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Seçilmiş Rasyolar Açısından Karşılaştırılması

Katılım bankaları ile geleneksel bankaların seçilmiş rasyolar yöntemine göre performanslarının karşılaştırılmasında, Tablo 16’da yer alan finansal oranlar performans karşılaştırma kriteri olarak belirlenmiştir.

Tablo 16. Çalışmada Kullanılan Finansal Oranlar.

	Finansal Oranlar
Sermaye Yeterliliği	Sermaye Yeterlilik Oranı
	Özkaynaklar/Toplam Aktifler
Aktif Kalitesi	Toplam Krediler/Toplam Aktifler
	Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar
Likidite	Likit Aktifler/Toplam Aktifler
	Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler
Kârlılık	Dönem Net Kârı (zararı)/Toplam Aktifler
	Dönem Net Kârı (zararı)/Özkaynaklar
Bilanço Yapısı	Toplam Mevduatlar/Toplam Aktifler
	Alınan Krediler/Toplam Aktifler

Kaynak: TBB’nin yayınladığı oranlardan seçilerek hazırlanmıştır.

Katılım bankaları ile geleneksel bankaların seçilmiş rasyolar açısından karşılaştırılmasında Tablo 16’da belirtilen on finansal oran kullanılmıştır. Bu oranlar beş genel kategoride değerlendirilir: Sermaye yeterliliği, bilanço yapısı oranları, likidite oranları, aktif kalitesi oranları ve kârlılık oranlarıdır.

3.2.1. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Sermaye Yeterlilik Oranlarının Karşılaştırılması

Sermaye yeterlilik oranı, bankacılık sektöründe faaliyette bulunan bankaların sermayeleri ile toplam riskleri arasında kontrol sağlamak için uygulanan bir orandır. Bu oran BDDK’ya göre %12, Basel kriterlerine göre ise %8 olmalıdır. Bu perspektiften bakıldığında genel anlamda sermaye yeterliliği oranları finansal sağlamlık göstergeleridir. Sermaye yeterlilik oranlarının düzenleyici kurumlar tarafından belirlenen oranların altına düşmesi önemli bir risk unsuru olarak değerlendirilmektedir (Kevser, 2021).

Tablo 17. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Sermaye Yeterlilik Oranları.

	Katılım Bankaları Sermaye Yeterlilik Oranları (%)	Katılım Bankaları Sermaye Yeterlilik Oranları Yıllık Değişim	Geleneksel Bankalar Sermaye Yeterlilik Oranları (%)	Geleneksel Bankalar Sermaye Yeterlilik Oranları Yıllık Değişim	Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterlilik Oranları (%)	Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterlilik Oranları Yıllık Değişim
2016	16,20	-	15,50	-	15,57	-
2017	16,98	0,78	16,46	0,96	16,87	1,30
2018	15,76	-1,22	16,91	0,45	17,27	0,4
2019	18,04	2,28	17,95	1,04	18,40	1,13
2020	17,79	-0,25	18,35	0,4	18,76	0,36
ORTALAMA	16,95	0,40	17,03	0,71	17,37	0,80
STANDART SAPMA (S)	0,98	1,50	1,15	0,33	1,27	0,49

Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

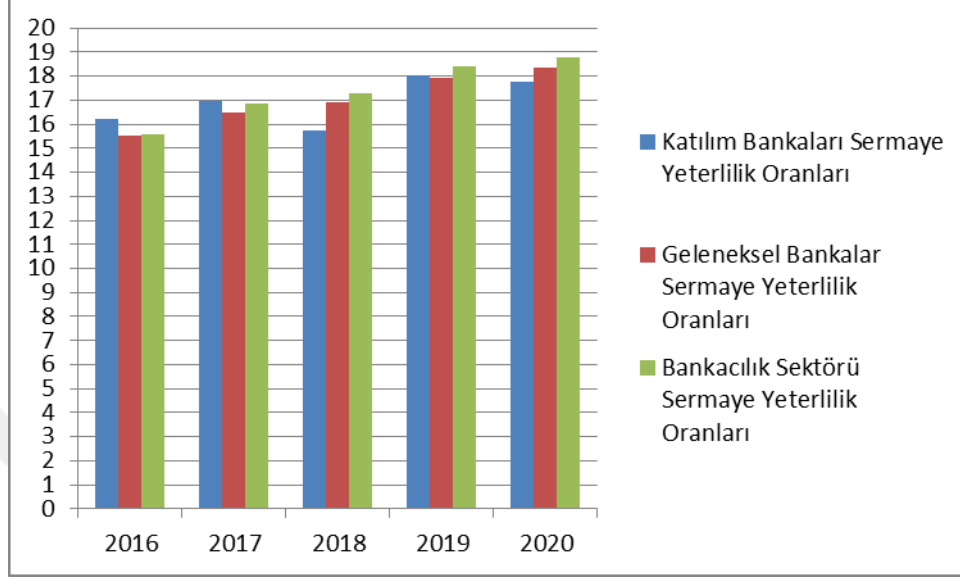
Sermaye yeterlilik oranlarının karşılaştırıldığı Tablo 17’de katılım bankalarının %16,20 olan 2016 yılı SYR değerinin, 2020 yılına gelindiğinde %17,79 oranına yükseldiği görülmektedir. 2017 yılında bir önceki yıla göre 0,78 değerinde yükseldiği, 2018 yılında 1,22 değerinde azaldığı, 2019 yılında tekrar yükselişe geçerek 2,28 değerinde arttığı ve 2020 yılında bir önceki yıla göre çok düşük düzeyde de olsa 0,25 değerinde düşüş gösterdiği gözlenmiştir. Katılım bankalarının 2016-2020 yılları arasındaki SYR değeri yükseliş-düşüş oranı bakımından dalgalı seyir izlese de beş yıllık süreç sonunda SYR değerini 2016 yılına nazaran artırdığı görülmektedir.

Geleneksel bankaların SYR değerine bakıldığında 2016 yılından itibaren her yıl SYR oranını yükselttiği ve 2016 yılında %15,50 olan SYR değerinin 2020 yılına gelindiğinde %18,35 seviyesine ulaştığı gözlemlenmektedir.

Katılım bankalarının SYR değerinin 2016, 2017 ve 2019 yıllarında geleneksel bankalardan daha yüksek olduğu, 2018 ve 2020 yıllarında ise geleneksel bankaların SYR değerinin katılım bankaları değerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Katılım bankalarının SYR değeri, 2016 ve 2017 yıllarında bankacılık sektörü SYR değerinin üzerinde seyretmiş, 2018, 2019 ve 2020 yıllarında ise sektör SYR değerinin altında kalmıştır.

Katılım bankalarının 2016-2020 yılları arası SYR değeri ortalaması %16,95 iken geleneksel bankalarda bu ortalama katılım bankalarına göre daha yüksek olarak %17,03 seviyesindedir. Bu ortalamaların standart sapması katılım bankalarında %0,98

geleneksel bankalarda ise %1,15'tir. Katılım bankaları SYR değeri yıllık değişim olarak ortalama 0,40 değerinde iken, geleneksel bankalarda bu ortalama katılım bankalarından daha yüksek olarak 0,71 değerinde gerçekleşmiştir.

Şekil 11. Banka Türlerinin Sermaye Yeterlilik Oranları.

Şekil 11'de bankaların sermaye yeterlilik oranları yıllar itibariyle incelendiğinde Türkiye'de faaliyet gösteren tüm bankaların, Basel kriterlerine göre %8, BDDK'ya göre ise %12 olarak belirlenen minimum sermaye yeterlilik oranının üzerinde olduğu görülmektedir.

3.2.2. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Özkaynaklar/Toplam Aktifler Oranının Karşılaştırılması

İşletmenin sahipleri tarafından işletme kaynaklarının yüzde kaçının karşılandığını belirten rasyo; özkaynaklar/toplam aktifler rasyosudur. Öz sermaye rasyosu olarak da isimlendirilen bu oran, bilhassa krediyi uzun vadeli kullandıran kreditorler için işletmenin mali gücünü göstermektedir. Bu oranın yüksek olması tercih edilmektedir (Aktan ve Bodur, 2006).

Özkaynaklar/toplam aktifler oranının yüksek çıkması işletmenin uzun vadeli borçlarını ve bu borçlara ait faizleri ödemedi herhangi bir zorluğa düşmeyeceğini belirtmektedir. Diğer bir deyişle, işletmeye kredi verenlerin emniyet marjının yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir (Yenisu, 2019).

Tablo 18. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Özkaynaklar/Toplam Aktifler Oranları.

	Katılım Bankaları Özkaynaklar / Toplam Aktifler Oranları (%)	Katılım Bankaları Özkaynaklar/ Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim	Geleneksel Bankalar Özkaynaklar / Toplam Aktifler Oranları (%)	Geleneksel Bankalar Özkaynaklar /Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim	Bankacılık Sektörü Özkaynaklar /Toplam Aktifler Oranları (%)	Bankacılık Sektörü Özkaynaklar/ Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim
2016	8,66	-	10,70	-	11,10	-
2017	8,53	-0,13	10,80	0,10	11,10	0
2018	8,11	-0,42	10,80	0	11,10	0
2019	7,27	-0,84	10,90	0,10	11,20	0,10
2020	6,32	-0,95	9,80	-1,10	10,10	-1,10
ORTALAMA	7,78	-0,59	10,60	-0,23	10,92	-0,25
STANDART SAPMA (S)	0,98	0,38	0,45	0,59	0,46	0,57

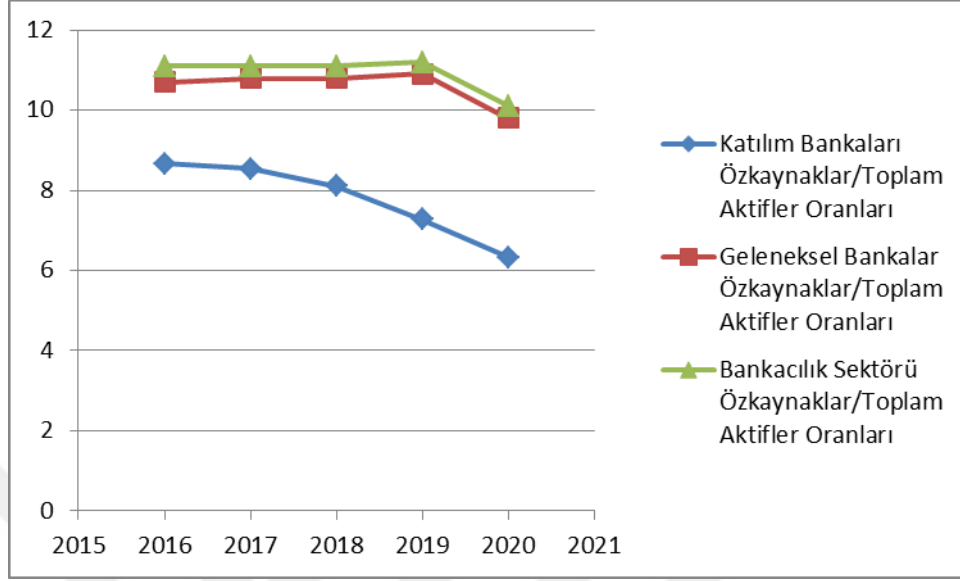
Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Katılım bankaları ile geleneksel bankaların özkaynaklar/toplam aktifler oranlarının karşılaştırıldığı Tablo 18’de araştırmaya dâhil olan 2016-2020 yılları arası tüm yıllarda bu oranın katılım bankalarında geleneksel bankalardan daha düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca katılım bankalarında bu rasyo ortalaması %7,78 iken geleneksel bankalar katılım bankalarına nazaran daha yüksek bir performans göstermiş ve geleneksel bankalarda bu oran %10,60 değerinde gerçekleşmiştir.

Katılım bankalarının özkaynaklar/toplam aktifler oranı 2016 yılında %8,66 iken sonraki tüm yıllarda düşüşe geçerek 2020 yılında %6,32 seviyesine gerilemiştir. 2020 yılında ki 0,95 değerindeki düşüşle, araştırmaya dâhil yıllar içinde en düşük seviyeye gerilemiş, hem de son beş yıl içerisinde geleneksel bankalarla arasındaki oran farkında olumsuz bir gösterge olarak, fark daha da artmıştır.

Geleneksel bankaların özkaynaklar/toplam aktifler oranının 2016-2020 yılları arası tüm yıllarda katılım bankalarından önde olduğu, 2020 yılındaki 1,10 değerindeki düşüşle %9,80 oranına gerilemesi haricinde genelde %10 üstündeki seviyesini koruduğu ve yıllar itibariyle pek dalgalanma göstermediği yıllık değişim ortalamasının -0,23 değerinde ve standart sapma değerinin 0,59 olmasından anlaşılmaktadır. Geleneksel bankaların 2016 yılında %10,70 olan özkaynaklar/toplam aktifler oranının, 2017 ve 2018 yılında %10,80 seviyesinde olduğu, 2019 yılında 0,10 değerindeki

yükselişle %10,90 seviyesine ulaştığı ve 2020 yılında 1,10 değer kaybıyla %9,80 seviyesiyle yılı tamamladığı görülmektedir.

Şekil 12. Banka Türlerinin Özkaynaklar/Toplam Aktifler Oranları.

Şekil 12’ye göre geleneksel bankaların 2020 yılındaki özkaynak/toplam aktifler oranında ki yüksek düşüşün bankacılık sektörü ortalamasını da düşürmesi sonucu sektör, yılı 1,10 değerindeki düşüşle, araştırmaya dâhil 5 yılın en düşük seviyesi olan %10,10 seviyesinde tamamlamıştır.

3.2.3. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranlarının Karşılaştırılması

Bu rasyo aktif kalitesi rasyosu olarak da adlandırılmaktadır. Banka varlıklarının durumunu ortaya çıkaran orandır. Bu orandan faydalanılarak bankaların kredi tahsilatındaki başarısı, kredi limitleri ve kredi riski düzeyi incelenir (Tarakcıoğlu-Altınay, 2018). Aktif kalitesinin belirlenmesinde faydalanılan rasyolardan biri olan bu oranının yüksek olması, banka varlıklarının çoğunlukla kredilerden oluştuğunu göstermektedir (Dursun ve Bozkır, 2018). Oranlara verilen değerler tartışılabilir olmakla birlikte, toplam oranının %50’nin altına gerilememesi, %65’i de geçmemesinin uygun olacağı söylenebilir. %50’nin altında gerçekleşen bir oran, bankanın temel işlevlerinden biri olan kredi kullandırmalarını yeterince gerçekleştiremediği; %65’in yukarısında bir oran ise bankanın likidite problemi ile karşı karşıya kalma durumunu gösterebilir (Akçan ve Yaslıdağ, 2019).

Tablo 19. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranları.

	Katılım Bankaları Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranları (%)	Katılım Bankaları Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim	Geleneksel Bankalar Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranları (%)	Geleneksel Bankalar Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim	Bankacılık Sektörü Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranları (%)	Bankacılık Sektörü Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim
2016	57,16	-	65,50	-	66,10	-
2017	61,01	3,85	66,10	0,60	66,90	0,80
2018	54,43	-6,58	63,40	-2,70	64,70	-2,20
2019	47,91	-6,52	64,70	1,30	65,50	0,80
2020	50,91	3,00	63,00	-1,70	63,70	-1,80
ORTALAMA	54,28	-1,56	64,54	-0,63	65,38	-0,60
STANDART SAPMA (S)	5,14	5,77	1,33	1,89	1,24	1,62

Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

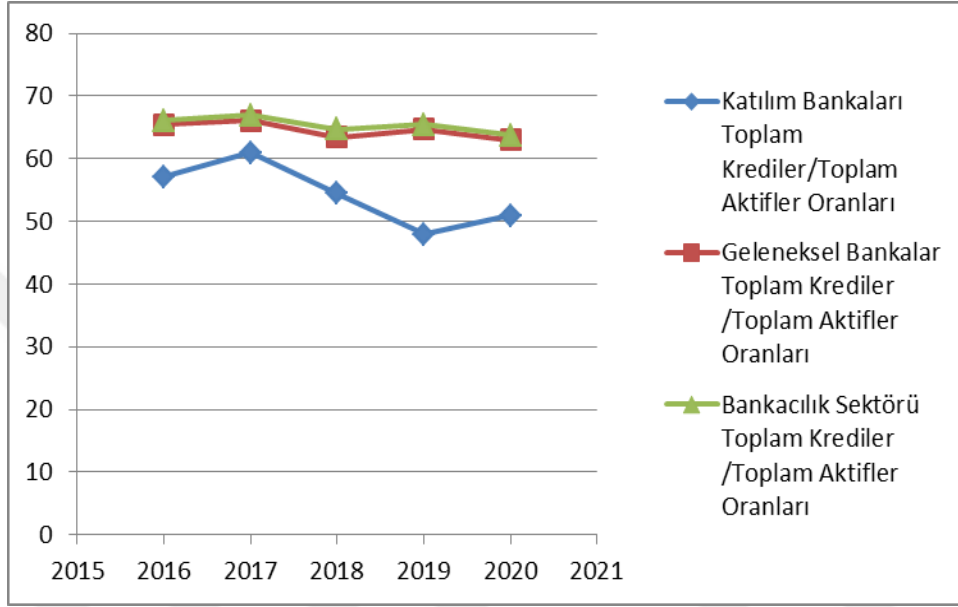
Katılım bankaları ile geleneksel bankaların toplam krediler/toplam aktifler oranlarının karşılaştırıldığı Tablo 19’da katılım bankalarında bu oranın 2016 yılında %57,16 olduğu, 2017 yılında %61,01 seviyesine yükseldiği, 2018 yılında %54,43 seviyesine düştüğü, 2017 yılında düşüş eğilimine devam ederek %47,91 seviyesine gerilediğini ve 2020 yılında bir önceki yıla göre tekrar yükselerek %50,91 seviyesine ulaştığı görülmektedir. Oranların yıllar itibarıyla seyri incelendiğinde artış ve azalış yönünde dalgalanma olduğu gözlenmektedir. Bu oranın yıllık değişim ortalaması -1,56 iken standart sapması geleneksel bankalardan çok daha yüksek düzeyde olup 5,77 seviyesindedir.

Geleneksel bankaların toplam krediler/toplam aktifler oranı incelendiğinde bu oranın 2016 yılında %65,50 olduğu, 2017 yılında %66,10’e yükseldiği, 2018 yılında %63,40’a düştüğü, 2019 yılında %64,70 ve 2020 yılında %63 seviyesinde olduğu görülmektedir. Geleneksel bankalarda bu oran düşüş-yükseliş bakımından katılım bankalarına göre çok daha az dalgalanma gösterdiği, yıllık değişim ortalamasının -0,63 ve standart sapmasının ise 1,89 değerinde olduğu görülmekle birlikte, oranın genelde %63-66 arasında bir değer aldığı görülmektedir.

Katılım bankalarının araştırmaya dâhil olan 2016-2020 yılları arası toplam krediler/toplam aktifler ortalaması %54,28 iken geleneksel bankalarda bu oran %64,54 seviyesinde gerçekleşmiştir. Yani geleneksel bankaların kredi kullandırma performansı

katılım bankalarının kredi kullandırma performansından daha yüksek gerçekleştiği gözlenmektedir.

Araştırmaya dâhil olan yılların tümünde katılım bankaları toplam krediler/toplam aktifler oranının geleneksel bankaların oranından daha düşük olduğu görülmekte ve bu durum açıkça Şekil 13’de izlenebilmektedir.

Şekil 13. Banka Türlerinin Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranları.

3.2.4. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar Oranlarının Karşılaştırılması

Mevduatın krediye dönüşüm oranı olarak da adlandırılmaktadır (Yücel, 2021). Bu oranın düşük olması kadar çok yüksek veya birden yüksek olması da banka yönünden dışsal ve içsel bazı riskleri barındırmaktadır. Mevduatın krediye dönüşüm oranının düşük gerçekleşmesi bankacılık bilançosunda ticari kazanç veya kredi kaynaklı gelirlerin mevduat kaynaklı giderleri karşılayamamasına, bunun sonucunda da kaynakların etkin kullanılamamasına işaret ederken; bu oranın yüksek çıkması ise bankaları yabancı fon arayışına yönlendirmektedir (Aydemir, Övenç ve Koyuncu, 2018).

Tablo 20. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar Oranları

	Katılım Bankaları Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar Oranları (%)	Katılım Bankaları Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar Oranları Yıllık Değişim	Geleneksel Bankalar Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar Oranları (%)	Geleneksel Bankalar Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar Oranları Yıllık Değişim	Bankacılık Sektörü Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar Oranları (%)	Bankacılık Sektörü Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar Oranları Yıllık Değişim
2016	93,38	-	109,90	-	117,30	-
2017	92,97	-0,41	112,60	2,70	120,90	3,60
2018	82,33	-10,64	105,80	-6,80	116,10	-4,80
2019	63,22	-19,11	101,90	-3,90	111,20	-4,90
2020	69,18	5,96	100,50	-1,40	109,10	-2,10
ORTALAMA	80,22	-6,05	106,14	-2,35	114,92	-2,05
STANDART SAPMA (S)	13,70	11,07	5,14	4,03	4,76	3,98

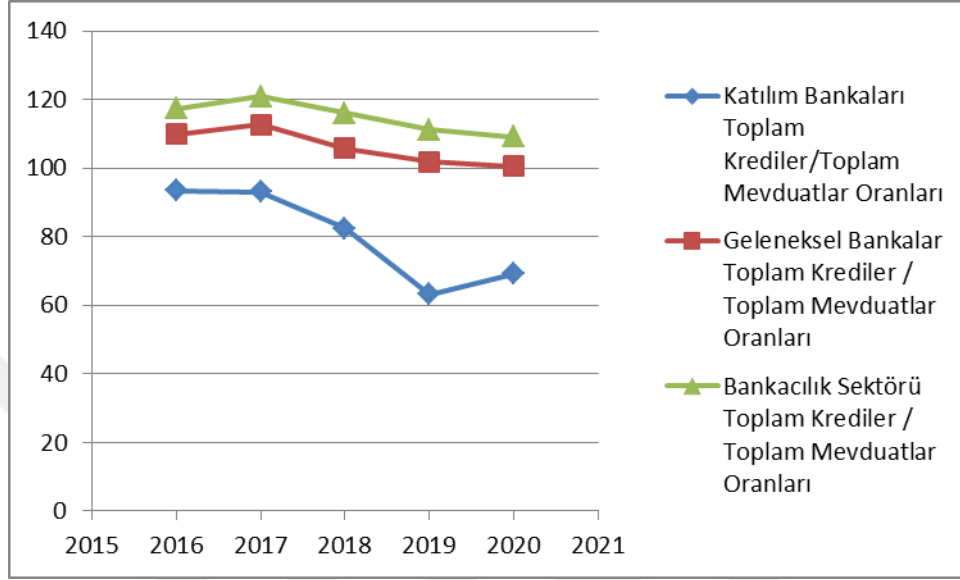
Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Katılım bankaları ile geleneksel bankaların toplam krediler/toplam mevduatlar oranlarının karşılaştırıldığı Tablo 20’de katılım bankalarında bu oranın 2016 yılında %93,38 değerinde olduğu, sonraki üç yıl sürekli düşüş göstererek 2017 yılında %92,97, 2018 yılında %82,33 ve 2019 yılında %63,22 seviyesine gerilediği görülmektedir. 2020 yılında bu oran bir önceki yıla göre artış göstererek %69,18 seviyesine ulaşmıştır.

Geleneksel bankaların toplam krediler/toplam mevduatlar oranı incelendiğinde 2016 yılında bu oranın %109,90 seviyesinde olduğu, 2017 yılında bir önceki yıla göre artışla %112,60 seviyesine geldiği ve sonra ki üç yıl boyunca düşüş eğilimine girerek 2018, 2019 ve 2020 yıllarında sırasıyla %105,80, %101,90 ve %100,50 seviyelerine gerilediği görülmektedir.

Katılım bankalarının toplam krediler/toplam mevduatlar oranlarının araştırmaya dâhil yıllar arasındaki ortalaması %80,22 ve standart sapması %13,70 iken geleneksel bankalarda bu ortalama %106,14 ve standart sapması %5,14 değerinde gerçekleşmiştir. Tablo 20’deki veriler değerlendirildiğinde Katılım bankalarının toplam krediler/toplam mevduatlar oranları yıllık değişim ortalaması ve standart sapmasının geleneksel bankalara nazaran daha dalgalı seyir izlediği anlaşılmaktadır.

Araştırmaya dâhil olan 2016-2020 yılları verileri incelendiğinde toplam krediler/toplam mevduatlar oranının katılım bankalarında bütün yıllarda geleneksel banka oranlarının altında olduğu görülmektedir. Bu durum Şekil 14’de daha iyi anlaşılmaktadır.

Şekil 14. Banka Türlerinin Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar Oranları.

3.2.5. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Likit Aktifler/Toplam Aktifler Oranlarının Karşılaştırılması

Likidite oranları genel olarak işletmeler açısından kısa vadeli yükümlülükleri yerine getirme ve beklenmedik nakit ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini ölçmektedir (Kevser, 2021). Likidite oranlarından biri olan likit aktifler/toplam aktifler oranı, bankanın likidite durumunu göstermektedir (Dizgil, 2017). Kârlılık ile likidite arasında genel bir ilişki vardır. Bankaların kullandığı kredi vadeleri uzadıkça, kârlılıkları artmakta fakat aynı zamanda likidite riskleride yükselmektedir (Kevser, 2021).

Likidite riski bir bankanın yükümlülüklerini yerine getirecek nakit yeterliliğe sahip olmaması, kaynak kullandırımıyla arasındaki vade uyumsuzluğundan kaynaklanan fonlama yükümlülüğünü uygun bir maliyetle gerçekleştirememesi (borçlanamaması) veya nakit giriş ve çıkışları arasında bulunan dengesizlikler ve bu nedenlerle sahip olduğu varlıklarını piyasa fiyatının altında elden çıkarma riskiyle karşı karşıya kalma ihtimallerini anlatır. Bankacılık tarihinin ilk zamanlarından beri yönetilmeye çalışılan ve yönetilemediğinde neticesi genellikle finansal anlamda öldürücü olan en mühim risktir (Altıntaş, 2020).

Tablo 21. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Likit Aktifler/Toplam Aktifler Oranları.

	Katılım Bankaları Likit Aktifler/Toplam Aktifler Oranları (%)	Katılım Bankaları Likit Aktifler /Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim	Geleneksel Bankalar Likit Aktifler /Toplam Aktifler Oranları (%)	Geleneksel Bankalar Likit Aktifler /Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim	Bankacılık Sektörü Likit Aktifler /Toplam Aktifler Oranları (%)	Bankacılık Sektörü Likit Aktifler /Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim
2016	13,94	-	25,50	-	25,10	-
2017	11,03	-2,91	24,80	-0,70	24,30	-0,80
2018	18,56	7,53	14,00	-10,80	13,70	-10,60
2019	18,47	-0,09	13,80	-0,20	13,80	0,10
2020	11,53	-6,94	13,50	-0,30	13,70	-0,10
ORTALAMA	14,71	-0,60	18,32	-3,00	18,12	-2,85
STANDART SAPMA (S)	3,65	6,11	6,24	5,20	6,01	5,18

Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Katılım bankaları ile geleneksel bankaların likit aktifler/toplam aktifler oranlarının karşılaştırıldığı Tablo 21’de katılım bankalarında bu oranın 2016 yılında %13,94 olduğu, 2017 yılında %11,03’e gerilediği, 2018 yılında %18,56 oranına yükseldiği ve 2019 yılında bir önceki yıla göre nerdeyse değişim göstermeyerek %18,47 oranında olduğu ve 2020 yılında yüksek bir değerde düşüşle %11,53 oranına düştüğü gözlenmektedir.

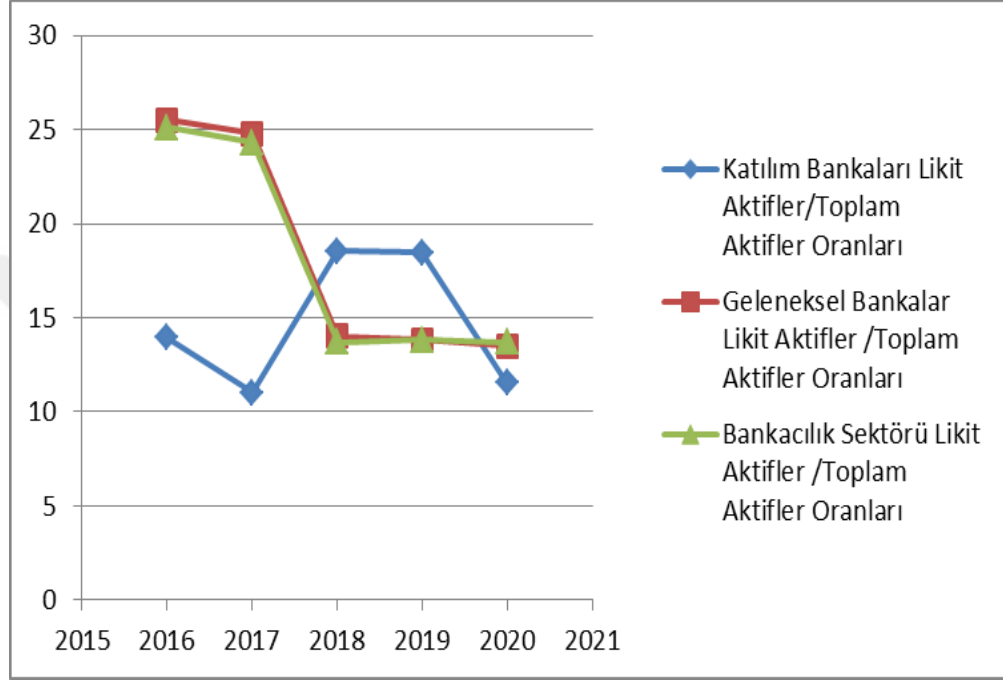
Geleneksel bankaların likit aktifler/toplam aktifler oranına bakıldığında 2016 ve 2017 yıllarında sırasıyla %25,50 ve %24,80 oranında olduğu fakat 2018 yılında 10,80 değerinde yüksek bir düşüşle %14 seviyesine gerilediği, 2019 ve 2020 yıllarında bu düşüş eğilimini devam ettirerek %13,80 ve %13,50 oranlarına gerilediği görülmektedir.

Likit aktifler/toplam aktifler oranı 2016, 2017 ve 2020 yıllarında geleneksel bankalarda daha yüksek seviyede gerçekleşmiş olup, katılım bankaları 2018 ve 2019 yıllarında geleneksel bankaların önüne geçebilmiştir. Bankacılık sektörüne genel olarak bakıldığında araştırmaya konu yıllar içerisinde bu oranın düşme eğiliminde olduğu ve son üç yıldır %13 seviyesinde seyrettiği görülmektedir.

Araştırmaya dahil yıllar arası likit aktifler/toplam aktifler oranı ortalaması katılım bankalarında %14,71 iken geleneksel bankalarda %18,32 değerinde

gerçekleşmiştir. Bu oranların standart sapması geleneksel bankalarda daha yüksek seyretmiş ve katılım bankalarında %3,65 iken geleneksel bankalarda bu oran %6,24 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Katılım bankaları geleneksel bankalar ve sektöre ait likit aktifler/toplam aktifler oranı değişim grafiği şekil 15’de gösterilmiştir.

Şekil 15. Banka Türlerinin Likit Aktifler/Toplam Aktifler Oranları.

3.2.6. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler Oranlarının Karşılaştırılması

Likit aktifler/Kısa vadeli yükümlülükler rasyosu, bankaların kısa vadeli borçlarını karşılayacak likidite seviyesini göstermesi nedeniyle önem atfedilen bir rasyodur. Bu rasyonun yüksek çıkması bankanın kısa vadeli yükümlülüklerini karşılamakta sıkıntıya düşmeyeceğini ve bu yükümlülüklerini seri bir şekilde yerine getirebileceğini gösterirken; rasyonun çok düşük olması ise kısa vadeli yükümlülüklerini karşılamakta zorlanacağını ifade etmektedir (Akçan ve Yaslıdağ, 2019).

Tablo 22. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler Oranları

	Katılım Bankaları Likit Aktifler /K.V.Y. Oranları (%)	Katılım Bankaları Likit Aktifler / K.V.Y. Oranları Yıllık Değişim	Geleneksel Bankalar Likit Aktifler / K.V.Y. Oranları (%)	Geleneksel Bankalar Likit Aktifler / K.V.Y. Oranları Yıllık Değişim	Bankacılık Sektörü Likit Aktifler / K.V.Y. Oranları (%)	Bankacılık Sektörü Likit Aktifler / K.V.Y. Oranları Yıllık Değişim
2016	20,17	-	46,10	-	47,40	-
2017	18,64	-1,53	43,90	-2,20	44,80	-2,60
2018	30,64	12,00	25,90	-18,00	26,80	-18,00
2019	31,63	0,99	23,80	-2,10	25,10	-1,70
2020	19,89	-11,74	22,20	-1,60	23,70	-1,40
ORTALAMA	24,19	-0,07	32,38	-5,98	33,56	-5,93
STANDART SAPMA (S)	6,37	9,75	11,62	8,02	11,54	8,07

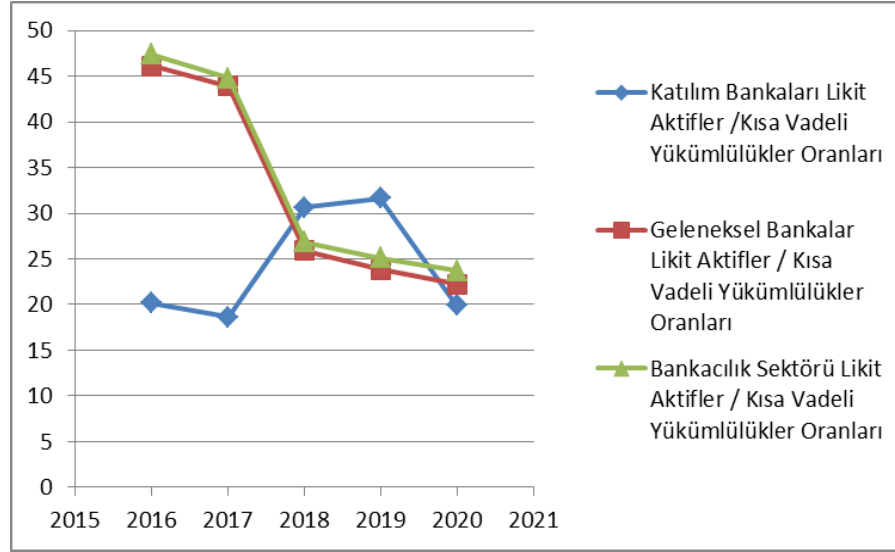
Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Tablo 22’de katılım bankaları ile geleneksel bankaların likit aktiflerinin kısa vadeli yükümlülükler oranı karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmaya göre katılım bankalarında bu oran 2016 yılında %20,17 değerinde olup, 2017 yılında %18,64’e gerilemiştir. 2017 ve 2018 yıllarında yükselme trendine girmiş olup %30,64 ve %31,63 seviyelerine yükselmiştir. 2020 yılında yüksek değerde düşüşle %19,89 oranına gerilemiştir.

Likit aktifler/kısa vadeli yükümlülükler oranı geleneksel bankalar açısından incelendiğinde 2016 yılında %46,10 seviyesinde olduğu ve sonraki tüm yıllarda bir önceki yıla göre sürekli düşüş göstererek 2020 yılında %22,20 seviyesine düştüğü gözlenmektedir.

Likit aktifler/kısa vadeli yükümlülükler oranı 2018 ve 2019 yılları hariç geleneksel bankalarda katılım bankalarına nazaran daha yüksek oranda seyretmiş ve diğer yıllarda bu durumun tersi olarak geleneksel bankalar daha yüksek değerlere ulaşmıştır. Bu oranın araştırmaya dâhil yıllar arasında katılım bankalarında ortalaması %24,19 ve standart sapması %6,37 iken geleneksel bankalarda ortalaması %32,38 ve standart sapması %11,62 değerinde gerçekleşmiştir.

Banka türlerine göre likit aktifler/kısa vadeli yükümlülükler oranının yıllar itibarıyla değişimi Şekil 16’da daha net izlenebilmektedir.

Şekil 16. Banka Türlerinin Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler Oranları.

3.2.7. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Dönem Net Kârı (Zararı)/Toplam Aktifler Oranlarının Karşılaştırılması

Bankacılık sektöründe finansal performans ölçmeye yönelik yapılan çalışmalarda literatürde en fazla kullanılan kârlılık oranlarından biridir (Kevser, 2021). Banka aktiflerinin kâr yaratabilme gücünü başka bir deyişle aktiflerin bankada ne kadar etkin kullanıldığını göstermesi açısından oranın genellikle yüksek çıkması istenir (Yenisu, 2019).

Tablo 23. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Dönem Net Kârı (Zararı)/Toplam Aktifler Oranları.

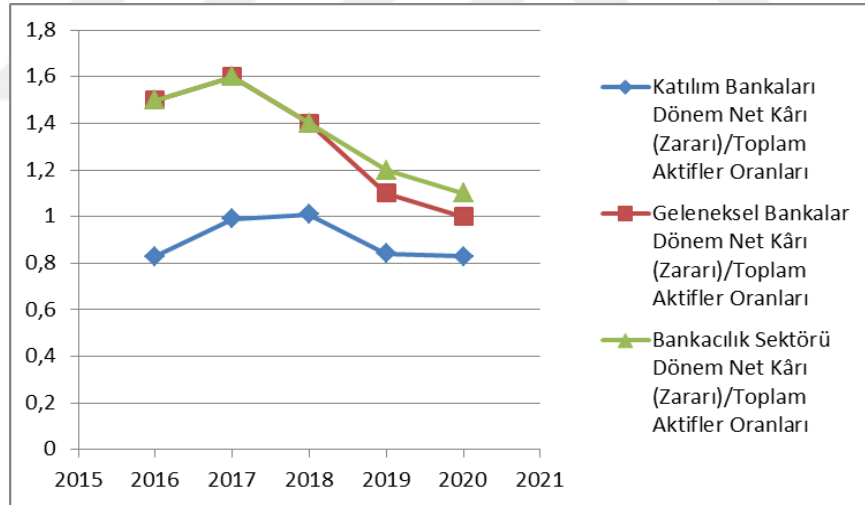
	Katılım Bankaları Dönem Net Kârı (Zararı)/ Toplam Aktifler Oranları (%)	Katılım Bankaları Dönem Net Kârı (Zararı)/ Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim	Geleneksel Bankalar Dönem Net Kârı (Zararı)/ Toplam Aktifler Oranları (%)	Geleneksel Bankalar Dönem Net Kârı (Zararı)/ Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim	Bankacılık Sektörü Dönem Net Kârı (Zararı)/ Toplam Aktifler Oranları (%)	Bankacılık Sektörü Dönem Net Kârı (Zararı)/ Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim
2016	0,83	-	1,50	-	1,50	-
2017	0,99	0,16	1,60	0,10	1,60	0,10
2018	1,01	0,02	1,40	-0,20	1,40	-0,20
2019	0,84	-0,17	1,10	-0,30	1,20	-0,20
2020	0,83	-0,01	1,00	-0,10	1,10	-0,10
ORTALAMA	0,90	0,00	1,32	-0,13	1,36	-0,10
STANDART SAPMA (S)	0,09	0,14	0,26	0,17	0,21	0,14

Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Katılım bankaları ile geleneksel bankaların dönem net kârı (zararı)/toplam aktifler oranının karşılaştırıldığı Tablo 23’de katılım bankalarında 2016 yılında %0,83 olan bu oran 2017 ve 2018 yıllarında sırasıyla %0,99 ve %1,01 oranlarına yükseldiği, 2019 yılından itibaren ise düşüşe geçerek 2019 yılında %0,84 oranına gerilediği, 2020 yılında yine 2016 değeri olan %0,83 oranına düştüğü görülmektedir.

Geleneksel bankaların dönem net kârı (zararı)/toplam aktifler oranına bakıldığında araştırmaya dâhil olan tüm yıllarda bu oran katılım bankaları oranından daha yüksek olduğu görülmektedir. 2016 yılında %1,50 olan bu oran, 2017 yılında %1,60 oranına yükseldiği sonraki yıllarda ise üç yıl üst üste düşüş göstererek 2020 yılında %1,00 oranına düştüğü gözlenmektedir.

Araştırmaya dâhil olan yıllar arasında katılım bankaları aktif kârlılık ortalamasının %0,90 standart sapmasının ise %0,09 olduğunu, geleneksel bankaların ise ortalama %1,32 aktif kârlılık ortalamasına ve %0,26 standart sapmaya sahip olduğu gözlenmektedir.

Şekil 17. Banka Türlerinin Dönem Net Kârı (Zararı)/Toplam Aktifler Oranları.

Şekil 17’ye göre araştırmaya dâhil olan tüm yıllarda geleneksel bankaların aktif kârlılığının katılım bankalarının aktif kârlılığından yüksek olduğu görülmektedir.

3.2.8. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Dönem Net Kârı (Zararı)/Özkaynaklar Oranlarının Karşılaştırılması

Bu oran mali rantabilite ya da özkaynak kârlılığı (ROE) olarak da ifade edilmektedir. Bu değerin yüksek olması analistler ve sermayedarlar için istenen bir

durumdur (Türkmen, Üçay ve Uzan, 2021). Özsermayenin kazanma gücü olarak da ifade edilir. 1 TL’lik özsermayenin ilgili dönemde bankaya yüzde kaç getiri sağladığını gösteren önemli bir kârlılık göstergesidir (Yenisu, 2019).

Fazla sermaye ile çalışan bankalar, bankayı denetleyen otoriteler tarafından yüksek bir problem olarak görülmeyebilir, fakat bankaya ortak hissedarlar açısından ortada ciddi bir sorun söz konusu olmaktadır. Bankanın bir kısım sermayesinin atıl kalması, sermaye karşılığında uygun seviyede risk alınamaması, nihayetinde banka kârlılığını ve özsermaye getirisini (ROE) düşürür. Eğer bankanın net kâr/özkaynaklar oranı sektör ortalamasının altında veya rakiplerine göre daha düşük seyrediyor ve bu durum sermaye yetersizliğinden kaynaklanmıyorsa, sorunun öncelikli nedeni atıl duran sermaye olabilir. Özsermaye getirisini (net kâr/özkaynaklar oranı) yükseltmenin iki yolu vardır. Özkaynakları azaltmak ve/veya risk alarak kârlılığı yükseltmektir. Banka da atıl sermaye oluşmaması için bankanın ekonomik (optimal) sermaye düzeyinde çalışması gerekmektedir. Bir bankanın optimal sermaye seviyesi toplam beklenmeyen kayıpları karşılayabilecek miktardır. Beklenmeyen kayıp bankanın risk yönetimi çerçevesinde belirlenen risklere maruz kalmasını önlemek için banka bilançosunda tutulması gereken ekonomik sermayenin sayısal ölçütüdür (Altıntaş, 2020).

Aşağıda yer alan Tablo 24’de katılım bankaları, geleneksel bankalar ve bankacılık sektörünün yıllar itibariyle özkaynak kârlılık düzeyleri gösterilmiştir.

Tablo 24. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Dönem Net Kârı (Zararı)/Özkaynaklar Oranları.

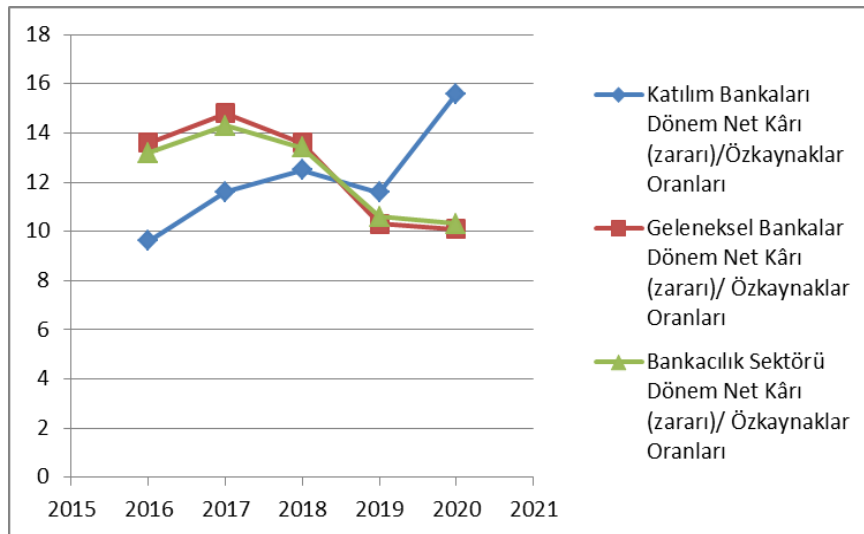
	Katılım Bankaları Dönem Net Kârı (zararı)/ Özkaynaklar Oranları (%)	Katılım Bankaları Dönem Net Kârı (zararı)/ Özkaynaklar Oranları Yıllık Değişim	Geleneksel Bankalar Dönem Net Kârı (zararı)/ Özkaynaklar Oranları (%)	Geleneksel Bankalar Dönem Net Kârı (zararı)/ Özkaynaklar Yıllık Değişim	Bankacılık Sektörü Dönem Net Kârı (zararı) / Özkaynaklar Oranları (%)	Bankacılık Sektörü Dönem Net Kârı (zararı)/ Özkaynaklar Oranları Yıllık Değişim
2016	9,62	-	13,60	-	13,20	-
2017	11,60	1,98	14,80	1,20	14,30	1,10
2018	12,50	0,90	13,60	-1,20	13,40	-0,90
2019	11,58	-0,92	10,30	-3,30	10,60	-2,80
2020	15,59	4,01	10,10	-0,20	10,30	-0,30
ORTALAMA	12,18	1,49	12,48	-0,88	12,36	-0,73
STANDART SAPMA (S)	2,18	2,06	2,14	1,89	1,80	1,62

Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Tablo 24’de katılım bankaları ile geleneksel bankaların dönem net kârı (zararı)/özkaynak oranı 2016-2020 yılları arasında karşılaştırılmıştır. Katılım bankalarında bu oranın 2016 yılında %9,62 olduğu, 2017 ve 2018 yıllarında bu oranın önceki yıllara göre sırasıyla 1,98 ve 0,90 değerlerinde büyüme gösterdiği, 2019 yılında %11,58 oranına düştüğü ve 2020 yılında tekrar yükselerek %15,59 oranına ulaştığı görülmektedir. Katılım bankaları dönem net kârı (zararı)/özkaynaklar oranında araştırmaya dâhil olan 2016-2020 yılları arasında en yüksek büyüme oranını 4,01 değerindeki artışla 2020 yılında yakalamıştır.

Geleneksel bankaların dönem net kârı zararı/özkaynaklar oranına bakıldığında bu oranın 2016, 2017 ve 2018 yıllarında katılım bankalarından daha yüksek olduğu, fakat 2019 ve 2020 yıllarında katılım bankalarından daha düşük olduğu Tablo 24’de ki verilerden anlaşılmaktadır. 2016 yılında %13,60 olan geleneksel bankaların dönem net kârı zararı/özkaynaklar oranının 2017 yılında %14,80 oranına yükseldiği, 2018 yılında %13,60 oranına düştüğü, 2019 yılında 3,30 değerindeki sert bir düşüşle %10,30 oranına gerilediği ve 2020 yılında %10,10 oranı ile araştırmaya dâhil olan yıllar içerisinde en düşük orana sahip olduğu görülmektedir.

Özkaynak kârlılığının 2016-2020 yılları ortalamasının katılım bankalarında %12,18 geleneksel bankalarda ise %12,48 değerinde olduğu anlaşılmaktadır. Her iki banka türünde standart sapmalar birbirine çok yakın değerlerde gerçekleşmiş ve bu değer katılım bankalarında %2,18 geleneksel bankalarda ise %2,14 oranında gerçekleşmiştir.

Şekil 18. Banka Türlerinin Dönem Net Kârı (Zararı)/Özkaynaklar Oranları.

Şekil 18'e göre katılım bankaları özkaynak kârlılığının 2019 ve 2020 yıllarında geleneksel bankalara nazaran daha yüksek oranda gerçekleştiği görülmektedir. Önceki yıllarda ise geleneksel banka özkaynak kârlılığı oranı daha yüksek seyir izlemektedir.

3.2.9. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Toplam Mevduatlar/Toplam Aktifler Oranlarının Karşılaştırılması

Mevduatlar banka kaynaklarından biridir. Banka kaynaklarının hangi oranda mevduatlardan karşılandığını gösteren rasyo; toplam mevduatlar/toplam aktifler rasyosudur (Akçan ve Yaslıdağ, 2019).

Tablo 25. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Toplam Mevduatlar/Toplam Aktifler Oranları.

	Katılım Bankaları Toplam Mevduatlar /Toplam Aktifler Oranları (%)	Katılım Bankaları Toplam Mevduatlar /Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim	Geleneksel Bankalar Toplam Mevduatlar /Toplam Aktifler Oranları (%)	Geleneksel Bankalar Toplam Mevduatlar /Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim	Bankacılık Sektörü Toplam Mevduatlar /Toplam Aktifler Oranları (%)	Bankacılık Sektörü Toplam Mevduatlar /Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim
2016	61,21	-	59,60	-	56,40	-
2017	65,62	4,41	58,70	-0,90	55,40	-1,00
2018	66,11	0,49	59,90	1,20	55,70	0,30
2019	75,79	9,68	63,50	3,60	58,90	3,20
2020	73,60	-2,19	62,70	-0,80	58,40	-0,50
ORTALAMA	68,47	3,10	60,88	0,78	56,96	0,50
STANDART SAPMA (S)	6,05	5,16	2,09	2,12	1,59	1,88

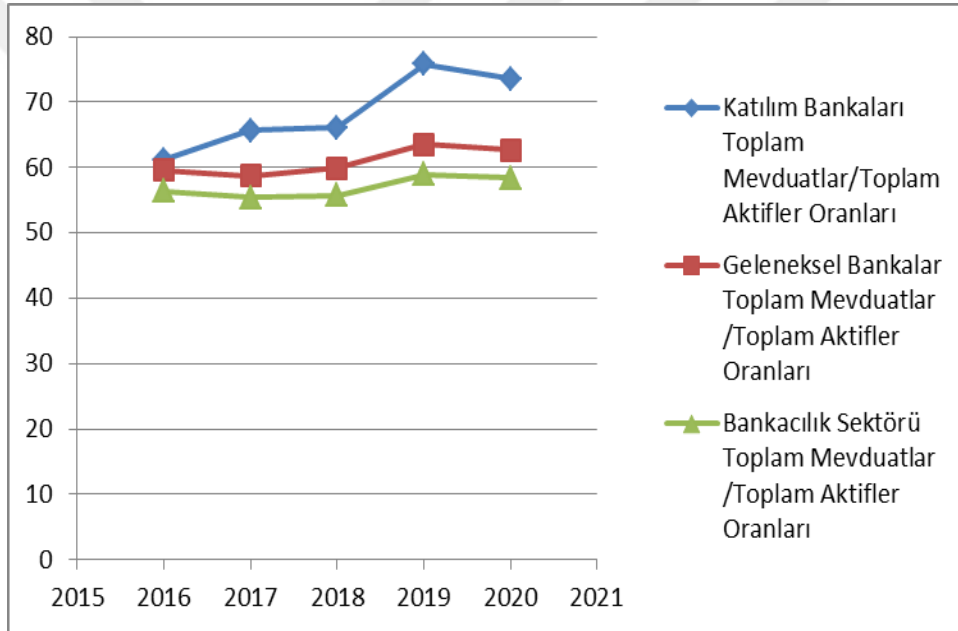
Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Geleneksel bankalar ile katılım bankalarının toplam mevduatlar/toplam aktifler oranının karşılaştırıldığı Tablo 25'de katılım bankalarının 2016 yılında %61,21 olan toplam mevduatlar/toplam aktifler oranının 2017, 2018 ve 2019 yıllarında sürekli yükselerek 2019 yılında %75,79 oranına yükseldiği, 2020 yılında ise 2,19 değerindeki düşüşle %73,60 oranına gerilediği görülmektedir.

Geleneksel bankaların toplam mevduatlar/toplam aktifler oranına bakıldığında 2016-2018 yılları arasında oran yaklaşık 1 değerinde düşüş ve yükseliş gösterdiği, 2019 yılında araştırmaya dâhil yıllar içerisinde en yüksek oran olan %63,50 oranına ulaştığı ve 2020 yılında 0,80 değerindeki düşüşle %62,70 oranına sahip olduğu gözlenmektedir.

Katılım bankaları ile geleneksel bankaların toplam mevduatlar/toplam aktifler oranına ait 2016-2020 yılları arasındaki verilerin yer aldığı Tablo 25’de ki veriler incelendiğinde katılım bankalarında bu oranın bütün yıllarda geleneksel bankalardan daha yüksek olduğu ve bilhassa 2019 ve 2020 yılları arasında oran bakımından aradaki farkı yükselttiği anlaşılmaktadır.

Geleneksel bankaların 2016-2020 yılları arası toplam mevduatlar/toplam aktifler ortalaması %60,88 iken katılım bankalarında bu ortalama %68,47’dir. Hesaplanan standart sapmalarda da görüldüğü üzere yıllar itibariyle katılım bankaları toplam mevduatlar/toplam aktifler oranı geleneksel bankalara göre daha dalgalı seyir izlemektedir.

Şekil 19. Banka Türlerinin Toplam Mevduatlar/Toplam Aktifler Oranları.

Şekil 19’a göre toplam mevduatlar/toplam aktifler oranı, tüm yıllarda katılım bankalarında geleneksel banka oranlarından daha yüksek değerde gerçekleşmiştir.

3.2.10. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Alınan Krediler/Toplam Aktifler Oranlarının Karşılaştırılması

Katılım bankaları ile geleneksel bankaların alınan krediler/toplam aktifler oranları Tablo 26’da yıllar itibariyle sunulmuştur.

Tablo 26. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Alınan Krediler/Toplam Aktifler Oranları.

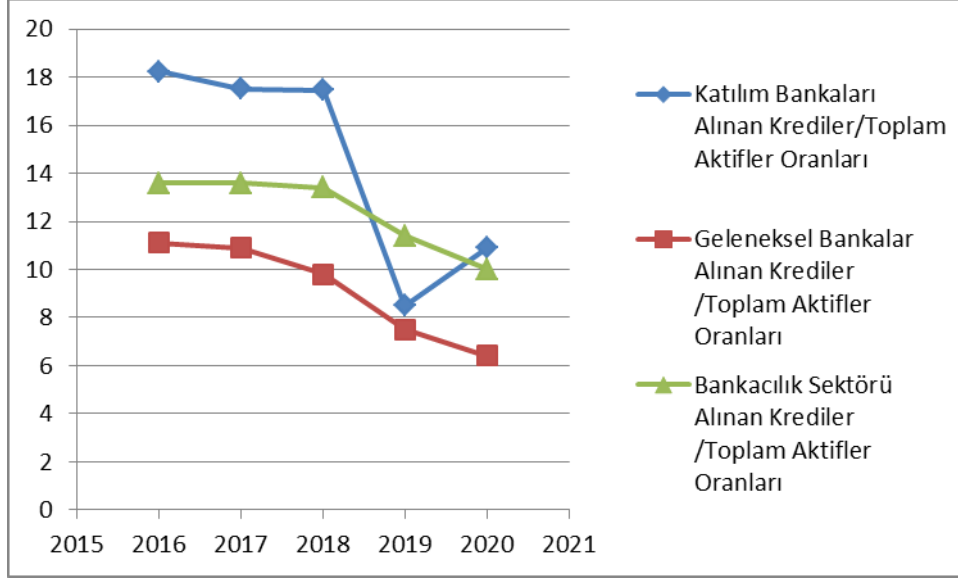
	Katılım Bankaları Alınan Krediler/Toplam Aktifler Oranları (%)	Katılım Bankaları Alınan Krediler/Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim	Geleneksel Bankalar Alınan Krediler/Toplam Aktifler Oranları (%)	Geleneksel Bankalar Alınan Krediler/Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim	Bankacılık Sektörü Alınan Krediler/Toplam Aktifler Oranları (%)	Bankacılık Sektörü Alınan Krediler/Toplam Aktifler Oranları Yıllık Değişim
2016	18,23	-	11,10	-	13,60	-
2017	17,50	-0,73	10,90	-0,20	13,60	0,00
2018	17,45	-0,05	9,80	-1,10	13,40	-0,20
2019	8,49	-8,96	7,50	-2,30	11,40	-2,00
2020	10,90	2,41	6,40	-1,10	10,00	-1,40
ORTALAMA	14,51	-1,83	9,14	-1,18	12,40	-0,90
STANDART SAPMA (S)	4,49	4,94	2,10	0,86	1,63	0,96

Kaynak: TBB ve TKBB verilerinden derlenerek ve hesaplanarak hazırlanmıştır.

Katılım bankaları ile geleneksel bankaların alınan krediler/toplam aktifler oranının karşılaştırıldığı Tablo 26’da katılım bankalarının 2016 yılında %18,23 olan oranı, 2017 ve 2018 yıllarında yaklaşık %17,50 oranında gerçekleştiği görülmektedir. 2019 yılında bir önceki yıla göre 8,96 değerinde sert bir düşüş göstererek %8,49 oranına gerilediği görülmektedir. 2020 yılında bu oranın tekrar yükselişe geçerek 2,41 değerindeki artışla %10,90 oranına ulaştığı görülmektedir. Katılım bankalarında bu oranın ortalaması %14,51 standart sapması ise %4,49 olmuştur.

Geleneksel bankaların alınan krediler/toplam aktifler oranı 2016 yılından itibaren her yıl düşüş göstererek, 2016 yılında %11,10 olan 2017 yılında 0,20, 2018 yılında 1,10, 2019 yılında 2,30 değerlerinde düşüş göstererek 2020 yılına gelindiğinde %6,40 oranına gerilediği tablodaki değerlerin yıllık seyrinden anlaşılmaktadır.

Geleneksel bankaların alınan krediler/toplam aktifler ortalaması %9,14 ve standart sapması %2,10 değerindedir. Geleneksel bankalarda alınan krediler/toplam aktifler oranı katılım bankalarına kıyasla daha az dalgalanma göstermiştir.

Şekil 20. Banka Türlerinin Alınan Krediler/Toplam Aktifler Oranları.

Şekil 20'ye göre geleneksel bankaların alınan krediler/toplam aktifler oranı araştırmaya dâhil olan bütün yıllarda katılım bankalarının alınan krediler/toplam aktifler oranının altında kalmıştır.

SONUÇ

Ülkemiz’de ki finans sistemi içerisinde yer alan kuruluşlar arasında 2020 yılı verilerine göre %84 oranla yer alan bankaların sistemde hâkim konumda bulunması sebebiyle sistemdeki önemi büyüktür. Sistem içerisinde yer alan bankacılık sektöründe faizli işlemlerle faaliyette bulunan geleneksel bankaların, diğer deyişle mevduat bankalarının sektörel veriler ve finansal tablo değerleri bakımından yüksek oranda bankacılık sektörünü temsil ettiği görülmektedir.

Çalışma prensipleri bakımından geleneksel bankalardan ayrılan katılım bankaları faiz hassasiyeti olan kesime de hitap etmesi ile finansal sistemde tamamlayıcı unsur olarak görülmektedir. Ülkemizde bilhassa son yıllarda kamu katılım bankalarının da sektöre dâhil olması ve katılım bankalarının tanınırlığı ve bilinirliğinin artmasıyla sektörde yükselişe geçen katılım bankalarının, aynı sektörde faaliyet yürüten geleneksel bankalarla performans karşılaştırmasının yapılması sonucunda alınacak aksiyonlar katılım bankalarının geleceği ve gelişimi açısından önemlidir.

2020 yılı verilerine göre ülkemiz bankacılık sektöründe elli dört banka faaliyet göstermekte, bu bankaların altı tanesi katılım, otuz dört tanesi geleneksel ve on dört tanesi kalkınma ve yatırım bankalarından oluşmaktadır. Katılım bankaları 1.255 şube 16.849 personelle sektörde hizmet vermektedir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda personel ve şube sayılarının geleneksel bankalarda sürekli düşüş eğiliminde olmasına rağmen katılım bankalarında bu sayıların yıllar itibariyle arttığı anlaşılmıştır. Aktif büyüklüğü, toplanan fonlar, kullandırılan fonlar, özkaynak büyüklüğü ve net kârın katılım bankalarında son beş yıl içerisindeki sektör payının sürekli yükseldiği gözlemlenmiş ve büyüme oranlarının büyük çoğunluğunda geleneksel bankalardan daha büyük yıllık büyüme performansına ulaştığı halde, hiçbir oranda sektör payı olarak henüz %10 seviyesine ulaşamadığı gözlemlenmiştir. Katılım bankalarının kâr payı oranının, tüm yıllarda geleneksel bankaların verdiği faiz oranlarının altında kaldığı gözlemlenmiştir.

Her iki banka türünde sermaye yeterliliğinin birbirine çok yakın seyir izlediği, özkaynaklar/toplam aktifler, toplam krediler/toplam aktifler, toplam krediler/toplam mevduatlar, aktif kârlılığı oranlarında, katılım bankalarının tüm yıllarda geleneksel bankaların gerisinde kaldığı, toplam mevduatlar/toplam aktifler, alınan krediler/toplam

aktifler oranlarında ise geleneksel bankaların tüm yıllarda katılım bankalarından daha düşük oranlara sahip olduğu görülmektedir. Likit aktifler/toplam aktifler, likit aktifler/kısa vadeli yükümlülükler ile özkaynak kârlılığında araştırmaya dahil olan yılların büyük çoğunluğunda geleneksel banka oranlarının pozitif yönde ayrıştığı görülmektedir.

Araştırmaya konu olan geleneksel bankalar ile katılım bankalarının her ikisinde de performans göstergesi olarak seçilen kriterlerin tamamında en başarılı performansı gösteren banka türü olmamıştır.

Türkiye’de katılım bankacılığı ile geleneksel bankacılık performanslarının karşılaştırılmasının amaçlandığı bu çalışmada katılım bankalarının gelecek yıllarda sektörel veriler ve finansal oranlar açısından 2016-2020 yılları verilerinin seyri değerlendirildiğinde büyüme performansları hakkında pozitif yönde eğilim olduğu gözlenmiştir. Katılım bankalarının finansal tablolarını iyileştirici adımlar atması, kamuoyu nezdinde ki konumunu güçlendirici çalışmalar yürütmesi, katılma hesaplarına dağıtılan kâr payı oranını mevduata verilen faiz oranlarının üzerine çıkaracak veya eşitleyebilecek kârlılık performansına ulaşmak için stratejiler geliştirmesi ile mevduat bankalarından gelen yatırımcılarla müşteri portföyünü artıracığı düşünülmekle birlikte bu değişimlerin sonucunda gelecekte bankacılık sektörü içinde, sektördeki paylarının daha da yükseleceği ve sektörü yüksek oranda temsil edebilen konuma gelebileceği beklenmektedir.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

- Abdul-Rahman, Y. (2017). *İslam'da Bankacılık ve Finansman*. (S. Tuğ & M. A. Tuğ, Çev.), İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Akçan, E. & Yaslıdağ, B. H. (2019). *Türk Bankacılık Sektörünün Yabancı Sermaye Yatırımları İle Globalleşmesinin Mali Rasyolarına Etkisi*. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 11 (2), 131-164.
- Akdemir, S. (2018). *Faizin Yarattığı Toplumsal Sorunlara Yönelik Alternatif Arayışlar: Para Peşin Mal Vadeli Selem Sözleşmelerine Yenilikçi Bir Yaklaşım*. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (1), 78-109.
- Akın, F. (Ed.) (2018). *Bankacılığa Giriş*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Aljahdali, A. A., & Faleel, J. (2021). Financial Performance of Islamic and Conventional Banks in Saudi Arabia: A Comparative Study. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 18 (13), 364-374.
- Alkış, A. (2018). *İslam Hukukunda Katılım Bankacılığı Fon Toplama ve Kullandırma Yöntemleri*. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (3), 120-133.
- Altıntaş, M. A. (2020). *Bankacılıkta Risk ve Sermaye Yönetimi*. İstanbul: Mas Matbaacılık.
- Araz, Y. (2020). *İstisnâ Akdi ve Modern Dönem İslâmî Finans Uygulamalarındaki Yeri*. İlahiyat Tetkikleri Dergisi, (54), 253-277. DOI: 10.29288/ilted.777979
- Arzova, S. B. & Şahin, B. Ş. (2019). *Tarımın Finansmanında Selem Yöntemi ve Muhasebe Kayıtları*. Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi, 3 (7), 32-47.
- Avcı, T. & Aktaş, M. (2015). *Katılım Bankalarının Kâr Payı Ödemeleri İle Mevduat Bankalarının Faiz Ödemelerinin Birbirlerine Yakın Olmasının*

Nedenlerinin Araştırılması. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8 (4), 41-51.

Aydemir, M. (2020). *Türk İşletme Tarihi ve Yönetim Bilimi Açısından Birinci İzmir İktisat Kongresi: Banka Merkezli İşletme Gruplarının Oluşumu*. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (1), 194-213. DOI: 10.33905/bseusbed.726432

Aydemir, R., Övenç, G. & Koyuncu, A. (2018). *Türk Bankacılık Sektöründe Kredi Mevduat Oranı, Çekirdek Dışı Yükümlülükler ve Kârlılık: Dinamik Panel Modelinden Bulgular*. Ege Academic Review, 18 (3), 495-506.

Bayyurt, N. (2011). *İşletmelerde Performans Değerlendirmenin Önemi ve Performans Göstergeleri Arasındaki İlişkiler*. Sosyal Politika Konferansları Dergisi, 0 (53), 577-592.

Bodur, B. & Aktan, B. (2006). *Oranlar Aracılığı İle Finansal Durumunuzu Nasıl Çözümlersiniz? "Küçük İşletmeler İçin Bir Rehber"*. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 1 (1), 49-67.

Bulut, H. İ. & Er, B. (2012). *Katılım Finansmanı, Katılım Bankacılığı ve Girişim Sermayesi*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.

Canbaz, M., Dur, S. (2019). *Katılım Bankalarının Performansının Konvansiyonel Bankalar İle Karşılaştırılması: 2008 Kriz Dönemi Örneği*. İşletme Araştırmaları Dergisi, 11 (3), 1744-1756.

Çelik, S. (2020). *Türk Katılım Bankacılığı Sektöründe Performans Analizi: Bütünleşik Critic ve Mabac Uygulaması*. İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD), 6 (2), 312-335.

Çonkar, M. K., Canbaz, M. F. & Arifoğlu, A. (2018). *Mevduat ve Katılım Bankaları Kredilerinin Ekonomik Büyüme İle İlişkisi: Ekonometrik Bir Analiz*. Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20 (1), 1-11.

- Delice, G. (2015). *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası: 85 Yıllık Bir Geçmişin İzlerinden Tarihe Kayıt Düşmek*. Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, 1 (2), 21-55.
- Dikici, Y. (2018). *Katılım Bankaları İle Mevduat Bankalarının Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi İle Karşılaştırılması*. Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 4 (2), 117-125.
- Dizgil, E. (2017). *Türkiye'deki Mevduat Bankalarının Kârlılığını Etkileyen Mikro Düzeyli Faktörler Üzerine Ampirik Bir Araştırma*. BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi, 11 (2), 31-52.
- Dursun, G. D. & Bozkır, B. (2018). *Türkiye'de Faaliyet Gösteren Ticari Bankaların Aktif Kalitesinin TOPSIS Yöntemi İle Ölçümü*. Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi, 3 (3), 243-258. DOI: 10.30784/epfad.422500
- Erdoğan, N. (2019). *156 Yıllık Tarihi, Ulusal ve Uluslararası Kimliği İle T.C. Ziraat Bankası A.Ş'nin Türk Ekonomisindeki Rolü ve 2001 Şubat Ekonomik Krizi Sonrasındaki Yeniden Yapılandırma Başarısı*. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 (16), 79-96.
- Esmer, Y. & Bağcı, H. (2016). *Katılım Bankalarında Finansal Performans Analizi: Türkiye Örneği*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 (15), 17-30. DOI: 10.20875/sb.65174
- Eş, A. & Kök, E. (2020). *Banka Performanslarının Entropi Tabanlı Waspas Yöntemiyle Analizi*. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (2), 233-250.
- Gülençer, İ., Ertugay, E. & Tünel, R. K. (2019). *Faizsiz Finansal Araçlarda Ölçüm Sorunları*. Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 12 (3), 787-807. DOI: 10.29067/muvu.473313
- Gülençer, S. (2020). *Türkiye'deki Mevduat Bankalarının TOPSIS ve VIKOR Yöntemleriyle Analizi*. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 1 (1), 1-22.

- Gümüş, F. & Nalbantoğlu, Ö. (2016). *Türk Bankacılık Sektörünün CAMELS Analizi Yöntemiyle 2002-2013 Yılları Arasında Performans Analizi*. Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17 (2), 0-0.
- Halitoğlu, İ. (2018). *Yatırım Araçlarının Fıkhi Niteliği*. Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5 (8), 139-163.
- İnan, E. A. (2000). *Banka Etkinliğinin Ölçülmesi ve Düşük Enflasyon Sürecinde Bankacılıkta Etkinlik*. Bankacılar Dergisi, 34, 82-96.
- Kale, S. (2017). *Türk Bankacılık Sektörünün Aracılık Fonksiyonu*. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2 (3), 209-220. DOI: 10.29106/fesa.350638
- Karaman, R. (2009). *İşletmelerde Performans Ölçümünün Önemi ve Modern Bir Performans Ölçme Aracı Olarak Balanced Scorecard*. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16, 411-427.
- Kaya, E. & Arslantürk Çöllü, D., (2020). *Bankerlerden Günümüze Türk Bankacılık Tarihinin Kronolojik Olarak Değerlendirilmesi*. BMIJ, 8 (4): 1-36, DOI: 10.15295/bmij.v8i4.1701
- Kaya, F. (Ed.) (2013). *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Kayahan, C., Görkaş, İ. & Önk, H. (2016). *Osmanlı Dönemi Para Vakıflarıyla Günümüz Katılım Bankalarının Karşılaştırılması*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Afro-Avrasya Özel Sayısı, 70-90.
- Kayahan, C. & Sarıkale, H. (2019). *Türk Bankacılık Sektörünün Aktif Yapısındaki Değişim ve Gelişimler*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21 (1) , 209-222. DOI: 10.32709/akusosbil.456669
- Keçek, G., & Cinsler, V. (2008). *Türkiye’de Faaliyette Bulunan Ticaret Bankalarının Performanslarına Göre Sınıflandırılmasında Etkili Olan Değişkenlerin Belirlenmesi ve Bir Uygulama Denemesi*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22, 189-206.

- Kevser, M. (2021). *Banka Türlerinin Karşılaştırmalı Finansal Performans Analizi: Türkiye İçin Ampirik Bir Araştırma*. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 23 (1), 61-80. DOI: 10.31460/mbdd.775080
- Küçükbay, F. & Gözkonan, Ü. H. (2019). *Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların ÇKKV Yöntemleri İle Performansının Değerlendirilmesi: TOPSIS ve Gri İlişkisel Analiz Yöntemleri İle Karşılaştırmalı Analiz*. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, (25), 71-94. DOI: 10.18092/ulikidince.538666
- Öngen, H. B. (2019). *Katılım Bankacılığının Türk Bankacılık Sektörü İçindeki Payının Seçilmiş Göstergelere Göre Değerlendirilmesi*. Aydın İktisat Fakültesi Dergisi, 4 (1), 21-43.
- Özer, M. A. (2009). *Performans Yönetimi Uygulamalarında Performansın Ölçümü ve Değerlendirilmesi*. Sayıştay Dergisi, (73), 3-29.
- Öztürk, M. & Genç, Ö. (2020). *Türk Bankacılık Sistemi'ndeki Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması (2016:Q1-2020:Q2 Dönemi)*. Journal of Social and Humanities Sciences Research, 7 (60), 3010-3026.
- Parasız, İ. (2009). *Para Banka ve Finansal Piyasalar*. İstanbul: Ezgi Kitabevi.
- Parasız, İ. (2011). *Türkiye'de ve Dünya'da Bankacılık*. İstanbul: Ezgi Kitabevi.
- Pehlivan, P. (2016). *Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi*. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16 (31), 296-324. DOI: 10.30976/susead.302169
- Sağlam, M. S. & Eğri, T. (2020). *Mudarebe Finansmanının Katılım Bankalarında Uygulanmasının Ahlaki Risk Yönünden Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği*. International Journal of Islamic Economics and Finance Studies, 6 (2), 197-226. DOI: 10.25272/ijisef.689009

- Sarı, T. (2020). *Banka Performans Ölçümünde Topsıs ve Promethee Yöntemlerinin Karşılaştırılması*. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 34 (1), 99-117. DOI: 10.16951/atauniiibd.480238
- Sukmana, R., & Febriyati, N. A. (2016). Islamic banks vs conventional banks in Indonesia: An analysis on financial performances. *Jurnal Pengurusan*, 47 (1), 81-90.
- Sulub, Y. A., & Salleh, M. C. M. (2019). Financial Performance of Islamic and Conventional Banks in Malaysia: A Comparative Analysis. *International Journal of Management and Applied Research*, 6 (4), 375-385.
- Sümer, G. (2016). *Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi ve AB Bankacılık Sektörü İle Karşılaştırılması*. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18 (2), 485-508.
- Şenel, C., Şekeroğlu, S. (2019). *Yatırım ve Kalkınma Bankalarının Etkinliklerinin VZA Yöntemiyle Analizi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama*. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 54 (1), 565-580.
- Takan, M. ve Boyacıoğlu, M. A. (2011). *Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yöntem*. Ankara: Nobel.
- Tarakcıoğlu Altınay, A. (2018). *Türk Bankacılık Sektöründe Kırılganlık, Finansal Krizlerin Kamu ve Özel Sermayeli Bankalara Etkisinin Sermaye Yeterliliği ve Aktif Kalitesi Rasyosu İle Tespiti ve Karşılaştırılması (1990-2015 Dönemi)*. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3 (2), 544-563. DOI: 10.29106/fesa.358675
- Taş, Y., Korkmaz, G. & Zeytinoğlu, E. (2019). *Katılım Bankaları ve Ticari Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Bir Uygulama*. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6 (3), 666-680.

- Tuncay, M. (2018). *Katılım Bankaları İle Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması*. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (1), 160-176.
- Tunç, H. (2016). *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Nesil.
- Turan, Z. (2005). *Türkiye Ekonomisinde Kasım 2000-Şubat 2001 Krizleri*. TÜHİS Dergisi, 19 (5), 1-18.
- Turay, F. (2019). *Finansal Açıdan İslam Borçlar Hukuku*. İstanbul: Ensar.
- Türkmen, N. C., Üçay, M. & Uzan, H. (2021). *Türk Bankacılık Sektörünün Krizler ve Pandemi ile İmtihani: 1990-2020 Dönemi Kârlılık Analizi*. Journal of Business and Trade, 2 (2), 83-101.
- Uluçol, O. (2019). *1980-2000 Döneminde Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi*. Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, (17), 73-107.
- Uran, A. (2019). *Katılım Bankası Müşterilerinin Hizmet Kalitesi Algılarının Ölçümlemesi Üzerine Bir Araştırma*. Maliye ve Finans Yazıları, (111), 171-200. DOI: 10.33203/mfy.469838
- Yardımcıoğlu, M., & Büyükşalvarcı, A. (2007). *Bankacılık Sektörü Pratiğinde Faaliyet Tabanlı Maliyet Sistemi*. Maliye Dergisi, (153), 142-159.
- Yenisu, E. (2019). *Finansal Tabloların Oran Analizi İle İncelenmesi: Adese Örneği*. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3 (1), 19-45. DOI: 10.38122/ased.537634
- Yeşilyurt, C. (2018). *Performans Ölçümünde Kullanılan Parametrelili ve Parametresiz Etkinlik Ölçüm Yöntemlerinin Karşılaştırılması*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22 (Özel Sayı 3), 2941-2953.
- Yetiz, F. (2016). *Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi*. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9 (2), 107-117.

Yıldırım, O. (2020). *Bankacılık Sistemindeki Gelişmeler ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi*. Uluslararası Finansal Ekonomi ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi, 1 (2), 63-77.

Yurttadur, M. & Demirbaş, H. (2017). *Türkiye’de Bulunan Katılım Bankaları ve Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması*. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (2), 89-117. DOI: 10.17336/igusbd.326621

Yücel, E. (2021). *Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranının Belirleyicileri*. Ekonomi ve Finansal Araştırmalar Dergisi, 3 (1), 60-70.

Yümlü, A. & Hazar, A. (2018). *Türk Bankacılık Sektöründe Şube Performans Ölçüm Sistemleri ve Bankalar Arasında Karşılaştırmalı Analiz*. Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2 (1), 1-23.

İnternet Kaynakları ve Raporlar

Türkiye Bankalar Birliği (2016a). Banka Listesi 2016. 10 Ekim 2021 tarihinde, https://www.tbb.org.tr/modules/bankabilgileri/banka_Listesi.asp?tarih=31/12/2016 adresinden alındı.

Türkiye Bankalar Birliği (2016b). Bankalarımız 2016. 9 Aralık 2021 tarihinde, https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/808/Bankalarimiz_2016.pdf adresinden alındı.

Türkiye Bankalar Birliği (2017a). Banka Listesi 2017. 10 Ekim 2021 tarihinde, https://www.tbb.org.tr/modules/bankabilgileri/banka_Listesi.asp?tarih=31/12/2017 adresinden alındı.

Türkiye Bankalar Birliği (2017b). Bankalarımız 2017. 5 Aralık 2021 tarihinde, https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/929/Bankalarimiz_2017.pdf adresinden alındı.

Türkiye Bankalar Birliği (2018a). Banka Listesi 2018. 12 Ekim 2021 tarihinde, https://www.tbb.org.tr/modules/bankabilgileri/banka_Listesi.asp?tarikh=31/12/2018 adresinden alındı.

Türkiye Bankalar Birliği (2018b). Bankalarımız 2018. 5 Aralık 2021 tarihinde, https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/istatistikiraporlar/ekler/1151/Bankalarimiz_2018.pdf adresinden alındı.

Türkiye Bankalar Birliği (2019). Bankalarımız 2019. 4 Aralık 2021 tarihinde, https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/istatistikiraporlar/ekler/1343/Bankalarimiz_2019.pdf adresinden alındı.

Türkiye Bankalar Birliği (2020a). Banka Listesi 2019. 12 Ekim 2021 tarihinde, https://www.tbb.org.tr/modules/bankabilgileri/banka_Listesi.asp?tarikh=31/12/2019 adresinden alındı.

Türkiye Bankalar Birliği (2020b). Banka Listesi 2020. 12 Ekim 2021 tarihinde, https://www.tbb.org.tr/modules/bankabilgileri/banka_Listesi.asp?tarikh=31/12/2020 adresinden alındı.

Türkiye Bankalar Birliği (2020c). Bankalarımız 2020. 1 Aralık 2021 tarihinde, https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/istatistikiraporlar/ekler/1598/Bankalarimiz_2020.pdf adresinden alındı.

Türkiye Bankalar Birliği (2020d). Dijital, İnternet ve Mobil Bankacılık İstatistikleri. 23 Aralık 2021 tarihinde, https://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistikiraporlar/Dijital,_Internet_ve_Mobil_Bankacilik_Istatistikleri/3910 adresinden alındı.

Türkiye Bankalar Birliği (2020e). İstatistiki Raporlar. 8 Eylül 2021 tarihinde, <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistikiraporlar/59> adresinden alındı.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2016). 2016 Katılım Bankaları. 3 Aralık 2021 tarihinde, https://tkbb.org.tr/Documents/tkbb-yayinlari-97/Almanak_2016.pdf adresinden alındı.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2017). 2017 Katılım Bankaları. 26 Kasım 2021 tarihinde, https://tkbb.org.tr/Documents/tkbb-yayinlari-97/TKBB_2017_TR-Final.pdf adresinden alındı.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2018). 2018 Katılım Bankaları. 20 Kasım 2021 tarihinde, <https://tkbb.org.tr/Documents/tkbb-yayinlari-97/Katilim-Bankalari-2018-.pdf> adresinden alındı.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2019). 2019 Katılım Bankaları. 17 Kasım 2021 tarihinde, <https://tkbb.org.tr/Documents/tkbb-yayinlari-97/Katilim-Bankalari-2019.pdf> adresinden alındı.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2020a). 2020 Katılım Bankaları. 15 Kasım 2021 tarihinde, https://tkbb.org.tr/Documents/tkbb-yayinlari-97/TKBB_FR20_TR_KOD2.pdf adresinden alındı.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2020b). Banka Bazında Kâr Payı Oranları. 1 Ocak 2022 tarihinde, <https://tkbb.org.tr/veri/karpaylari> adresinden alındı.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2020c). Bilanço Arşiv. 4 Kasım 2021 tarihinde <https://tkbb.org.tr/veri/bilancoarsiv> adresinden alındı.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2020d). Bilanço Raporları. 2 Kasım 2021 tarihinde, <https://tkbb.org.tr/veri/bilanco> adresinden alındı.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2021). Katılım Bankacılığı Strateji Güncelleme Raporu. 5 Ocak 2022 tarihinde, https://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/EY_TKBB_Rapor_TR_v16_WEB_2021-2025.pdf adresinden alındı.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (2021). Vadeli Mevduatlar. 28 Aralık 2021 tarihinde, <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/portlet/lrcsQFWXtqo%3D/tr> adresinden alındı.

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye’de Finansal Sistemlerin Aktif Büyüklüğü.....	22
Tablo 2. Ticari Bankaların Fonksiyonları.....	24
Tablo 3. Yatırım ve Kalkınma Bankaları Arasındaki Farklılıklar	25
Tablo 4. Geleneksel Bankalar ve Katılım Bankaları Arasındaki Farklar.....	34
Tablo 5. Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankaların Fon Toplama İle Fon Kullandırma Yöntemleri Arasındaki Farklar	36
Tablo 6. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Banka Sayıları Değişimi.	47
Tablo 7. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektöründe Yer Alan Bankaların Sahiplik Durumuna Göre Banka Sayıları Değişimi.	49
Tablo 8. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Personel Sayıları Değişimi.	49
Tablo 9. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Şube Sayıları Değişimi.	51
Tablo 10. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Aktif Büyüklük Değişimi.	53
Tablo 11. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Toplanan Fonlar Değişimi.	55
Tablo 12. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Kullandırılan Fonlar Değişimi.	56
Tablo 13. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Özkaynaklar Değişim Tablosu.	59
Tablo 14. Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar ve Bankacılık Sektörü Net Kâr Değişimi.	61
Tablo 15. Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankalar, Mevduata Verilen Kâr Payı İle Faiz Oranları Değişimi.	62
Tablo 16. Çalışmada Kullanılan Finansal Oranlar	64
Tablo 17. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Sermaye Yeterlilik Oranları.65	
Tablo 18. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Özkaynaklar/Toplam Aktifler Oranları.	67
Tablo 19. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranları.....	69
Tablo 20. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar Oranları.....	71
Tablo 21. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Likit Aktifler/Toplam Aktifler Oranları.	73
Tablo 22. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler Oranları.....	75

Tablo 23. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Dönem Net Kârı (Zararı)/Toplam Aktifler Oranları.....	76
Tablo 24. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Dönem Net Kârı (Zararı)/Özkaynaklar Oranları.	78
Tablo 25. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Toplam Mevduatlar/Toplam Aktifler Oranları.....	80
Tablo 26. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Alınan Krediler/Toplam Aktifler Oranları.....	82

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Türk Bankacılık Sisteminde Banka Türleri.	23
Şekil 2. Türkiye’de Katılım Bankaları ve Geleneksel Banka Sayıları.	48
Şekil 3. Türkiye’de Banka Türlerinin Personel Sayıları Değişimi.	50
Şekil 4. Banka Türlerine Göre Şube Sayısı Değişimi.	52
Şekil 5. Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankaların Aktif Büyüklük Açısından Sektör Payları.	54
Şekil 6. Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankaların Toplanan Fonlar Açısından Sektör Payları.	56
Şekil 7. Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankaların Kullandırılan Fonlar Açısından Sektör Payları.	58
Şekil 8. Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankaların Özkaynaklar Açısından Sektör Payları.	60
Şekil 9. Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankaların Net Kâr Açısından Sektör Payları.	61
Şekil 10. Katılım Bankaları Kâr Payı Oranları İle Geleneksel Bankaların Faiz Oranlarının Değişimi.	63
Şekil 11. Banka Türlerinin Sermaye Yeterlilik Oranları.	66
Şekil 12. Banka Türlerinin Özkaynaklar/Toplam Aktifler Oranları.	68
Şekil 13. Banka Türlerinin Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranları.	70
Şekil 14. Banka Türlerinin Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar Oranları.	72
Şekil 15. Banka Türlerinin Likit Aktifler/Toplam Aktifler Oranları.	74
Şekil 16. Banka Türlerinin Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler Oranları.	76
Şekil 17. Banka Türlerinin Dönem Net Kârı (Zararı)/Toplam Aktifler Oranları.	77
Şekil 18. Banka Türlerinin Dönem Net Kârı (Zararı)/Özkaynaklar Oranları.	79
Şekil 19. Banka Türlerinin Toplam Mevduatlar/Toplam Aktifler Oranları.	81
Şekil 20. Banka Türlerinin Alınan Krediler/Toplam Aktifler Oranları.	83

EKLER (VARSA)

Ek 1:

ÖZGEÇMİŞ

Faruk Çalkılıç lisans eğitimini 2005-2009 yılları arasında Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme bölümünde tamamladı. 2011-2016 yılları arasında Karabük Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü'nde proje başvuru işlemleri, ihale ve muhasebe işlemlerini yürüttü. 2016 yılında Karabük Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi'nin kuruluşunda görev alarak 2016-2020 yılları arasında Bölgenin faal hale geçmesi için çalışmalarda bulundu. Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA) destekli Karabük Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi (TGB) GÜDÜMLÜ Projesi, Karabük Üniversitesi Yarışma Destekleme Alt Yapı Araştırma Projesi ile T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı Karabük Üniversitesi TGB Fizibilite Raporları, vb. çeşitli projeler ve araştırma raporlarında görevler aldı. 2016 yılında Karabük Üniversitesi Teknoloji Transfer Ofisi'nin kuruluşunda görev alarak halen Karabük Üniversitesi Teknoloji Transfer Ofisi'nde yönetici olarak görevine devam etmektedir.